ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Λεξικογραφικόν Δελτίον

Τόμ. 1 (1939)

Λεξικογραφικόν Δελτίον

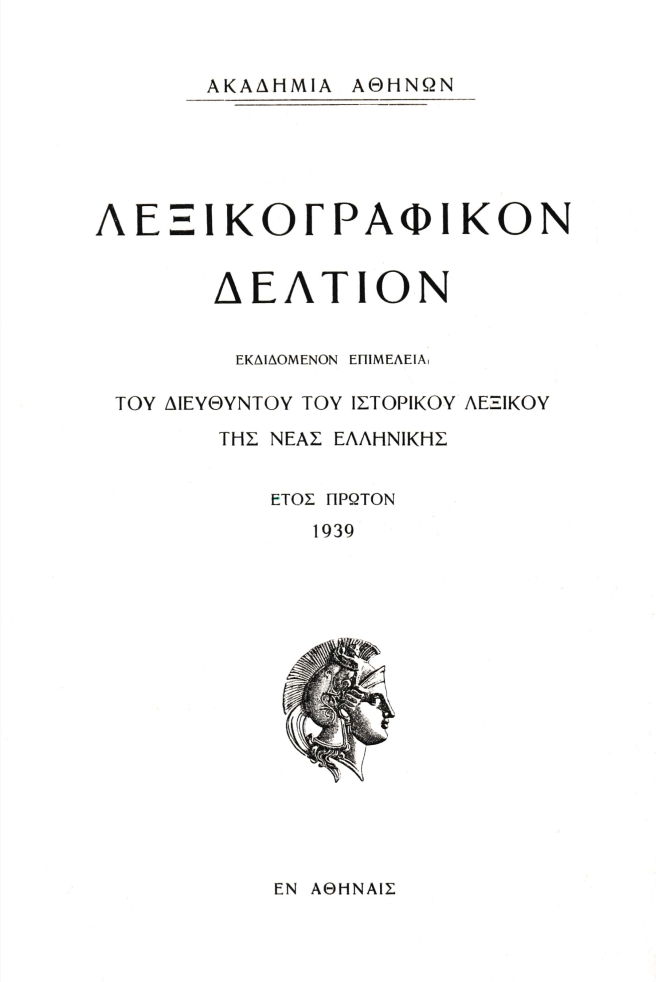

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
1939

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Μετάθεσις καὶ ἀντιμετάθεσις φθόγγων ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ μετ' ἀναφορᾶς εἰς τὴν αρχαίαν

Βασίλειος Φάβης

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** ΕΚΤ | **Πρόσβαση:** 18/12/2025 18:11:05

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

1939

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α. Α. Παπαδοπούλου Γραπτὴ καὶ προφορικὴ παράδοσις τῆς γλώσσης .... σελ. 5 – 32

Ν. Π. Ἀνδριώτη *Paragaudis – παραγαύδης* (παραγώδης) *– παραγαύδιον – παραγάδι* ..... » 33 – 39

Σ. Γ. Καψωμένου Ἡ λέξις *φρέαρ* εἰς τὴν μεταγενεστέραν καὶ νέαν Ἑλληνικὴν ..... » 40 – 72

Δ. Ι. Γεωργακᾶ Ἐτυμολογικαὶ διασαφήσεις ..... » 73 – 78

Β. Φάβη Μετάθεσις καὶ ἀντιμετάθεσις φθόγγων ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ μετ᾽ ἀναφορᾶς εἰς τὴν ἀρχαίαν ..... » 89 – 142

Ι. Χ. Πούλου Γλωσσικὰ ἐκ Σίφνου ..... » 142 – 149

Ἐξετυπώθη τῇ 20 Μαρτίου 1940.

Κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας μελέτας των οὐχὶ σπανίως παρέχεται ἀφορμὴ εἰς τοὺς συντάκτας νὰ προβοῦν εἰς εὐρυτέρας ἐρεύνας ἐχούσας σχέσιν πρὸς τὴν καθόλου ἱστορίαν τῆς γλώσσης, ἤτοι τὸ ἔτυμον καὶ τὴν γραμματικὴν μορφὴν τῶν λέξεων, τὰς σημασιολογικὰς καὶ συντακτικὰς αὐτῶν χρήσεις κτλ., καὶ περιλαμβανούσας ὅλας τὰς ἐποχὰς τῆς ἱστορίας της, ἀρχαίαν, μεταγενεστέραν, μεσαιωνικήν, μεταβυζαντινὴν καὶ νέαν. Αἱ ἔρευναι αὗται εἶναι ἀνάγκη νὰ διατυπωθοῦν εἰς ἰδίας πραγματείας, διότι εἶναι χρησιμώταται καὶ εἰς πάντα μὲν γλωσσοδίφην, πρὸ παντὸς ὅμως εἰς τὸ ἔργον τῆς συντάξεως τοῦ Λεξικοῦ ὡς διαφωτίζουσαι πλεῖστα ὅσα ζητήματα τῆς γλώσσης κατὰ τὴν μακραίωνα ἱστορίαν της. Αἱ τοιαῦται διατριβαὶ δημοσιευόμεναι ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1923 εἰς τὸ εἰδικὸν περιοδικὸν *Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς* καὶ ἔπειτα μετὰ τὴν παῦσιν τῆς ἐκδόσεώς του εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας *Ἀθηνᾶ* θὰ δημοσιεύωνται εἰς τὸ ἑξῆς εἰς τὸ παρὸν *Λεξικογραφικὸν Δελτίον*, τὸ ὁποῖον ἱδρύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος.

Πρὸς ἀκριβεστέραν φωνητικὴν παράστασιν τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων ἐκτὸς τῶν κοινῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου γίνεται χρῆσις καὶ τῶν ἑξῆς ὡς καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ.

ä, φθόγγος μεταξὺ *ε* καὶ *α* ἴσος περίπου πρὸς τὸ Γερμανικὸν ä.

b Λατινικὸν διὰ πάντα φθόγγον ἄρρινον προερχόμενον ἐκ τοῦ *β, μβ, π, μπ.*

ḡ, οὐρανικὸν *γ* κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξέπεσε φωνῆεν *i* (=*ι, η, υ, ει, οι*). Τοῦτο ὡς καὶ τὰ ἑπόμενα οὐρανικὰ σύμφωνα διατηροῦν τὴν πρὸ τοῦ *i* προφοράν των καὶ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν αὐτοῦ.

g Λατινικὸν διὰ πάντα φθόγγον ἄρρινον προερχόμενον ἐκ τοῦ *γ, γγ, γκ, κ.*

d Λατινικὸν διὰ πάντα φθόγγον ἄρρινον προερχόμενον ἐκ τοῦ *δ, νδ, ντ, τ.*

ḍḍ ἐκ τοῦ *λλ,* φθόγγος ἰδιάζων εἰς τὰς διαλέκτους τῆς κάτω Ἰταλίας.

ζ̂, παχὺ *ζ* ἴσον πρὸς τὸ Γαλλικὸν *j.*

κ̂, οὐρανικὸν *κ* κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξέπεσε φηνῆεν *i.*

λ̂, οὐρανικὸν *λ* κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξέπεσε φωνῆεν *i.*

λ̓, ὑπερωικὸν *λ* τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου.

ν̓, ὑπερωικὸν *ν* τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου.

ν̂, οὐρανικὸν *ν* κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξέπεσε φωνῆεν *i.*

ξ̂, παχὺ *ξ* ἴσον πρὸς τὸ *κσ.*

ö, φθόγγος μεταξὺ *ε* καὶ *ο* ἴσος περίπου πρὸς τὸ Γερμανικὸν *ö.*

π̓, δασὺ *π* τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου.

ῤ, ὑπερωικὸν *ρ* τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου.

σ̂, παχὺ *σ* ἴσον πρὸς τὸ Γαλλικὸν *ch.*

τ̓, δασὺ *τ* τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου.

χ̂, οὐρανικὸν *χ* κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξέπεσε φωνῆεν *i.*

ψ̂, παχὺ *ψ* ἴσον πρὸς τὸ *πσ.*

ὤ, φθόγγος ἴσος πρὸς τὸ *ö.*

Οἱ φθόγγοι *ι̯, υ̯* καθὼς καὶ τὸ *ει̯, οι̯, υι̯* προφέρονται κατὰ συνίζησιν πρὸς τὸν ἑπόμενον φθόγγον. Ὁμοίως ὡς *ι̯* προφέρονται καὶ τὸ *ε̯* καὶ *αι̯,* γράφονται ὅμως οὕτως διὰ λόγον ἱστορικόν.

Τὰ ὡς διπλᾶ προφερόμενα σύμφωνα γράφονται ἠραιωμένα μετὰ παύλας, οἷον *πεθ-θερός, ἀμάκ-κωτος, φανερών-νω, ἄπ-παρος* κτλ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Ἀπριλίου 1939.

Ὁ Διευθυντὴς

ΑΝΘΙΜΟΣ Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΕΤΑΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΑΘΕΣΙΣ ΦΘΟΓΓΩΝ ΕΝ ΤΗ ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΗ ΜΕΤ' ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ

ΤΩ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩ ΦΙΛΟΣΟΦΩ

ΘΕΟΦΙΛΩ ΒΟΡΕΑ

ΕΠΙ ΤΗ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΥ ΔΡΑΣΕΩΣ

Πασῶν τῶν μεταβολῶν ἐν τῇ γλώσσῃ, τῶν τε φωνητικῶν καὶ τῶν ἀναλογικῶν, αἰτία εἶναι ἡ γενικὴ γλωσσικὴ ἀρχή, ἥτις καλεῖται *ἀπόκλισις*. Κατὰ ταύτην δηλονότι τὸ ἐν τῇ συνειδήσει ἴνδαλμα ἑκάστου τῶν γλωσσικῶν στοιχείων εἶναι τόσον ἀσθενές, ὥστε πάντοτε μεταβάλλεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ ἐξακολουθεῖ μεταβαλλόμενον, ἐφ' ὅσον τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τῶν ἀκουόντων καὶ αὐτοῦ τοῦ λαλοῦντος δὲν διαμαρτύρεται ἢ λογία παράδοσις, ἤτοι ἔγγραφος λόγος, δὲν ἀποκαθιστᾷ ἑκάστοτε τὸ ἴνδαλμα τοῦτο εἰς σχετικὴν ἀρτιότητα.

Ἕνεκα τούτου ἡ ἀπόκλισις εἶναι ἰσχυροτέρα μὲν ἐν χρόνοις φιλολογικῆς παρακμῆς, ἀσθενεστέρα δὲ ἢ καὶ ἀσθενεστάτη ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ὁ ἔγγραφος λόγος εἶναι κοινὸς καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν καθημερινῶν ἐνασχολήσεων τοῦ ἀνθρώπου.

Εἰς τὴν γλωσσικὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκλίσεως ὀφείλεται, ὡς γνωστόν, ἡ δημιουργία ἰδιωμάτων, διαλέκτων καὶ ὅλως νέων γλωσσῶν, ὡς εἶναι πᾶσαι αἱ λατινογενεῖς γλῶσσαι, ὧν ἑκάστη ἔχει ἰδίους κανόνας ἀνεξαρτήτους ἀπό τε τῶν τῆς μητρὸς Λατινικῆς καὶ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν· ὅπως ἐπίσης εἶναι ἡ ἀρχαία Ἑλληνική, ἡ Λατινικὴ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀδελφαὶ γλῶσσαι, αἵτινες προῆλθον ἐκ τῆς αὐτῆς γλώσσης, τῆς Ἰαπετικῆς ἢ Ἰνδογερμανικῆς, καὶ ἀνεπτύχθησαν ἑκάστη ὅλως ἀνεξαρτήτως.

Ἀλλὰ καὶ αἱ διάλεκτοι τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἰωνική, Δωρική, Αἰολικὴ καὶ αἱ ποικίλαι ἀποσχίσεις αὐτῶν διὰ τῆς ἀποκλίσεως ἐδημιουργήθησαν· καὶ τὰ νεώτερα δὲ ἰδιώματα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, προέκυψαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς – Κοινῆς.

Ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων φωνητικῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας δημιουργεῖ ἡ ἀπόκλισις, εἶναι αἱ λεγόμεναι *ἅλματικαὶ μεταβολαί*[1], αἵτινες δὲν δημιουργοῦνται ἀνεπαισθήτως, τοῦ ἰνδάλματος ἐλαφρῶς πως καὶ βαθμιαίως μεταβαλλομένου, ἀλλὰ προκύπτουσιν αἰφνιδίως ὡς δι' ἅλματος. Οὕτως, ἐμφανίζεται φθόγγος ἀντ' ἄλλου

---

[1]) Βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 13 (1917) σελ. 174 κ. ἑ.

φθόγγου οὐχὶ δι᾽ ἀποτριβῆς καὶ σὺν τῷ χρόνῳ δημιουργίας νέου, ἀλλὰ δι᾽ ἀποβολῆς αὐτοῦ, οἱονεὶ διὰ βιαίας ἀντικαταστάσεως· ἐπίσης προστίθεται νέος φθόγγος, ἔνθα οὔτε ἡ παραγωγὴ τῆς λέξεως οὔτε ἡ ἄλλη κλίσις αὐτῆς ἀπαιτοῦσι τοῦτον· ἄλλοτε μεταβάλλεται ἡ σειρὰ τῶν φθόγγων ἢ τὸ ποιὸν αὐτῶν ἐπίσης ἄνευ ἀνάγκης ἐτυμολογικῆς ἢ κλιτικῆς. Καὶ αἱ μεταβολαὶ αὗται, ὑφ᾽ ἑνός τινος ὡς λάθη τὸ πρῶτον γινόμεναι, ἀποβαίνουσι σὺν τῷ χρόνῳ κοιναὶ διὰ τῆς μιμήσεως καὶ τῆς συνηθείας, ὅταν ὑπὸ τῆς αὐτῆς πρὸς ἀπόκλισιν διαθέσεως κατέχωνται πάντες, καὶ οὕτω δὲν θεωροῦνται πλέον σφάλματα λεκτικά.

Καὶ τῶν μεταβολῶν τούτων σπουδαιότεραι εἶναι ἐκεῖναι, καθ᾽ ἃς μεταβάλλεται ἡ σειρὰ τῶν φθόγγων, ἤτοι μετατίθεται εἰς ἄλλην θέσιν τῆς λέξεως εἷς τις ἐξ αὐτῶν, ἢ δύο συγχρόνως φθόγγοι μετατίθενται ἀμοιβαίως εἴτε αὐτοὶ καθ᾽ αὑτούς, ὡς ἔχουσιν, εἴτε κατὰ τὸ ποιὸν αὐτῶν χωρὶς τὸ ποσὸν τοῦ συνόλου τῶν φθόγγων νὰ μεταβληθῇ.

Τῶν τοιούτων, κατὰ μετάθεσιν ἢ ἀντιμετάθεσιν φωνητικῶν μεταβολῶν, παρατηρουμένων εἰς πάσας τὰς περιόδους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, εἴδη τινὰ ἐξητάσθησαν ἤδη ὑπὸ τῶν γραμματικῶν, παλαιοτέρων καὶ νεωτέρων, καὶ γενικῶς πως ἐξηγήθησαν[1]. Ἀλλ᾽ οὔτε ἡ ἐξήγησις τῶν ἐξητασμένων τούτων μετ᾽ ἀκρι-

---

[1]) Ὁ Karl Foy ἐν Lautsystem der griechischen Vulgärsprache (1879) σελ. 81 κ. ἑ. ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῆς μεταθέσεως τῶν συμφώνων» καταλέγει εἰκοσάδα ὀνομάτων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, ἐν οἷς μετατίθεται τὸ ρ καὶ ἄλλα σύμφωνα εἴτε καθ᾽ ἑαυτὰ εἴτε μετ᾽ ἄλλων ἀμοιβαίως. Ἂν ἐξαιρέσῃ τις δύο, τὸ *βοῦρκος* καὶ τὸ *ἵντα*, εἰς πάντα τὰ ἄλλα συμβαίνει ὄντως μετάθεσις ἢ ἀντιμετάθεσις. Τέλος παρατηρεῖ ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο δύναται νὰ συμβαίνῃ εἰς πᾶσαν γλῶσσαν καὶ καταλέγει τὰ Ἱσπανικὰ peligro ἐκ τοῦ Λατινικοῦ periculum καὶ milagro ἐκ τοῦ Λατ. miraculum, εἰς ἃ ἔγινε ἀντιμετάθεσις τῶν συμφώνων r καὶ l, τὸ sudicio ἐκ τοῦ Λατ. sucidus καὶ τὸ Λατ. «lapidicina d. i. lapicidina», εἰς ἃ ἔγινε ἀντιμετάθεσις τῶν συμφώνων c καὶ d.

Ὁ Mich. Deffner ἐν Tzakonische Grammatik (1881) σελ. 193 διαιρεῖ εἰς τρεῖς τάξεις τὰ φαινόμενα τῆς μεταθέσεως· α) τὸ φωνῆεν ὑπερπηδᾷ τὸ σύμφωνον πρὸς τὸ τέλος τῆς λέξεως: *σπράμα* ⟨*σπέρμα*· β) τὸ φωνῆεν ὑπερπηδᾷ τὸ σύμφωνον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως: *κορκὸς* ⟨*κροκός*· γ) τὸ σύμφωνον, συνήθως ὑγρὸν ἢ ἔνρινον, ὑπερπηδᾷ εἰς τὴν προηγουμένην συλλαβήν: *κρόπο* ⟨*κόπρο*· δ) τὸ σύμφωνον ὑπερπηδᾷ εἰς τὴν ἑπομένην συλλαβήν: *ἀσερνικὸς* ⟨ *ἀρσενικός*.

Ὁ G. Meyer ἐν Neugriechische Studien II (1894) 92 κ. ἑ. διδάσκει γενικῶς περὶ τῆς μεταθέσεως ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ἐξετάζων, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, τοὺς οὐσιωδεστέρους τύπους αὐτῆς διὰ χαρακτηριστικῶν τινων παραδειγμάτων. Ἀλλ᾽ ἡ γνώμη αὐτοῦ ὅτι «οὐδὲν φωνητικὸν φαινόμενον τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς εἶναι τοσοῦτον σύνηθες, ὅσον ἡ μετάθεσις φθόγγων» εἶναι ὑπερβολικῶς εἰρημένη. Καὶ ὁ Meyer, καθὰ καὶ ὁ Foy, οὐδεμίαν διάκρισιν ποιεῖται μεταξὺ μεταθέσεως καὶ ἀντιμεταθέσεως.

Ὁ Paul Kretschmer ἐν Lesbische Dialekte (1905) σελ. 205 κ. ἑ. παρατηρῶν ὅτι αἱ

βείας ἐγένετο οὔτε πᾶσαι παρετηρήθησαν, ὅλως δὲ διέφυγον τοὺς μέχρι τοῦδε γραμματικοὺς αἱ κατὰ τὴν ἄρθρωσιν καὶ τὸν ἦχον τῶν συμφώνων γινόμεναι ἀντιμεταθέσεις, οὗ ἕνεκα ἀδελφοὶ τύποι διεστάλησαν ὡς λέξεις ἄσχετοι πρὸς ἀλλήλας καὶ παράδοξοι ἐτυμολογίαι αὐτῶν ἀνεζητήθησαν καὶ προυτάθησαν.

Διὰ τῆς ἐξακριβώσεως καὶ εἰς εἴδη διαιρέσεως τῆς ἀρχῆς ταύτης, τῆς μετα-

---

μεταθέσεις συμφώνων, συνηθέσταται οὖσαι εἰς τὰς Ἑλληνικὰς διαλέκτους, δὲν ἀποτελοῦσιν ἰδιαίτερον γνώρισμα ἰδιώματός τινος, ἐξετάζει μόνον τινὰς ἐκ τοῦ Λεσβιακοῦ ἰδιώματος, εἰς τὰς ὁποίας παρατηρεῖται συσσώρευσις συμφώνων ἕνεκα τῆς ἰδιαζούσης εἰς τὰ βορειοελληνικὰ ἰδιώματα κωφώσεως φωνηέντων. Παρέχει δὲ καὶ παραδείγματά τινα ἀντιμεταθέσεως, τὴν ὁποίαν καλεῖ Vertauschung.

Ὁ Hubert Pernot ἐν Phonetique des parlers de Chio (1907) σελ. 540 κ. ἑ. περιοριζόμενος εἰς Χιακὰ μόνον παραδείγματα, λέγει μὲν ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο λαμβάνει ὑπόστασιν ὑπὸ δύο μορφάς, τὴν μετάθεσιν καὶ τὴν ἀντιμετάθεσιν, ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν διαστέλλει αὐτὰς ἐν τῇ λεπτομερεῖ ἐξετάσει τοῦ φαινομένου. Ὡς βάσιν διαιρέσεως λαμβάνει τοὺς μετατιθεμένους φθόγγους, οἷον τὸ *ρ*, τὸ *λ* κτλ. Ἔπειτα δὲ τὴν πλοκὴν ἑκάστου τούτων, οἷον α') τὸ *ρ* ἀκολουθοῦντος συμφώνου, β') τὸ *ρ* προηγουμένου συμφώνου καὶ γ') τὸ *ρ* μεταξὺ φωνηέντων ἢ πρὸ φωνήεντος.

Ὁ Μένος Φιλήντας ἐν τῇ *Γραμματικῇ τῆς Ρωμαϊκης γλώσσας* (1907) σελ. 110 κ. ἑ. ἐξετάζων τὸ φαινόμενον τοῦτο ὑπὸ τὸ κεφάλαιον *Μετατόπισμα* παραθέτει ἱκανὸν ἀριθμὸν παραδειγμάτων ἄνευ διακρίσεως τῶν παραδειγμάτων τῆς ἀντιμεταθέσεως, ἀλλὰ ἐπιτυχῶς ἑρμηνεύει αὐτά, εἰ καὶ μονομερῶς καὶ ἄνευ συστήματος.

Ὁ Karl Dieterich ἐν Südlichen Sporaden (1908) σελ. 68 κ. ἑ. ἐξετάζει τὴν μετάθεσιν τοῦ *ρ* μόνον, τὴν ὁποίαν διαιρεῖ εἰς τρεῖς τάξεις: α') εἰς τὴν μετάθεσιν ἐν τῇ αὐτῇ συλλαβῇ, οἷον *ἀδερφὸς* 〉 *ἀδρεφός*, β') εἰς τὴν μετάθεσιν εἰς ἑτέραν συλλαβὴν εἴτε προτέραν εἴτε ὑστέραν, οἷον *ἀρσενικὸς* 〉 *ἀσερνικός*, *βοτρύδι* 〉 *βροτύδι* καὶ γ') εἰς τὴν ἀμοιβαίαν μετάθεσιν μετ' ἄλλου συμφώνου, οἷον *γνωρίζω* 〉 *γρωνίζω*. Πρβ. τοῦ αὐτοῦ Untersuchungen (1898) σελ. 119 κ.ἑ.

Βλ. πρὸς τούτοις Δημοσθ. Οἰκονομίδου, Lautlehre des Pontischen (1908) σελ. 86. Χρ. Παντελίδου, *Φωνητικὴν τῶν ἰδιωμάτων Κύπρου* κλπ. (1929) σελ. 51. Νικ. Ἀνδριώτη, *Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Ἴμβρου* ἐν Ἀθηνᾶς 42 (1930) σελ. 163 ἔνθα παρέχονται παραδείγματα ἐκ τοῦ περιγραφομένου ἰδιώματος ἀξιόλογα.

Ὁ Γ. Χατζιδάκις διδάσκει περὶ τοῦ φαινομένου τούτου πολλαχοῦ, ὁσάκις πρόκειται διὰ τούτου νὰ ἐξηγήσῃ τὴν γραμματικὴν ὑπόστασιν λέξεώς τινος ἢ τύπου, οἷον ἐν ΜΝΕ 2. 127.434, ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 8, 30 σημ. 12, 14, ἐν Ἀθηνᾶς 29 (1917) σελ. 223 καὶ εἴ που ἀλλαχοῦ. Εἰδικῶς δὲ περὶ τούτου διέλαβεν ἐν Γενικῆς Γλωσσικῆς (1915) σελ. 74 κ. ἑ. ἔνθα χαρακτηρίζει αὐτὸ ὡς *ἐναλλαγὴν θέσεως φθόγγων* διὰ τὸν προληπτικὸν σχηματισμὸν αὐτῶν. Ἐπίσης διέλαβεν ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 13 (1917) σελ. 179 καὶ 189 ἔνθα χαρακτηρίζει τὸ φαινόμενον ἁπλῶς ὡς *μετάθεσιν φθόγγων*. Τρίτον ἐν Γραμματικῆς 1 (1914) σελ. 519 κ. ἑ. ἔνθα χαρακτηρίζεται τὸ πρᾶγμα ὡς *μετάθεσις καὶ ἀντιμεταχώρησις τῶν φθόγγων*. Καὶ εἰς τοὺς τρεῖς δὲ τούτους τόπους καταλέγονται ἀδιακρίτως παραδείγματα μεταθέσεως καὶ ἀντιμεταθέσεως, δι' ὧν συλλαμβάνεται μὲν ἀδρομερῶς πως τὸ γραμματικὸν τοῦτο φαινόμενον, ἀλλὰ δὲν ἐξετάζεται τοῦτο ἐπ' ἀκριβὲς οὐδὲ διακρίνεται κατὰ τάξεις καὶ εἴδη.

Ἐν τῇ Griechische Grammatik, Brugmann - Thumb (1913) σελ. 158 κ. ἑ. καὶ ἐν τῇ τοῦ Ed. Schnyzer (1939) σελ. 265 κ. ἑ., ἔνθα ἐξετάζεται τὸ φαινόμενον τοῦτο ἰδίᾳ παρὰ τοῖς

θέσεως καὶ ἀντιμεταθέσεως φθόγγων ἐν τῇ αὐτῇ λέξει, πολλαὶ λέξεις, ὅλως ἀδιανόητοι ἐτυμολογικῶς οὖσαι καὶ οἱονεὶ προβλήματα ἀποκείμεναι, ἐξηγοῦνται καὶ ἀποσαφοῦνται ἱστορικῶς καὶ τυπολογικῶς.

Αἰτία τῆς μεταθέσεως τῶν φθόγγων εἰδικώτερον εἶναι ἡ σπουδὴ τοῦ λαλοῦντος πρὸς δήλωσιν τῆς ἐννοίας, ὁπότε δὲν προσέχει οὗτος εἰς τὴν κατὰ πάντα ὀρθὴν ἔκφρασιν τοῦ συμβόλου αὐτῆς, τῆς λέξεως, ἀλλά, προσέχων μάλιστα εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ συνόλου τῶν φθόγγων, παραβαίνει ἐνίοτε τὴν σειρὰν αὐτῶν, ἐφ' ὅσον τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα, ἤτοι ἡ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἀκουόντων συνείδησις τῆς λέξεως, καθὰ ἀνωτέρω εἴπομεν, δὲν διαμαρτύρεται, λανθάνει δὲ ἡ ἐτυμολογικὴ ἀρχὴ αὐτῆς.

Ι. ΜΕΤΑΘΕΣΙΣ.

Ἡ μετάθεσις τοῦ φθόγγου τελεῖται ὁτὲ μὲν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως καὶ ἄρα τῆς ἐκφράσεως, ὁπότε καλεῖται *προληπτική*, ὁτὲ δὲ πρὸς τὸ τέλος τῆς λέξεως, ὁπότε καλεῖται *ὑποχωρητική*. Ἀλλὰ κυρίως νοεῖται αὕτη ὡς προληπτικὸς σχηματισμὸς φθόγγου τινὸς ἢ πλειόνων φθόγγων καθ' ὑποχώρησιν ἄλλου ἢ ἄλλων ἐκ τῆς οἰκείας θέσεως.

Ἡ μετάθεσις τοῦ φθόγγου ὡς πρὸς τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς οἰκείας θέσεως τελεῖται εἴτε παρὰ φθόγγον, ἤτοι ἐν τῇ αὐτῇ συλλαβῇ: *ἀρδὸς* ⟨ *ἀδρός*, *ἀγρὸς* ⟨ *ἀργός*, *ἀκόρδωμα* ⟨ *ἀκρόδωμα*, εἴτε παρὰ συλλαβήν, ἤτοι εἰς τὴν προηγουμένην ἢ τὴν ἑπομένην συλλαβήν: *γράστα* ⟨ *γάστρα*, *ἁμόργαλα* ⟨ *ἁρμόγαλα*, εἴτε, σπανιώτερον, ὑπὲρ συλλαβήν, ἤτοι εἰς τὴν δευτέραν συλλαβὴν ἢ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως ἢ πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς: *τράγιστο* ⟨ *τάγιστρον*, *λημονησμένος* ⟨ *λησμονημένος*[1].

ἀρχαίοις, γενικῶς μὲν δὲν διαστέλλεται ἡ μετάθεσις ἀπὸ τῆς ἀντιμεταθέσεως, ἀλλ' ἀμφότερα ταῦτα ὑπάγονται ὑπὸ τὴν γενικὴν ἔννοιαν τῆς μεταθέσεως, ἥτις διαιρεῖται εἰς μετάθεσιν φθόγγων *κατὰ συνάφειαν* (Kontaktversetzung ἢ Kontaktmetathese), ἣν ἡμεῖς χαρακτηρίζομεν *παρὰ φθόγγον μετάθεσιν*, καὶ εἰς μετάθεσιν φθόγγων *κατὰ διάστασιν* (Fernversetzung ἢ Distanzmetathese), ἣν ἡμεῖς χαρακτηρίζομεν *παρὰ συλλαβὴν* καὶ *ὑπὲρ συλλαβὴν μετάθεσιν*. Αὕτη δὲ ὑποδιαιρεῖται εἰς *ἀμοιβαίαν μετάθεσιν* (Reziproke Fern. ἢ Dist.), ἣν ἡμεῖς χαρακτηρίζομεν *ἀντιμετάθεσιν*, καὶ εἰς *μονοσκελῆ μετάθεσιν* (Einseitige Fern. ἢ Dist.), ἣν ἡμεῖς χαρακτηρίζομεν ἁπλῶς *μετάθεσιν*. Βλ. καὶ Brugmann - Thumb, Gr. Gramm. σελ. 94 κ. ἑ.

Περὶ μεταθέσεως καὶ ἀντιμεταθέσεως καθόλου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις βλ. Kühner - Blass, Gramm. (1890) 1,278 A.9. 288,2.

Παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις βλ. M. Triantafyllidis, Lehnwörter (1909) σελ. 66 κ.ἑ. S. Psaltes, Gramm. Byz. Chroniken (1913) σελ. 103 κ. ἑ. Ἐν δὲ τοῖς Παπύροις βλ. Edwin Mayser, Gramm. der gr. Papyri σελ. 151 κ. ἑ. 184 - 189 κ. ἑ.

[1]) Τὴν διαίρεσιν ταύτην, ὡς ἐπουσιώδη, δὲν ἐφηρμόσαμεν, νομίζοντες ὅτι αἱ πολλαὶ διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις σύγχυσιν μᾶλλον προκαλοῦσιν ἀντὶ ἀκριβεστέρας κατανοήσεως.

Ἐκ τῶν συμφώνων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τὰ μάλιστα ἐπίφορον πρὸς μετάθεσιν εἶναι τὸ ρ εἴτε αὐτὸ τοῦτο εἴτε ἕνεκα αὐτοῦ οἱ μετ᾽ αὐτὸ ἀκολουθοῦντες φθόγγοι, ὥστε νὰ ἀποβαίνῃ ἡ μετάθεσις τούτου ὑποχωρητική. Ὁμοίως πρὸς τὸ ρ δύνανται νὰ μετατίθενται καὶ τὰ λοιπὰ σύμφωνα πλὴν τῶν ψιλῶν κ, π, τ καὶ τῶν διπλῶν ξ, ψ, τῶν ὁποίων ἡ συνείδησις ὡς συνθέτων ἐκ τοῦ κ+σ καὶ π+σ εἶναι σαφής, ὡς ἐξ ἀναμφισβητήτων παραδειγμάτων μεταθέσεως καὶ ἀντιμεταθέσεως ἀποδεικνύεται. Ὅθεν φαίνονται φεύγοντα τὴν μετάθεσιν ἐκ τῶν συμφώνων τὰ ἀκαριαῖα ἅμα καὶ ἄηχα.

Ἐκ δὲ τῶν φωνηέντων μόνον ὁ φθόγγος ἰ, ὁθενδήποτε προερχόμενος καὶ ὁπωσδήποτε ἀπαγγελλόμενος, εἴτε ὡς ἄρτιος φθόγγος εἴτε ὡς ἡμίφωνος, δύναται νὰ μετατίθεται κατ᾽ ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους, προληπτικῶς καὶ ὑποχωρητικῶς.

Κατὰ ταῦτα: *Φθόγγος τῆς λέξεως μετατίθεται ἀπὸ τῆς οἰκείας αὐτῷ θέσεως εἴτε προλαμβανόμενος ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως εἴτε ὑποχωρῶν πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς.*

Α΄. **Προληπτική.**

Φθόγγος τῆς λέξεως, ἀπώτερον κείμενος, προλαμβάνεται, ἤτοι ἀπαγγέλλεται πρὸ τοῦ καιροῦ, ὑποχωρούντων τῶν λοιπῶν φθόγγων αὐτῆς. Ὁ προλαμβανόμενος φθόγγος δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν αὐτὴν συλλαβήν, ὁπότε μεταβάλλεται ἡ πλοκὴ αὐτῆς μόνον, ἢ εἰς τὴν ἑξῆς ἢ καὶ εἰς ἀπωτέραν συλλαβήν, ὁπότε μεταβάλλεται γενικώτερον ὁ συλλαβισμὸς τῆς λέξεως.

α΄) **Μετάθεσις συμφώνων.**

1) Τοῦ ρ.

ἀδρεφὸς (πολλαχοῦ) ἀντὶ *ἀδερφὸς - ἀδελφός.*

ἀλλέργος (Κρήτῃ) ἀντὶ *ἀλλέγρος* (κοινῶς), ὃ ἐκ τοῦ Ἰταλ. allegro.

ἀνερθέβγω (Νάξῳ) ἀντὶ *ἀνεθρέβγω,* ὃ ἐκ τοῦ *ἀνατρέφω* διὰ τοῦ ἀορ. *ἀνέθρεψα.* Ὁμοίως *ρθεφτικὸς* ἀντὶ *θρεφτικὸς* (αὐτόθι).

ἀπορθακώνω (Πόντῳ) ἀντὶ *ἀποθρακώνω,* ὃ ἐκ τοῦ *ἀπανθρακῶ.*

ἀργεῖφνα (ἡ, Μακεδονίᾳ) ἀντὶ *ἀγρεῖφνα* (παρὰ Σουΐδᾳ) = γεωργικὸν ἐργαλεῖον δι᾽ οὗ συνάγουσι χόρτον, δημοτ. *τσουγκράνα.*

ἀργουλίδα (ἡ, Κρήτῃ) ἀντὶ *ἀγρουλίδα* (αὐτόθι) ἐκ τοῦ *ἀγριελίδα* = ἀγρία ἐλαία.

ἀρδάζω (Λακωνικῇ κ. ἀ.) - *ἀρδάχνω* = λαμβάνω βιαίως, ἁρπάζω, ἀντὶ *ἀδράχνω,* ὃ ἐκ τοῦ ἀρχ. *δράττομαι.*

ἀρδάχτι (πολλαχοῦ) ἀντὶ *ἀδράχτι* (κοινῶς), ὃ ἐκ τοῦ *ἄδρακτος.*

* **ἀρδὸς** - *ἀρdὸς* (Καππαδ.) ἀντὶ *ἀδρός*.

ἀρεόπλανο (Κρήτῃ κ. ἀ.) ἀντὶ *ἀερόπλανο - ἀεροπλάνο*.

ἄρθωπος (Πόντῳ κ. ἀ.) ἀντὶ *ἄθρωπος - ἄνθρωπος*.

ἀρκολο(γ)οῦμαι (Κύπρῳ) = ἀκροῶμαι, ἀντὶ *ἀκρολογοῦμαι* (αὐτόθι).

ἀφρομὴ καὶ **ἀφρομολόγι** (Μάνῃ) ἀντὶ *ἀφορμὴ* καὶ *ἀφορμολόγι*.

γράστα ἢ *gράστα* (ἡ, πολλαχοῦ παρὰ τοῖς Ἑλληνοφώνοις τῆς Κάτω Ἰταλίας) ἀντὶ *γάστρα*[1].

θρούμπη (κοινῶς) καὶ **θρούμπα** (ἐνιαχοῦ) ἀντὶ τοῦ ἀρχ. *θύμβρα* (ἡ), παρ' ὃ καὶ *θύμβρος* (ὁ) = τὸ γνωστὸν φρυγανῶδες ἀρωματικὸν φυτὸν (satureia). Ἡ μετάθεσις τοῦ *ρ* εἶναι ἱκανῶς παλαιά, διότι ἤδη ἐν τοῖς Γεωπονικοῖς (10, 42, 1. 12, 1, 2) ἀπαντᾷ *θρύμβη*[2] (καὶ *θρύμβα*)· ἔτι δὲ καὶ *θρύμβος* παρ' Εὐσταθίῳ (1828, 14) ἀντὶ *θύμβρος*[3].

καθερμενὴ (Σκύρῳ) = ἡ καθημερινή, ἡ ἐργάσιμος ἡμέρα, οἷον «*καθερμενὴ* καὶ σκόλη» ἀντὶ *καθεμερνὴ - καθημερινὴ* κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ *ρ* ὑπὲρ συλλαβήν.

κορνιαχτὸς ἐκ τοῦ *κονιορτὸς* κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ *ρ* ὑπὲρ δύο συλλαβάς. Διὰ τὰς ἄλλας ἀνωμαλίας βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶς 22 (1910) 205 κ.ἑ.

κορπο - Ροδίτης (Ἰκάρῳ) = ὁ κακός, ὁ Ροδίτης, ἀντὶ *κοπρο - Ροδίτης*.

κρόπο (ὁ, Τσακωνίᾳ καὶ Ἀπουλίᾳ τῆς Κάτω Ἰταλίας) ἀντὶ *κόπρος*.

κροῦσος (τό, Κρήτῃ) = πειρατεία, καὶ *κρουσεύω - κρούσεμα - κρουσάρος* (αὐτόθι) ἀντὶ *κοῦρσος* (μεσαιων.) *κουρσεύω* κτλ., ὃ ἐκ τοῦ Λατινικοῦ cursus = excursus = ἐπιδρομή, λεία[4].

κυβέρτι (τό, Κύπρῳ κ. ἀ.) = ἡ κυψέλη τῶν μελισσῶν[5]. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ *κύβερτον*, ὅπερ μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου ὡς ἑρμήνευμα τῆς γλώσσης *κύψελον*. Μαρτυρεῖται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου καὶ τοῦ Φωτίου καὶ τὸ ὄνομα *κύβεθρον* ὑπὸ τὴν σημασίαν «θήκη τῶν μελισσῶν». Ἤδη ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι λέγεται *κήληθρον* καὶ *κήλητρον*, *σάρωθρον* καὶ *σάρωτρον*, συνάγομεν ἀσφαλῶς ὅτι παρὰ τὸ μεμαρτυρημένον *κύβεθρον* ὑπῆρξε καὶ *κύβε-*

---

[1]) Βλ. Rohlfs, Etymologisches Wörterbuch der unteritalieniechen Gräzität ἀριθ. 417.

[2]) Ὁ κατὰ μετάθεσιν τοῦ *ρ* σχηματισθεὶς τὸ πρῶτον τύπος ἦτο *θρύμβα*· οὗτος δὲ εἰς χρόνους καθ' οὓς εἶχεν ἐπέλθει ἐξίσωσις τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων ἐκλίθη κατὰ τὰ ὀνόματα τὰ ἔχοντα τὸ ληκτικὸν *-α* μὴ καθαρόν: *θρύμβα*, γεν. *θρύμβης*· ἀπὸ τῆς γενικῆς δὲ κατὰ τὴν λεγομένην ὑλικὴν ἀναλογίαν ἐσχηματίσθη ἡ ὀνομ. *θρύμβη*.

[3]) Βλ. Kalitsunakis, Mittel - und neugriechische Erklärungen bei Eustathius (1919) σελ. 50 κ. ἑ.

[4]) Βλ. G. Meyer, Neugriechische Studien 3, 35.

[5]) «*κυψέλη*· κυβέρτιον μελισσῶν» παρὰ Φωτίῳ καὶ Σουΐδᾳ.

τρον, ἐξ οὗ ὁ τύπος *κύβερτον* κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ ρ, καθ᾽ ὃν τρόπον ἐκ τοῦ τύπου *φλετρὸν* προέκυψεν ὁ τύπος *φλερτόν*[1].

λαίρμαγος καὶ *ἀλαίρμαγος* (Κορώνῃ) = γαστρίμαργος, λίχνος, ἀντὶ *λαίμαργος*.

λειτρουγὸς καὶ *λειτρουγιὰ* καὶ *λειτρουγῶ* (πολλαχοῦ) ἀντὶ *λειτουργὸς - λειτουργιὰ - λειτουργῶ* ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ.

μουρχούτιν (τό, Πόντῳ) = σκεῦος, ἀγγεῖον ἐπιτραπέζιον, εἰς τὸ ὁποῖον κενοῦται τὸ φαγητὸν ἐκ τῆς χύτρας, ἀντὶ *μουχρούτιν*, ὡς τοῦτο ἀναγινώσκεται παρὰ Προδρόμῳ (4, 55.70 Hess. - Pern.), κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ ρ. Λέγεται δὲ αὐτόθι καὶ *μουχούρτιν* καθ᾽ ὑποχωρητικὴν μετάθεσιν τοῦ ρ. Ὁμοίως λέγεται ὁ μεγεθυντικὸς τύπος *μουρχούτα* καὶ *μουχούρτα* (Πελοποννήσῳ, Κρήτῃ κ. ἀ.) κατ᾽ ἀμφοτέρας τὰς μεταθέσεις τοῦ ρ.

Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως εἶναι ἀμφίβολος· δεχόμεθα δὲ ἀρχικὸν τύπον τὸ *μουχρούτιν* ὡς παλαιότερον κατὰ τὴν παράδοσιν. Εἶναι δὲ τὸ δηλούμενον σκεῦος ἀλλαχοῦ μὲν πήλινον, ἀλλαχοῦ δὲ ξύλινον.

πατήρθα (ἡ, Θήρᾳ) ἀντὶ *πατήθρα* = τὸ ἐφ᾽ οὗ πατοῦσιν, ἐξάρτημα τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ.

πρεβόλι (Κρήτῃ, Κυθήροις) ἀντὶ *περβόλι* (αὐτόθι) ἐκ τοῦ *περιβόλι* = κῆπος.

πρικὸς (Μέσῃ Εὐβοίᾳ, Κρήτῃ κ. ἀ.) ἀντὶ *πικρὸς* ἀντίθ. τοῦ γλυκός. Ὁμοίως *πρίκα, πρικάδα, πρικαίνω* ἀντὶ *πίκρα, πικράδα, πικραίνω* κτλ. Ἡ μετάθεσις ἤδη ἐν Ἐρωτοκρίτῳ.

προκόβα καὶ *προυκόβα* (ἡ, Κοζάνῃ κ. ἀ.) = εἶδος κλινοσκεπάσματος ἀντὶ *ποκρόβα* καὶ *πουκρόβα* (αὐτόθι) ἐκ τοῦ Σλαβικοῦ *ποκρὶβ* = κάλυμμα οἱονδήποτε.

προσφύρα (ἡ, Σύμῃ) ἀντὶ πορφύρα[2] = τὸ γνωστὸν θαλάσσιον κογχύλιον. Ὁμοίως *Μπροσφύρις* (Κρήτῃ) κύριον ὄνομα, ἐκ τοῦ *Προφύρις* ἀντὶ *Πορφύρις*.

ρδάκος-(Πόντῳ) ἀντὶ *δράκος*, ἀρχ. *δράκων*.

ρδαπάνι (Ρόδῳ) ἀντὶ *δραπάνι* = δράπανον.

ρδόμος (ὁ, Τραπεζοῦντι) ἀντὶ *δρόμος* = ὁδός.

ρδοσιὸ (Ρόδῳ) ἀντὶ *δροσιὸ* = σκιά.

ρδώνω (Ρόδῳ) ἀντὶ *δρώνω* = ἱδρώνω.

Περὶ τῶν ἀπὸ ***ρδ*** ἀρχομένων τύπων ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ G. Meyer, Neugr. Stud. 92 ὅτι ἡ μετάθεσις τοῦ ρ ἐτελέσθη κατὰ τὴν ἔναρθρον ἀπαγγελίαν τῶν ὀνομάτων τούτων: *ὁδράκος* > *ὁρδάκος, ὁδρόμος* > *ὁρδόμος, τὸδραπάνι* > *τορδαπάνι*.

«***ρογεῖ*** ὀργᾷ, ἀκμάζει...»· γλῶσσα παρ᾽ Ἡσυχίῳ, ἧς τὸ λῆμμα θεωρεῖ-

---

[1]) Βλ. Στυλ. Καψωμένον, ἐν λέξει *φρέαρ*, ἀνωτέρω σελ. 63.

[2]) Ὡς πρὸς τὴν προσθήκην τοῦ σ πρβ. *ἀνασκουμπώνω* < *ἀνακουμπώνω*, *ἀντισκόφτω* < *ἀντικόφτω* κ. ἄ., περὶ ὧν βλ. Χρ. Παντελίδην ἐν Neugrich. Jahrbüch. 6 (1928) σελ. 430.

ται ὕποπτον, ὑπὸ δὲ τοῦ Ρουγκενίου περιγράφεται, ἵνα ἡ γλῶσσα ἔχῃ: «*ὀργᾷ· ἀκμάζει*». Καθ᾽ ἡμᾶς ἡ πρώτη χεὶρ ἔγραψε: «*ρογᾷ· ὀργᾷ, ἀκμάζει*», τοῦ ρήματος *ὀργῶ* μεταπλασθέντος εἰς *ρογῶ* καθ᾽ ὁμοίαν πρὸς τὸ *ὀρφὸς - ροφὸς* μετάθεσιν τοῦ *ρ*.

ρομπαθιάζω (Μυριοφύτῳ Θρᾴκης) ἐκ τοῦ * *ρομαθιάζω* ἀντὶ *ὁρμαθιάζω*, εἰς ὁρμαθοὺς εὐθετῶ. Διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ *μ* εἰς *μπ* πρβ. κατωτ. λ. *βλούχα*, σ. 98.

ροφὸς (κοινῶς) ἀντὶ *ὀρφὸς - ὀρφὼς* (ἀρχ. καὶ Κορώνῃ) = ὁ γνωστὸς ἰχθὺς Epinephelus gigas.

σκροπιὸς (ὁ, πολλαχοῦ) ἀντὶ *σκορπιός*.

σουντραύλιστο (τό, Μέσῃ Εὐβοίᾳ) = τὸ δι᾽ οὗ εὐθετοῦσι τὴν πυρὰν τῆς ἑστίας σιδήριον, ἀντὶ *σουνταύλιστρο - συνδαύλιστρον*.

στρέγω ἀναγινώσκεται ἤδη παρὰ Σομαβέρᾳ, λέγεται δὲ καὶ νῦν πολλαχοῦ ἀντὶ τοῦ ἀρχ. *στέργω*. Ἐπίσης λέγεται νῦν *στρέω* καὶ *στρέγομαι* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ δέχομαι, συναινῶ, ἀρκοῦμαι.

τραβῶ - *τραυῶ* (κοινῶς) = ἕλκω, ἀντὶ *ταυρῶ* παρὰ τὸ *ταυρίζω* (ἤδη παρὰ Προδρόμῳ) = ἕλκω ἰσχυρῶς, οἱονεὶ ὡς ταῦρος· βλ. Κοραῆ Ἄτ. 2, 355 κ. ἑ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 1, 85 κ. ἑ.

τράγιστο καὶ *τράιστο* (τό, Τριφυλίᾳ κ. ἀ.) = τὸ σακκίδιον, εἰς ὃ θέτουσι τὴν ταγήν, συνήθως κριθήν, τῶν ὑποζυγίων καὶ ἀναρτῶσιν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ αὐχένος, ἀντὶ *τάγιστρον* (μεσαιωνικόν), ὃ ἐκ τοῦ *ταγίζω* < *ταγή*[1], παρὰ τὸ *ταγιστήριον*. Ἐκ τοῦ τύπου *τράιστο*, δισυλλάβως προφερομένου, παρήχθη κατ᾽ ἀφανισμὸν τοῦ *ι* ὁ τύπος ***τράστο*** (Στερεᾷ Ἑλλάδι κ. ἀ.) = τὸ οἱονδήποτε μετ᾽ ἀναρτήματος σακκίδιον. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τύπου *τράιστο*, τρισυλλάβως προφερομένου, κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ *σ* παρήχθη ὁ τύπος ***τράσιτο*** (Ἀραχόβῃ Πελοπν., Λάστᾳ, Δημητσάνῃ).

τράφος (ὁ, πολλαχοῦ) = χάνδαξ ἢ ἀνάχωμα ὡς ὅριον ἢ φράκτης ἀγροῦ, ἀντὶ *τάφρος*. Ἡ μετάθεσις τοῦ *ρ* ἤδη ἐν τοῖς Ἡρακλεωτικοῖς πίναξι.

τροῦλλος (ὁ) καὶ *τρούλλα* (ἡ) καὶ *τρουλλὶ* (τό, πολλαχοῦ) = ὕψωμα γῆς τυμβοειδές, ἀντὶ *τοῦρλος - τούρλα - τουρλί*, ἅτινα εἶναι συνηθέστερα. Ἡ μετάθεσις τοῦ *ρ* ἤδη μεσαιωνική[2]. Κατὰ τὸν G. Meyer (Neugr. Stud. 3,66 κ. ἑ.) ἡ λ ἀνάγεται

---

[1]) Ἡ ἐτυμολογία αὕτη ἐδηλώθη ἤδη ὑπ᾽ ἀγνώστου συλλογέως ἐν Δελτίῳ τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ: «*τάγιστρον* καὶ κατὰ μετάθεσιν *τράγιστον*». Βλ. καὶ Φ. Κουκαλὲ Οἰνουντιακῶν σελ. 302. Συνώνυμον τοῦ *τάγιστρον* εἶναι τὸ *ταγάριον* (μεσαιων.), ὅπερ τὸ πρῶτον ἐσήμαινε τὸ σακκίδιον τῆς ταγῆς τῶν ὑποζυγίων, ἔπειτα δὲ ἐγενικεύθη ἐπὶ παντὸς σακκιδίου ἀπὸ τοῦ ὤμου ἀναρτωμένου.

[2]) Βλ. St. Psaltes, Grammat. der Byzantin. Chron. 104. Rohlfs, ἔνθ᾽ ἀν. ἀριθμ. 2217.

εἰς τὸ βορειοϊταλικὸν turlo = ἡ κορυφὴ τοῦ κωδωνοστασίου, ὃ ἐκ τοῦ Λατινικοῦ * turrulla, ὑποκορ. τοῦ turris.

χροντὸ (ὁ, Ἀπουλίᾳ Κάτω Ἰταλίας) ἀντὶ *χοντρὸς* = παχύς, σαρκώδης.

β') Τῆς συλλαβῆς **-αρ.**

ἀρπαλιὰ (ἡ, Ἀπυράνθῳ Νάξου) = τὸ ἀκανθῶδες φυτὸν *παλίουρον* paliurus aculeatus, ἀντὶ * *παλιαριὰ* κατὰ μετάθεσιν τῶν φθόγγων *-αρ-* εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως. Ὁ τύπος *παλιαριὰ* εἰκάζεται μετὰ πιθανότητος ἐκ τοῦ μαρτυρουμένου τύπου *παλιεριὰ* καὶ *παλιουριά*.

2) Τοῦ **β.**

ἀβζέστι (τό, Καλαβρίᾳ τῆς Κάτω Ἰταλίας) ἀντὶ *ἀζβέστι - ἀσβέστι* (κοινῶς) = ἡ ἄσβεστος, ἡ τίτανος [1].

ἄβζηστος (Κερασοῦντι), *ἄβζηγος* καὶ *ἀνέβζηγος* (Σάντᾳ Πόντου), ἀντὶ *ἄζβηστος - ἄσβηστος, ἄζβηγος - ἄσβηγος* κτλ. = ὁ μὴ σβεσθείς [2].

βγάζω ἀντὶ *ἐ)γβάζω* * *ἐκβάζω - ἐκβιβάζω*. ***βγαίνω*** ἀντὶ *ἐ)γβαίνω - ἐκβαίνω*. ***βγάλλω*** ἀντὶ *ἐ)γβάλλω - ἐκβάλλω*. Τὸ *βγάλλω* τοῦτο μετεπλάσθη εἰς *βγέλλω* (Μέσῃ Εὐβοίᾳ) καὶ *βγάνω*. ***βγατὸ*** ἀντὶ *ἐ)γβατὸ - ἐκβατόν*. Λέγεται καὶ *βγαλτὸ* ὡς ἐκ τοῦ *βγάλλω* καὶ *βγαντὸ* ὡς ἐκ τοῦ *βγάνω* [3].

Ἐκ τοῦ *ἐκβατὸν - βγατὸ* ἐσχηματίσθη τὸ ρῆμα ***ἀβγατίζω*** ὡσεὶ *ἐβγατίζω*.

Ὁ Kretschmer διδάσκει ἐν Lesb. Dial. σελ. 196 ὅτι ἡ μετάθεσις τοῦ *-γβ* τούτου εἰς *-βγ* εἶναι παλαιά, ὡς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν βασιλέων τῆς Ὀσροηνῆς, τοῦ σημιτικοῦ Akbar (δηλ. ὁ μέγας), τὸ ὁποῖον παρὰ μὲν τῷ Τακίτῳ μεταγράφεται Acbarus, παρὰ δὲ τῷ ψευδο-Ἀππιανῷ *Ἄκβαρος*, παρὰ δὲ τῷ Πλουτάρχῳ *Ἄγβαρος*, παρὰ δὲ τῷ Δίωνι τῷ Κασσίῳ *Αὔγαρος*.

νεβζήνω (Πόντῳ) ἀντὶ *νεζβήνω - ἀνεσβήνω - ἀνασβήνω*, καὶ ἐκ τοῦ ἀορ. *νέβζησα* ἕτερος ἐνεστὼς *νεβζήω* [4] (Χαλδίᾳ Πόντου), ἐξ οὗ δι' ὑποχωρητικῆς μεταθέσεως τοῦ *ζ* ὁ τύπος *νεβήζω* (Ἀμισῷ, Κοτυώροις).

φτερένισο (τό, Τσακωνίᾳ) = κράταιγος ἡ πυράκανθα, ἀντὶ *τερέβινσο - τερέ-*

---

[1]) Βλ. Rohlfs, Etym. Wört. ἀριθμ. 240.

[2]) Βλ. Ἰωάνν. Γ. Βαλαβάνην ἐν Ἀρχείοις Συλλόγου Κοραῆ Γ', 6.

[3]) Βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 6 (1909) 93 κ. ἑ.

[4]) Ὁ Γ. Χατζιδάκις ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 8 (1912) σελ. 30, σημ. ὀρθογραφεῖ *νεβσύω* καὶ παράγει αὐτὸ ἐκ τοῦ *σβεννύω*, δεχόμενος οὕτω τριῶν φθόγγων μετάθεσιν, τοῦ *ν*, τοῦ *ε* καὶ τοῦ *σ*. Ὀρθογραφεῖ δὲ τὸν ἕτερον ἰδιωματικὸν τύπον *νεβήζω*, ὅστις οὕτως ὑπολείπεται μετέωρος.

βινθος κατὰ μετάθεσιν τοῦ *β* ἐκ τῆς παραληγούσης εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως καὶ ἀνάταξιν τοῦ *-ιν-* εἰς *-νι-*. Τὸ ἐν ἀρχῇ σχηματισθὲν σύμπλεγμα *βτ* κανονικῶς ἐτράπη εἰς φτ.

Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀνήγαγεν εἰς τὸ ἀρχαῖον *τερέβινθος* ἤδη ὁ Hubert Pernot ἐν Introduction à l'étude du dialekte Tsakonien σελ. 132, ἀλλὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀρκτικοῦ συμπλέγματος *φτ* ἐξηγεῖ ὡς παρετυμολογίαν. Καθ' ἡμᾶς οὐχὶ ὀρθῶς.

3) Τοῦ γ.

γαλιὰ (ἡ, Λέσβῳ) = ἀντλητικὸν ἀγγεῖον, ἀντὶ *ἀγλιὰ* (Λέσβῳ) κατὰ μετάθεσιν τοῦ *γ*. Τὸ *ἀγλιὰ* ἕτερος τύπος τοῦ *ἀγκλιά*, περὶ οὗ βλ. Ἱστορ. Λεξικ. ἐν λ.

γλίδα (ἡ, Αὐλωναρίῳ) = ἡ λιπώδης κηλίς, ἀντὶ *λίγδα* [1].

γλινὸς (Κρήτῃ) = λεπτός, ἰσχνός, ἀντὶ *λιγνός* [2]. Ὁμοίως *γλινάτζης* (αὐτόθι) = ὁ ἔχων ἰσχνὰς κνήμας, ἀντὶ *λιγνάτζης*, ἄλλως *λειανάτζης*.

γλιουθ'μιὰ καὶ ***γλιουθ'μῶ*** = λιποθυμία καὶ λιποθυμῶ, ἐκ τοῦ *γλιοθυμιὰ* καὶ *γλιοθυμῶ* κατὰ κώφωσιν τοῦ ἀτόνου *ο* καὶ σίγησιν τοῦ ἀτόνου *ι (υ)*, ἀντὶ *λιγοθυμιὰ* καὶ *λιγοθυμῶ*.

4) Τοῦ δ.

μύδγαλο (Ἀταλάντῃ, Κορώνῃ κ. ἀ.) ἀντὶ *μύγδαλο - ἀμύγδαλο*. Ὁμοίως *Μαδγάλω* (Κορώνῃ) ὄνομα κύριον γυναικός, ἀντὶ *Μαγδάλω*.

5) Τοῦ θ.

ἀρθιμὸς (πολλαχοῦ) ἀντὶ *ἀριθμός*· ὁμοίως *ἀρθιμητικὴ* ἀντὶ *ἀριθμητική*.

6) Τοῦ λ.

ἀρμέγω (κοινῶς)· ἐκ τοῦ ἀρχαίου *ἀμέλγω* εἴτε ἀντὶ *ἀμέργω* κατὰ μετάθεσιν τοῦ ἐκ τοῦ *λ* προελθόντος *ρ* εἴτε ἀντὶ *ἀλμέγω* κατὰ μετάθεσιν τοῦ *λ* καὶ ἀκολούθως τροπὴν αὐτοῦ εἰς *ρ* [3].

βλούχα (ἡ, Μάνῃ) = νόσος τῶν ἐλαιῶν, ὅταν παραμένουν ἀνάλιστοι, ἐκ τοῦ **μλούχα* ἀντὶ *μούχλα* κατὰ μετάθεσιν τοῦ *λ*. Καὶ ρῆμα *βλουχάω*· «οἱ ἐλαιὲς *βλουχοῦσι*».

Λέγεται δὲ ἡ νόσος αὕτη καὶ *μπούχλα* καὶ *μπλούχα* (αὐτόθι) κατὰ τροπὴν τοῦ *μ* εἰς *μπ* καθὰ *μπάχλας* ἐκ τοῦ *μάχλας - μάχλος* (Εὐβοίᾳ κ. ἀ.) Ἡ τροπὴ τοῦ φθόγγου *β* εἰς *μ* καὶ *μπ* συμβαίνει καὶ ἐν ἄλλοις. Πρβ. ἀνωτ. σελ. 96.

---

[1]) Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου βλ. Ἀθηνᾶς 49 (1939) σελ. 23.

[2]) Ἐκ τοῦ Λατινικοῦ lignum = ραβδίον, περὶ οὗ βλ. Ἀθηνᾶς 49 (1939) σελ. 19 κ. ἑ.

[3]) Οὕτω πιθανώτερον, διότι ἐν Πόντῳ λέγεται *ἀλμέγω*.

λεβίθα (ἡ, πολλαχοῦ) ἐκ τοῦ **λεμίθα* (Τσακων. *λεμίσα*) < *ἑλμίθα* < *ἑλμίνθα* - *ἕλμινς* = ὁ εἰς τὰ ἔντερα γεννώμενος παράσιτος σκώληξ. Ἡ μετάθεσις τοῦ *λ* ἤδη παρ' Ἡσυχίῳ: «*λίμινθες· ἕλμινθες*»· πρβ. Κορ. Ἀτ. 4,286 καὶ Μ. Δέφφνερ, Λεξικὸν Τσακων. ἐν λ. *λεμίσα*.

συχνοφλακαρίζω· παρὰ Προδρόμῳ (4,131 Hess.–Pern.) «καὶ βλέπω τὴν ἱστίαν του πῶς *συχνοφλακαρίζει*», ἀντὶ *συχνοφακλαρίζω* = ἐκπέμπω φλόγας. Τὸ ἁπλοῦν *φακλαρίζω* παράγεται ἐκ τοῦ **φακλάρα*, ὃ μεγεθυντικὸν τοῦ *φάκλα* - facla - facula = δᾴς. Ἐκ τοῦ **φακλάρα* κατὰ πρόληψιν τοῦ *λ* καὶ ρίνωσιν τοῦ *κ* προέκυψε τὸ *φλαγκάρα* = μεγάλη φλόξ [1].

7) Τοῦ ν.

ἄγκατα (ἡ, Κάτω Ἰταλίᾳ) = rosa spinosa, ἀντὶ **ἄκαντα* – *ἄκανθα*, κατὰ μετάθεσιν τοῦ *ν* (βλ. Rohlfs, Etym. Wört. ἀριθμ. 69).

λουθουνάρι (Κάτω Ἰταλίᾳ, Πελοπονν. κ. ἀ.) ἐκ τοῦ **νουθουνάρι* κατ' ἀνομοίωσιν (πρβ. *ἀλημένω* ἐκ τοῦ *ἀνημένω* κ. ἄ.) Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ *ἰονθωνάρι(ον)* [2] κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ ν, τοῦ ἀρκτικοῦ *ι* ἀφανισθέντος.

νισχὸ (Βυτίνῃ Πελοπονν.) ἀντὶ *ἰσχνὸ(ν)* = σὰρξ ἄνευ λίπους.

σνυχὰ ἐπίρρ. (Ἴμβρῳ) ἀντὶ τοῦ κοινοῦ *συχνά*.

συνχὰ ἐπίρρ. (Ἴμβρῳ) ἀντὶ τοῦ κοινοῦ *συχνά*.

8) Τοῦ σ.

σιχνὸ (τό, Αἰδηψῷ, Καλαβρύτοις κ. ἀ.) ἀντὶ *ἰσχνό(ν)*.

σμίγω (κοινῶς) ἀντὶ *μίσγω* = μιγνύω. Βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 2, 475.

σφάνταμα (Κρήτῃ) ἀντὶ *φάντασμα* (Meyer, Neugr. St. 2,95).

9) Τοῦ χ.

χαλιμάζω (Μέσῃ Εὐβοίᾳ) = περιλείχω τὸ στόμα ὑπὸ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας νὰ φάγω τι, τὸ ὁποῖον βλέπω, καὶ ἐν γένει σφοδρῶς ἐπιθυμῶ νὰ ἀπολαύσω τι.

Τὸ ρῆμα τοῦτο παραδίδεται ὑπὸ τοῦ Ζωναρᾶ: «*χαλιμάζειν*· τὸ περὶ τὰς

---

[1]) Βλ. Hesseling - Pernot, Poèmes Prodromiques σ. 248 καὶ G. Meyer, Neugr. St. 3,67.

[2]) Ἡ λ. αὕτη δὲν καταλέγεται ἐν τοῖς λεξικοῖς, καίτοι ἔχει ἤδη θησαυρισθῆ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐν Ἀτάκτοις 5, 100 ἐκ τοῦ Εὐσταθίου, *ἰονθονάριον*. Ἐπιστώσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ταύτην ὡς παράγωγον τῆς λ. *ἰόνθων*, ἣν ἀποκατεστήσαμεν παρ' Ἡσυχίῳ ἀντὶ τοῦ παραδιδομένου *δολέων* ἐν Ἀθηνᾶς 39 (1927) σελ 225. Νῦν ὀρθογραφοῦμεν τὴν λ. δι' ω μεγάλου εἰς τὴν τρίτην συλλαβήν, *ἰονθωνάριον*, νομίζοντες ὅτι τὸ *ἰόνθων* πρέπει νὰ κλιθῇ κατὰ τὰ ἀνάλογα *κόκκων, καύσων*, ἤτοι γεν. *ἰόνθωνος* καθὰ *κόκκωνος*. Ἡ ἀναγωγὴ τῆς λ. εἰς τὸ *δοθίων*, περὶ οὗ ἐρωτᾷ ὁ Rohlfs, Etym. Wört. ἀριθμ. 1266, προσκόπτει εἰς τὸ ἀρκτικὸν *λ*.

συνουσίας ὁρμᾶν...» καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ (805,9): «καὶ τὰς Βάκχας *χαλιμάδας* ἔλεγον, τὰς χαλωμένας πρὸς συνουσίαν· καὶ *χαλιμάζειν* ἔλεγον, τὸ περὶ τὰς συνουσίας πτοεῖσθαι» [1].

Τὸ *χαλιμάζειν* τοῦτο προέκυψεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου *λιχμάζειν* παρὰ τὸ *λιχμᾶν* διὰ μεταθέσεως τοῦ συμφώνου χ μετ' ἀναπτυχθέντος συνοδίτου *α* [2].

Ἀπὸ τοῦ νεωτέρου τούτου ρήματος παρήχθη ὑποχωρητικῶς τὸ οὐσιαστικὸν *χαλίμα*, καθὰ *στάλα* ἀπὸ τοῦ *σταλάζω*, *μαγάρα* ἀπὸ τοῦ *μαγαρίζω* κτλ. [3], ὅπερ ἀναγινώσκεται παρὰ Σουΐδᾳ: «*χαλίμα*· πόρνη». Ἀτυχὴς δὲ εἶναι ἡ μεταγραφὴ τούτου εἰς «*χαλιμάς*· πόρνη», ὅπερ ἀπαντᾷ παρ' Εὐσταθίῳ (1471, 3), παρ' Ἡσυχίῳ καὶ ἐν τῷ ΕΜ (ἔνθ' ἀν.) Πιστεύομεν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν λογίων τοῦ ἐσχάτου Ἑλληνισμοῦ ὡς Ἀττικὸς δῆθεν τύπος τοῦ παρὰ Σουΐδᾳ *χαλίμα*, ὅστις πιθανώτατα ἦτο κοινὸς ὅσον καὶ τὸ *χαλιμάζειν*.

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ *χαλιβάζειν* εὑρίσκεται ἐν σχολίῳ εἰς Ὁμήρου Ὀδύσσ. Ψ 1, καὶ *χαλικάζειν* παρ' Εὐσταθίῳ (1936, 55), ἅτινα ἐν τῷ Θησαυρῷ χαρακτηρίζονται ὡς παραναγνώσματα τοῦ *χαλιμάζειν*.

Καὶ τὸ ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ (Β 236) ἅπαξ ἀπαντῶν ρῆμα *χλιμίζω*: «πηδῶντας καὶ *χλιμίζοντας* ἤκανε κάθε ζάλο», προέρχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀρχαίου ρήματος κατὰ τὸν συνηρημένον τύπον *λιχμῶ - ἐλίχμησα* καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου· ἤτοι παρὰ τὸ *λιχμῶ* ἐσχηματίσθη τύπος *λιχμίζω* καὶ κατὰ μετάθεσιν τοῦ χ *χλιμίζω* = ὀργῶ.

β') **Μετάθεσις τοῦ ι.**

ἀειδανὸς (Λακωνικῇ) ἀντὶ *ἀδειανὸς* = εὔκαιρος, κενός. Ὁμοίως τὸ πρωτότυπον τούτου *ἄειδος* (αὐτόθι) ἀντὶ *ἄδειος*.

ἀναηνόθηκα (Παξοῖς) ἀντὶ *ἀνονοήθηκα* = ἔβαλα μὲ τὸν νοῦν μου, ἐσκέφθην, ἀνελογίσθην, τοῦ ρήματος *ἀνανοοῦμαι - ἀνανογειέμαι* (πολλαχοῦ).

ζιμγαδένιος (Σκύρῳ) = ὁ ἐκ σμιγοῦ, ἐκ σίτου μετὰ κριθῆς ἀναμίκτου, παρεσκευασμένος, οἷον «*ζιμγαδένιο* ψωμί», ἀντὶ *ζμιγαδένιος - σμιγαδένιος*.

νεβήζω (Πόντῳ) ἀντὶ *νεβζήω* (αὐτόθι) = σβεννύω (βλ. ἀνωτέρω σελ. 97).

ποῦδερες (ὁ, Σκύρῳ) — **πούδορες* = τὸ εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ φουστανίου περίρραμα, ἀντὶ *ποδόυρες - ποδόγυρες - ποδόγυρος*.

Ὡς προληπτικὴ μετάθεσις τοῦ ἡμιφώνου *ι* ἐξηγεῖται τὸ ἐν Μάνῃ γλωσσικὸν φαινόμενον, καθ' ὃ τὸ *ι* τῆς καταλήξεως *-ια* ἐπεντίθεται εἰς τὴν πρὸ αὐτοῦ

---

[1]) Κατὰ διόρθωσιν τοῦ Hemst(erhusius) ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου *πείθεσθαι*.

[2]) Πλείονα περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου βλ. Ἀθηνᾶς 45 (1933) σελ. 354.

[3]) Περὶ τῆς τοιαύτης παραγωγῆς βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 1,76 κ. ἑ.

συλλαβήν, οἷον *δεματαιρὰ* ἀντὶ *δεματαριά*, *ἀρχοιντὰ* ἀντὶ *ἀρχοντιά*, *ἀρμαιθάζω* ἀντὶ *ἀρμαθιάζω*, *νταιλάνι* ἀντὶ *νταλιάνι* κτλ.[1] παραβαλλομένη πρὸς τὴν *ἐπένθεσιν* τῆς ἀρχαίας γλώσσης, καθ' ἣν τὸ ἡμίφωνον *j* τῆς καταλήξεως μεταπηδᾷ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος *ρ* ἢ *ν* καὶ συναιρεῖται μετὰ τοῦ προηγουμένου φωνήεντος, οἷον *κοινὸς* ἐκ τοῦ *κονjός*, *φαίνω* ἐκ τοῦ *φανjω*, *ἐγείρω* ἐκ τοῦ *ἐγερjω* κ. ἄ.

Β'. Ὑποχωρητική.

Φθόγγος τῆς λέξεως, ἐγγύτερον κείμενος, ὑποχωρεῖ, ἤτοι δὲν ἀπαγγέλλεται ἐγκαίρως, προλαμβανομένων τῶν ἑξῆς φθόγγων, μεταξὺ τῶν ὁποίων οὗτος, ὁ οἱονεὶ λησμονηθείς, παρεντίθεται. Ἡ παρένθεσις τοῦ ὑποχωρήσαντος φθόγγου δύναται νὰ γίνῃ εἰς τὴν αὐτὴν συλλαβὴν ἢ εἰς τὴν ἑξῆς ἢ καὶ εἰς ἀπωτέραν. Ἡ σειρὰ τῶν φθόγγων τῆς λέξεως μεταβάλλεται, καθὰ καὶ κατὰ τὴν προληπτικὴν μετάθεσιν φθόγγου.

α') Μετάθεσις συμφώνων.

1) Τοῦ ρ.

ἀγράδα (ἡ, Αἰτωλίᾳ) = σχισμή, οἷον μεταξὺ σανίδων, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ βράχου ἕνεκα σεισμοῦ ἢ ἄλλης αἰτίας, ἀντὶ **γράδα - ραγάδα*, ὃ ἐκ τοῦ ἀρχ. *ραγὰς* γεν. *ραγάδος*. Τὸ ἀρκτικὸν *α* εἶναι προθετικόν.

Καὶ ρῆμα δὲ *ραγάζω* ἢ *ραγάσσω* πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ἐξ οὗ καθ' ὅμοιον τρόπον τὸ **ἀγράσσω*. Καὶ ἀπὸ τούτου κατὰ ρίνωσιν τὸ *γκράσσω*, ἀόρ. *ἔγκραξα* (Ρόδῳ) = διὰ ρήξεως ἀποσπῶμαι: «*ἔγκραξε* τὸ βουνό», καὶ τὸ οὐσιαστικὸν *γράσμα* = τὸ διὰ ρήξεως ἀποσπασθὲν (αὐτόθι).

ἀγρὸς (Πόντῳ) = ἀργός, βραδὺς ἐκ τοῦ *ἀργός*.

ἀδρεύω (Καππαδ. Πόντῳ) = ποτίζω, ἀντὶ *ἀρδεύω* καὶ *ἄδρεμα* (αὐτόθι) ἀντὶ *ἄρδεμα – ἄρδευμα*.

Ἐν Ἰκάρῳ τὸ σύμπλεγμα *-ρδ* δὲν εἶναι ἀνεκτόν· διὸ μεταβάλλεται πάντοτε εἰς *-δρ-*: *πεδρίκης* < *περδίκης*, *πέδρικα* < *πέρδικα*, *καδριὰ* < *καρδιά*, *μπάσταδρος* < *μπάσταρδος*, *λαδρὶ* < *λαρδὶ* κ. ἄ. Βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 2, 432.

ἀ)κόρδωμα (τό, Σίφνῳ, Σύμῃ κ. ἀ.) ἀντὶ *ἀκρόδωμα* (πολλαχοῦ) = λίθος μέγας ἐκ τῶν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ τοίχου κτιζομένων, οἱονεὶ θριγκός.

ἀκουρμάζομαι (πολλαχοῦ) ἀντὶ *ἀκρουμάζομαι - ἀκρομάζομαι*. Ὁμοίως *ἀκουρμαίνω* (πολλαχοῦ) ἀντὶ *ἀκρουμαίνω*, ὃ βλ. ἐν Ἱστορ. Λεξικῷ ἐν λ.

---

[1]) Βλ. Γ. Χατζιδ., Γλωσσολ. Μελ. 1,227 καὶ Γραμματ. 1, 342.

ἁμόργαλα· παρ᾽ Ἡσυχίῳ ἀντὶ *ἁρμόγαλα*=εἶδος παρασκευάσματος ἐκ γάλακτος ἁλατισμένου [1].

ἄμοχρος (Κρήτῃ)=ὁ μικρᾶς ἡλικίας, ὁ μήπω ἀποτελεσθεὶς εἰς ὡριμότητα, οἷον «*ἄμοχρο* παιδί», «*ἄμοχρα* βλαστάρια». Ἡ λ. αὕτη προκύπτει ἐκ τῆς ἀρχαίας *μορυχὸς* διὰ σιγήσεως τοῦ φθόγγου *ι* καὶ μεταθέσεως τοῦ *ρ*: *μορυχὸς*〉**μορχὸς*〉**μοχρὸς* [2]〉*ἄμοχρος*.

ἀναθρήκα (ἡ, Κύπρῳ)=τὸ φυτὸν νάρθηξ, ἀλτέα, ἀντὶ *ἀναρθήκα*-*νάρθηκας*. Λέγεται αὐτόθι καὶ *ἀναδρῆκα* κατὰ τροπὴν τοῦ θ εἰς δ καθ᾽ ἃ καὶ ἐν ἄλλοις (βλ. καὶ κατωτέρω). Ἡ μετάθεσις τοῦ *ρ* ἐν τούτῳ εἶναι παλαιά· ἤδη ὁ Ἡσύχιος παρέχει: «*νάθραξ*· νάρθηξ».

ἀσερνικὸς (Κύπρῳ κ. ἀ.), παρ᾽ ὃ καὶ *σερνικὸς* (πολλαχοῦ) ἀντὶ *ἀρσενικὸς*= ὁ ἄρρην, κατὰ μετάθεσιν τοῦ ρ. Λέγεται δὲ καὶ *σαρνικὸς* (Μέσῃ Εὐβοίᾳ).

βάσαρμος (ὁ, Κρήτῃ)=εἶδός τι ἡδυόσμου, ἀντὶ *βάρσαμος*-*βάλσαμος*. Τὸ αὐτὸ φυτὸν λέγεται αὐτόθι καὶ *μπάσαλμος* ἀντὶ *μπάλσαμος*-*βάλσαμος* καθ᾽ ὑποχωρητικὴν μετάθεσιν τοῦ *λ*.

βόρμος (ὁ)· ἀναγινώσκεται παρ᾽ Ἡσυχίῳ καὶ ἐν τῷ ΕΜ (205, 3) ἀντὶ *βρόμος*=ὁ γνωστὸς σιτώδης καρπὸς ἅμα καὶ τὸ φυτὸν (avena), ἄλλως *αἰγίλωψ*, κοιν. *βρόμη* [3].

βούρβα (ἡ, Λακωνικῇ) ἀντὶ *βρούβα*=τὸ γνωστὸν ἄγριον λάχανον (sinapis alba), ὃ λέγεται καὶ *γρούβα* [4].

βοῦρλο (τό), λέγεται κοινῶς ἀντὶ *βροῦλλον*, ὅπερ ἐπίσης λέγεται ἐνιαχοῦ, εἶδος φυτοῦ πλεκτικοῦ (juncus), ἀρχ. *σχοῖνος* ἢ *θρίον*. Ὁ τύπος *βροῦλλον* εἶναι νεοελληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ παλαιοῦ *βρύλλον* [5].

βρίθι (τό, Μεγίστῃ) ἀντὶ *ρβίθι*-*ριβίθι*-*ρεβίθι*=ὁ ἐρέβινθος.

γάβρος (ὁ, Πελοπον. κ. ἀ.) ἀντὶ *γράβος* (Ἠπείρῳ)=εἶδος πρίνου [6].

γούρνα (ἡ, κοινῶς)=λίθος κεκοιλασμένος, χρησιμοποιούμενος πρὸς εἰσδο-

---

[1]) Περὶ τῆς λ. ταύτης, ἥτις ἐγένετο αἰτία παλαιογραφικῶν παραναγνώσεων, βλ. Ἀθηνᾶς 46 (1934) σελ. 213 κ. ἑ.

[2]) Ἐκ τούτου *μουχρὸς*-*μουχρώνω* ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ σκότους. Λεπτομερέστερον περὶ πάντων τούτων βλ. Ἀθηνᾶς 45 (1933) σελ. 360.

[3]) Βλ. Kalitsunakis, Mittel-und neugriechisch. Erklär. σελ. 28 κ. ἑ.

[4]) Ἡ ἐτυμολογία τῆς λ. δὲν εἶναι ἐμφανής. Καθ᾽ ἡμᾶς παράγεται ἐκ τοῦ *γρυπὸς*= ἐπικαμπής, ἀγκύλος, γαμψὸς κατὰ τὴν ἕξῆς σειράν: *γρυπὸς*〉*γρυβὸς* κατ᾽ ἀφομοίωσιν τοῦ *π* πρὸς τὸ ἠχηρόν· ἐκ τούτου *γρουβός*, ἐξ οὗ *γρούβα*〉*βρούβα*· πρβ. κατωτέρω *γύπη*〉*γύβη*-*γούβα*〉 *βούβα*. Εἶναι δὲ τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ τούτου ὄντως γαμψά, *σγουρά*.

[5]) Βλ. Kalitsunakis, ἔνθ᾽ ἀν. 32 κ. ἑ.

[6]) Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς λέξεως βλ. Στ. Ψάλτην ἐν Ἀθηνᾶς 26 (1914) Ἀρχ. σελ. 55 κ. ἑ.

χὴν τοῦ ὕδατος παρὰ τὰς πηγὰς ἢ πρὸς ἄλλας χρήσεις, ἀντὶ *γρούνα, ὃ ἐκ τοῦ ἀρχ. «γρώνη· κοίλη πέτρα».

δερπάνι (Πόντῳ) ἀντὶ δρεπάνι, ἀρχ. δρέπανον καὶ δράπανον.

δίχωρτος-η-ο (Σκύρῳ) καὶ δίχουρτους (Ἴμβρῳ) = ὁ ἔχων δύο χρώματα, ὁ δίχρους, οἷον «δίχωρτη—, δίχουρτη αἶγα», ἀντὶ τοῦ ἀμαρτύρου δίχρωτος. Τὸ δεύτερον συνθετικὸν αὐτοῦ χρωτός, παραγόμενον ἐκ τοῦ χρώννυμι ἀνεμένετο χρωστὸς (πρβ. χρωστήρ, χρωστικός)· ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ρημάτων ἐχόντων χαρακτῆρα σ παράγωγά τινα ἐμφανίζονται καὶ ἄνευ τοῦ χαρακτῆρος τούτου, οἷον σώζω - σέσωσμαι - ἄσωτος, ζώννυμι - ἔζωσμαι - ἄζωτος παρὰ τὸ ἄζωστος κ. ἄ.

Ὅτι ὁπωσδήποτε ἦτο δυνατὴ ἡ ὕπαρξις τῆς λ. χρωτὸς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ παραγώγου χρωτίζω = χρωματίζω.

θρομύλι (τό, Κρήτῃ) = ὁ ἄξων περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται ὁ ἄνω λίθος τοῦ μυλῶνος, ἀντὶ ρθομύλι - ὀρθομύλι (βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 3,95 κ.ἑ.)

θρούνι (τό, Λατσίδα Κρήτης), οἷον «θρούνι δὲν ἔμεινε», ἀντὶ ρθούνι — ρουθούνι = ρώθων.

καδριὰ (ἡ, Χίῳ) ἀντὶ καρδιὰ - καρδία.

καμπρολάχανο (πολλαχοῦ) καὶ καρμπολάχανο (Σκύρῳ κ. ἀ.) ἀντὶ κραμπολάχανο (πολλαχοῦ) = κραμβολάχανο Brassica oleracea capitata. Σημειωτέα ἡ διττὴ μετάθεσις τοῦ ρ, παρὰ φθόγγον καὶ παρὰ συλλαβήν.

Καστερνὸς (Κρήτῃ) Καστιρνὸς ἀντὶ Καστρινὸς = ὁ κάτοικος τοῦ Κάστρου.

κερκέλλι (Κρήτῃ) ἐκ τοῦ κιρκέλλι ἀντὶ κρικέλλι = κρίκος. Ἡ μετάθεσις ἱκανῶς παλαιά· ἤδη παρ' Ἡσυχίῳ κίρκος ἀντὶ κρίκος.

κιρτάριν (Κύπρῳ) - κιρθάριν ἀντὶ κριθάριν = κριθή. Τὸ σύμπλεγμα ρθ ἐτράπη εἰς ρτ καθὰ εἰς τὸ ἦρθα - ἦρτα.

κόδρα (ἡ, Χίῳ) ἀντὶ κόρδα = χορδή. Καὶ κοδρίζω ἀντὶ κορδίζω - χορδίζω.

κοκόδρειλας (Χίῳ) ἀντὶ κορκόδειλας, καὶ τοῦτο ἀντὶ κροκόδειλος[1].

κορκύδα (ἡ, Κρήτῃ) = τὰ ὑπολείμματα τοῦ πρὸς κλῶσιν παρασκευαζομένου λίνου, ἐκ τοῦ κροκύδα, ἀρχ. κροκὺς - ύδος = τὸ ἐξυφαινόμενον, τὸ ἀποτριβόμενον ἀπὸ τοῦ ὑφάσματος, κοιν. ξέφτυσμα, ξέφτυ.

κοτρώνι (τό), μεγεθυντικῶς κοτρώνα (ἡ) καὶ κότρωνας (ὁ, πολλαχοῦ) = ὁ ὑπὲρ τὸ χωματῶδες ἔδαφος ἐξέχων βράχος, κατὰ συνεκδοχὴν δὲ καὶ οἱοσδήποτε βράχος καὶ χειροπληθὴς λίθος (πολλαχοῦ). Ἡ λ. αὕτη παράγεται ἀπὸ τῆς ἀρχαίας

---

[1]) Ἡ λ. αὕτη κατὰ μὲν τοὺς δοκίμους χρόνους μαρτυρεῖται σταθερῶς κροκόδειλος, ἀλλ' ἐν τοῖς παπύροις ἀναγινώσκεται κορκόδιλος καὶ κορκότιλος, ἐν Γλωσσαρίοις δὲ κορκόδριλλος καὶ ὑποκορ. κορκοδρίλλιον.

κρότων γεν. *κρότωνος*, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ κυνορραϊστοῦ ἐξειλίχθη εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ καρποῦ *κίκεως* διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς ἐκεῖνον καὶ ἀκολούθως εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ φυτοῦ τοῦ παράγοντος τὸν καρπὸν τοῦτον[1].

Πρὸς κατανόησιν τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀρχαίας σημασίας εἰς τὴν νέαν εἶναι ἀνάγκη νὰ κατανοηθῇ ἡ παρ' Ἡσυχίῳ γλῶσσα:

«*κροτώνη*· τὸ ἐπιγινόμενον τοῖς δένδροις, μάλιστα τῇ ἐλαίᾳ».

Ὁ Schmidt ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου ὑποσημειοῦται «Inexplicabile judice Lobeck Proll. p. 230». Καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἀναγινώσκεται: «*Κροτώνη* ἡ, Hesychio auctore Vitium est τὸ ἐπιγινόμενον τοῖς δένδροις, μάλιστα τῇ ἐλαίᾳ. Meminit hujus Theophr. H. P. 1, 8, 6 addens a quibusdam nominari πρέμνον et γόγγρον».

Ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι τοσοῦτον ἀμήχανον. Εἰς τὰς ἐλαίας, καὶ μάλιστα τὰς γεγηρακυίας, ἐπιφύονται πρὸς τὴν ρίζαν καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ κορμοῦ, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰς ἐξεχούσας τοῦ ἐδάφους παρὰ τὸν κορμὸν ρίζας ἐξογκώματά τινα ἐμφερῆ πρὸς τοὺς κρότωνας, ὅταν οὗτοι εἶναι προσπεφυκότες εἰς τὸ δέρμα ζῴου τινός, οἷον κυνός. Ὀνομάζονται δὲ ταῦτα καὶ *πρέμνα* ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου· ὑπὸ τὴν σημασίαν δὲ ταύτην κεῖται τὸ ἐπίθετον *πρεμνώδης* εἰς τὴν ῥῆσιν τοῦ Θεοφράστου (Αἰτ. Φυτ. 1,3,3) «ἡ παραβλάστησις τῶν τοιούτων διὰ τὸ *πρεμνώδη* καὶ συνεστραμμένην πως εἶναι τὴν ρίζαν», ἔτι δὲ (Ἱστορ. Φυτ. 4, 10, 5) «ἡ δὲ ρίζα τοῦ κυπείρου πολύ τι τῶν ἄλλων παραλλάσσει τῇ ἀνωμαλίᾳ, τῷ τὸ μὲν εἶναι παχύ τι καὶ σαρκῶδες αὐτῆς τὸ δὲ λεπτὸν καὶ ξυλῶδες... φύεται γὰρ ἀπὸ τοῦ *πρεμνώδους* ἑτέρα λεπτή...».

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ῥήσεις ταύτας τὸ *πρεμνῶδες* δηλοῖ τὸ σαρκῶδες καὶ ἐξωγκωμένον· οὐδόλως ἄρα παράδοξος εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ ὀνόματος *πρέμνον* ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐπιφύματος, τοῦ ἐξογκώματος.

Ἀλλὰ καὶ γόγγρος καλεῖται τοῦτο κατὰ τὸν Θεόφραστον ἔνθ' ἀνωτέρω. Μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγων: «*γόγγρος*... καὶ ἡ γογγρώδης τῆς ἐλαίας ἔκφυσις...».

Καὶ ἡ μὲν προσηγορία τοῦ ἐκφύματος τούτου *πρέμνον* εἶναι αὐτόδηλος, διότι δίκην πρέμνου, ἤτοι ἀποκεκομμένου βλαστοῦ ἐξέχει, ἡ δὲ προσηγορία γόγγρος φαίνεταί πως αὐθαίρετος, διότι δὲν δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἀπὸ ποίας ὁμοιότητος πρὸς τὸν ἰχθὺν τοῦτον παρήχθη ὁ πρῶτος εἰπών.

Πρὸς τὴν σημασίαν ταύτην τοῦ ὀνόματος *γόγγρος* στοιχεῖ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ

---

[1]) Πρβ. καὶ Φ. Κουκουλὲν ἐν Ἀθηνᾶς 30 (1919) Ἀρχ. 33.

παράγωγον *γογγρώνη*, ὃ καθ' Ἡσύχιον σημαίνει «ἀπόστημα ἐν φάρυγγι», κατὰ δὲ τὸν Γαληνὸν (lex. p. 454) *βρογχοκήλη*.

Καὶ ἡ παραγωγὴ δὲ τοῦ *γογγρώνη* ἐκ τοῦ *γόγγρος* δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν τοῦ *κροτώνη* (παρὰ Θεοφράστῳ ἔνθ' ἀν.) ἐκ τοῦ *κρότων*.

Κατὰ ταῦτα, νοουμένης τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως ὑπὸ τὸν τύπον *κροτώνη* ὡς πρεμνώδους ἐκφύματος τῆς ἐλαίας, νοεῖται καλῶς καὶ ἡ ἔννοια τοῦ βράχου ὡς ἐξαναστήματος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ συνεκδοχικῶς τοῦ οἱουδήποτε βράχου καὶ τοῦ λίθου. Φαίνεται δ' ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ βράχου σημασία τῆς λ. εἶναι παλαιοτάτη· διότι κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον (ἐν λ.) ἡ ἐν Ἰταλίᾳ ἀρχαία Ἑλληνικὴ πόλις *Κρότων* «τὸ ὄρος σημαίνει, ὅθεν Αἴσαρος ῥεῖ ποταμός».

Καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο διὰ μεταθέσεως τοῦ *ρ* κατέστη *Κόρτων*, ὡς ἀναγινώσκεται παρὰ Πτολεμαίῳ (3, 1, 48)· ἔτι δὲ δι' ἀπωτέρας μεταθέσεως *Κοτρώνη* παρ' Ἄννῃ τῇ Κομνηνῇ (Ἀλεξ. 1, 43, 4 ἔκδ. Reiffersch).

Καὶ ἡ τοῦ φυτοῦ προσηγορία *κροτωνία* λέγεται ἐνιαχοῦ (Κύπρῳ κ. ἀ.) *κρουτουνιὰ* καὶ κατὰ μετάθεσιν τοῦ *ρ* *κουρτουνιά*[1].

κουρλόγους (ὁ, Θάσῳ) ἀντὶ *κρουλόγους* (αὐτόθι). Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ *κρυολόγος* > *κρυουλόγους* κατὰ σίγησιν τοῦ ἀτόνου *ι (υ)*.

κουρνάρι (τό, ἐνιαχοῦ) = ὁ μετὰ στρόφιγγος αὐλός, δι' οὗ ἐπιτρέπεται ἢ διακόπτεται ἡ ροὴ ὑγροῦ τινος, ἀντὶ *κρουνάρι*, ὃ ὑποκοριστικὸν τοῦ *κρουνός*.

κουρσία (τά, Τραπεζοῦντι) ἀντὶ *κροσσία* = κροσσοί. Ἡ μετάθεσις τοῦ *ρ* ἱκανῶς παλαιά, διότι ἀναγινώσκεται *κορσωτὴ* ἀντὶ *κροσσωτὴ* ὡς διάφορος γραφὴ παρὰ Λυκόφρονι· βλ. λ. ἐν Λεξικῷ Liddell-Scott τῆς νεωτάτης ἐκδόσεως.

κουρταλῶ (πολλαχοῦ)· ἐπὶ ὑγρῶν, ἀναταράττω καὶ ἀναταράττομαι, ἀντὶ *κορταλῶ* ἐκ τοῦ *κροταλῶ* = πλήττω τὰ κρόταλα, προκαλῶ ἦχον ὡσεὶ διὰ κροτάλων.

κουρφὸς (πολλαχοῦ) ἀντὶ *κρουφὸς* - *κρυφός*.

λαδρὶ (τό, Χίῳ) ἀντὶ *λαρδὶ* = τὸ χοίρειον λίπος τοῦ δέρματος.

λαίμαγρος (Ρόδῳ) = γαστρίμαργος, λίχνος, ἀντὶ *λαίμαργος* (πρβ. *λαίρμαγος*).

μακουρλὸς (Ἴμβρῳ, Σκύρῳ) = ἐπιμήκης, καὶ ῥῆμα *μακουρλεύω* = ποιῶ τι ἐπιμηκέστερον, ἀντὶ *μακρουλὸς* - *μακρουλεύω*.

μετερτίκι (Λακεδαίμονι) = ποσότης ἐλαιῶν προωρισμένων πρὸς ἔκθλιψιν, ὅσας ἐφ' ἅπαξ μία μηχανὴ δύναται νὰ ἐκθλίψῃ, ἀντὶ *μετρητίκι* - *μετρητίκι(ον)*, ὃ ἐκ τοῦ *μετρητικός*· καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ *μετρητής*[2]. Ἡ μεταβολὴ τοῦ *ηρ* - *ἰρ* εἰς *ερ* ἔχει κανονικῶς.

---

[1]) Βλ. Γενναδίου, Λεξ. Φυτολ. σελ. 574.

[2]) Ὅτι τὸ *μετρητὴς* παραδίδεται ὡς μέτρον ὑγρῶν παρὰ τοῖς παλαιοῖς οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν· πιθανώτατα βραδύτερον ἐχρησιμοποιήθη καὶ ἐπὶ στερεῶν.

ὄσπιρα (τά, Καθενοῖς Εὐβοίας) ἀντὶ *ὄσπρια.*

πιργιόνι (τό, Σκύρῳ κ. ἀ.) = τὸ ἐργαλεῖον *πρίων,* ἀντὶ *πριγιόνι - πριόνι.*

πιρνάρι (τό, πολλαχοῦ) καὶ *περνάρι* (ἐνιαχοῦ) κατὰ τροπὴν τοῦ *ιρ* εἰς *ερ* (πρβ. *ξηρὸς - ξερός, μοιράδι - μεράδι* κ. ἄ.) ἀντὶ *πρινάρι* = τὸ ἄγριον δένδρον *πρῖνος,* ὅπερ κοινότερον λέγεται *πουρνάρι.* Ὁμοίως *πιρνοκόκκι* καὶ *περνοκόκκι* ἀντὶ *πρινοκόκκι.*

πουραύλιο - *πορούλιο* (*Κυθήροις*) = ὁ πρὸ τῆς οἰκίας χῶρος, ἀντὶ *προαύλιο(ν).*

πουρκιὰ (τά, Σμύρνῃ) ἀντὶ *προυκιὰ* (αὐτόθι) ἐκ τοῦ *προικιὰ* = ἡ προίξ.

πουρνὸ (τό, πολλαχοῦ) = ἡ πρωία, ἀντὶ **προυνό,* ὃ ἐκ τοῦ *πρωνὸ - πρωινὸ* κατ᾽ ἔκθλιψιν τοῦ *ι* [1].

Σκόδρα (ἡ) πόλις τῆς Ἰλλυρίας, ἤδη παρὰ Πτολεμαίῳ ἀντὶ τοῦ παλαιοτέρου *Σκόρδα,* παρὰ Πολυβίῳ.

σκόδρο (τό, Χίῳ) ἀντὶ *σκόρδο - σκόροδον.*

τερλὸς - *τερλαίνω - τέρλα* (πολλαχοῦ) ἀντὶ *τρελὸς - τρελαίνω - τρέλα* ἢ *τρελλὸς* κτλ. Ἡ ἐτυμολογία τῆς λ. ἄγνωστος.

φαρδὺς (ἤδη μεσαιωνικόν) = πλατύς, ἀντὶ *φραδὺς* ἐκ τοῦ *εὐφραδὴς - εὐφραδεύω,* δι᾽ οὗ ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ πλάτους τῶν λόγων ἐδηλώθη συνεκδοχικῶς τὸ πλάτος τῶν πραγμάτων [2]. Καὶ κατὰ περαιτέρω μετάθεσιν *φαδρὺς* (Χίῳ).

φεργάδα (ἡ, πολλαχοῦ) ἀντὶ *φρεγάδα,* ὃ ἐκ τοῦ Ἐνετικοῦ fregata = εἶδος παλαιοτέρου πολεμικοῦ πλοίου.

φουρκάλι (Κύπρῳ) = τὸ σάρωθρον, ἀντὶ *φρουκάλι - φροκάλι - φλοκάλι - φιλοκάλι·* καὶ *φουρκαλῶ - φουρκάλημαν* (αὐτόθι), περὶ ὧν βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 1, 105.

φουρνία (ἡ, Μέσῃ Εὐβοίᾳ) ἀντὶ *φρουνία - φρῦνος.*

φοῦρτα (τά, Πάρῳ) = αἱ ὀπῶραι, ἀντὶ *φροῦτα.*

φύργανο (τό, Τριπόλει) ἀντὶ *φρύγανο(ν)* = προσάναμμα κτλ. καὶ *φυργανίζω* ἀντὶ *φρυγανίζω* ἐπὶ ἄρτου = μεταβάλλω εἰς διπυρίτην. Καὶ *φουρκανίδες - φουργανίδες* (Κατσαρώνι Καρύστου) = οἱ ἀπεξηραμμένοι κλάδοι δένδρων, ἀντὶ *φρυγανίδες.*

2) Τοῦ **β**.

νίγευσαι - *νίγεβσαι* παραδίδεται ὑπὸ τοῦ χειρογράφου, ἐκδίδεται δὲ ὑπὸ Hesseling-Pernot ἐν τοῖς Ἐρωτοπαιγνίοις (σελ. 28, στ. 329) *νίβγεσαι* ἄνευ ἀνάγκης· διότι ὁ παραδιδόμενος τύπος ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ κανονικοῦ κατὰ μετάθεσιν τοῦ συμφώνου *β.*

---

[1]) Βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 1, 242.

[2]) Βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἐπετηρ. Πανεπιστ. 3 (1907) 94 κ. ἑ.

3) Τοῦ **δ**.

λοιδοριὰ (ἡ)· τὸ δένδρον, τὸ ὁποῖον, ἀρνουμένων πάντων τῶν ἄλλων, παρέσχε τὸ ξύλον αὐτοῦ πρὸς κατασκευὴν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ κατὰ δημώδη παράδοσιν, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου [1]. Χαρακτηρίζει δ' αὐτὴν ἐπιστημονικῶς οὗτος: *Δρῦς* ἀειθαλής, Guercus ilex. Καὶ ὁ Πολίτης δὲ ἐν *Παραδόσεσι* (σελ. 784) λέγει: «Ἡ λοιδοριὰ εἶναι εἶδος ἀειθαλὲς δρυός, ἡ δρῦς ἀρία, κοινῶς *ἄρια* ἢ *ἀριὸς* (quercus ilex L.)».

Εἶναι περίεργον ὅτι ἡ λέξις αὕτη, καθὰ καὶ ἡ παράδοσις, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν μαρτυρεῖται, ἡ δὲ τοιαύτη ὀρθογραφία αὐτῆς δηλοῖ ὅτι οἱ οὕτω γράφοντες ἢ τοὐλάχιστον ὁ πρῶτος γράψας συνέδεσεν αὐτὴν πρὸς τὸ ρῆμα *λοιδορεῖν* διὰ τὴν παράδοσιν ὅτι τὸ δένδρον τοῦτο «ἐστιγματίσθη διὰ φοβεροῦ ἀναθέματος... καὶ παρεδόθη εἰς τὰς ἀρὰς τῶν αἰώνων».

Ἀλλ', ὡς ἡμεῖς πιστεύομεν, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν ἡ προσηγορία τοῦ φυτοῦ πρὸς τὴν παράδοσιν. Τὸ ὄνομα τοῦτο *λυδοριὰ* (οὕτω γράφομεν ἡμεῖς) παρήχθη ἐκ τοῦ *δρῦς ἀρία* > *δρυαριὰ* [2] καὶ κατ' ἀνομοίωσιν *δλυαριὰ* (πρβ. *Γρηγόρις* > *Γληγόρις*) καὶ κατὰ μετάθεσιν τοῦ ἀρκτικοῦ *δ*: *λυδαριὰ - λυδοριά* [3], τοῦ συμπλέγματος *-αρ-* τραπέντος εἰς *-ορ* ἴσως κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *λοιδορεῖν*.

4) Τοῦ **λ**.

βάλτος (ὁ, κοινῶς) = τόπος καλυπτόμενος ὑπὸ ἀβαθῶν ὑδάτων ἢ ὅλως πηλώδης, ἀντὶ *βλάτος* (Κρήτῃ), ὃ ἐκ τοῦ Σλαβικοῦ blato, αὐτὸ τοῦτο δηλοῦντος.

κουβλὶ (Hess.-Pern. Ἐρωτοπαιγν. σελ. 69 στ. 60.61) καὶ *κουλβὶ* (Ἄνδρῳ, Ἴμβρῳ) ἀντὶ *κλουβὶ* = κλωβός, οἷον τῶν πτηνῶν. Σημειωτέα ἡ ὑποχώρησις τοῦ *λ* παρὰ φθόγγον καὶ παρὰ συλλαβήν.

5) Τοῦ **μ**.

ζαμνὶν (Κερασοῦντι) = σμῆνος μελισσῶν, ἀντὶ *ζμανὶν - σμανίον - σμηνίον* κατὰ μετάθεσιν τοῦ *μ* [4].

6) Τοῦ **ν**.

«***τεθνία***· γαστριμαργία πολλή». Οὕτω παραδίδεται ἡ γλῶσσα αὕτη ὑπὸ τοῦ

---

[1]) Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου, Βίος καὶ ἔργα, 3, σελ. 257.

[2]) Τὸ *ς* τοῦ *δρῦς* ἀπεβλήθη διὰ τὴν σύνθεσιν.

[3]) Περὶ τῆς εἰς τὴν λέξιν ταύτην ἀναφερομένης παραδόσεως βλ. Στίλπωνα Κυριακίδην ἐν Λαογραφ. 7 (1923) σελ. 266 κ. ἑ.

[4]) Βλ. Ἰωάνν. Γ. Βαλαβάνην ἐν Ἀρχείοις Συλλόγου Κοραῆ Γ', 6.

Ἡσυχίου· ὁ δὲ ἐκδότης αὐτοῦ Schmidt παρατηρεῖ «recte Mus(surus) *τενθεία*».

Ἡ ὀρθῶς ἔχουσα λέξις εἶναι ὄντως *τενθεία*, παραχθεῖσα ἐκ τοῦ ρήματος *τενθεύω*, ὃ ἐκ τοῦ *τένθης* = γαστρίμαργος, λίχνος. Ἀλλ' ἦτο δυνατώτατον τὸ *τενθεία* τοῦτο νὰ ἀπαγγελθῇ *τεθνεία* καθ' ὑποχώρησιν τοῦ *ν* ὅθεν μόνον ἡ παραλήγουσα πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ ὀρθογραφικῶς [1].

7) Τοῦ σ.

ἀπιστιὰ (ἡ, Μυκόνῳ) = τὸ φυτὸν ἄψινθος, ἀντὶ *ἀπσιθιὰ - ἀψιθιὰ* κατὰ μετάθεσιν τοῦ ἐν τῷ διπλῷ φθόγγῳ ψ ἐνυπάρχοντος *σ*. Τὸ *θ* ἐτράπη εἰς *τ* διὰ τὴν μετὰ τοῦ *σ* συμπλοκήν: *σθ* > *στ*.

λημουνησμένα (Μακεδ.) ἀντὶ *λησμουνημένα - λησμονημένα*, οἷον «περασμένα *λημουνησμένα*», κατὰ μετάθεσιν τοῦ *σ* ὑπὲρ συλλαβήν.

παστρεύω (κοινῶς) ἀντὶ *σπαρτεύω* = καθαρίζω διὰ σπάρτου, καὶ ἐν γένει καθαρίζω, κατὰ μετάθεσιν τοῦ *σ* καὶ οἱονεὶ ἀνάταξιν τοῦ συμφώνου *ρτ* εἰς *τρ* πρὸς εὔκολον συνδυασμὸν αὐτῶν μετὰ τοῦ *σ*. Τὸ δὲ *σπαρτεύω* ἐκ τοῦ ὀνόματος *σπάρτον* (Spartium junceum) [2].

τρίσποδο (τό, Κρήτῃ) = ἡ κλίνη, ἀντὶ *στρίποδο - τρίποδο*.

φασκ- ἀντὶ *σφακ-*. Εἰς λέξεις τινάς, εἰς τὰς ὁποίας παρατηρεῖται ἡ σύμπτωσις τῶν φθόγγων *σφακ-* μεταβάλλονται οὗτοι εἰς *φασκ-* οἷον *σφάκος* καὶ *φάσκος* [3] *ἐλελίσφακος* καὶ *ἐλελίφασκος*, *σφάκελος* καὶ *φάσκελο* [4] καὶ ἐκ τούτου *σφακελώνω* καὶ *φασκελώνω*.

8) Τοῦ χ.

βραχνὸς (κοινῶς) ἀντὶ *βρανχὸς - βραγχός*.

λιχτρὸς (ὁ, Λιβυσσίῳ Λυκίας) = τὸ φρέαρ, ἐκ τοῦ *λεχτρὸς* διὰ τὴν κώφωσιν τοῦ *ε* ἀντὶ *χλετρὸς* κατὰ μετάθεσιν τοῦ *χ*. Τὸ δὲ *χλετρὸς* τοῦτο ἀνάγεται εἰς

---

[1]) Περὶ τοῦ *τένθης, προτένθης, τενθεύω, προτενθεύω*· βλ Blaydes εἰς Ἀριστοφ. Νεφ. στ. 1198.

[2]) Πρβ. Κοραῆ Ἄτ. 1, 289 κ. ἑ. ἔνθα λέγεται: «Ἀπὸ τὰ σπάρτα (genets), ἐκ τῶν ὁποίων, συνδεομένων, γίνεται ἡ λεγομένη *φιλοκαλία* (χυδ. *φροκαλία* balai) ἐσχημάτισαν πρῶτον ρῆμα *σπαρτεύω*, ἤγουν *σαρόνω* . . .» Ἀλλ' ὅμως τὸ σπάρτον δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς σάρωθρον διὰ τὴν ἁπαλότητα αὐτοῦ, τοὐναντίον δὲ χρησιμοποιεῖται ὡς μέσον τριβῆς διὰ τὸ ἰνῶδες αὐτοῦ, ὡς συνάγεται καὶ ἐκ τῶν *Γεωπονικῶν* (Beckh. 1895) σελ. 93 (3,9): «τὰ ἀγγεῖα δέ, εἰς ἃ ἐκ τῶν πίθων ὁ οἶνος μεταφέρεται, *σπάρτῳ χρὴ τρίβειν καὶ καθαίρειν*». Πρβ. καὶ Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 1, 327.

[3]) Ὅτι ἡ σημασία δὲν συμπίπτει ἀπολύτως (*σφάκος* = ἐλελίφασκος, *φάσκος* = παράσιτον τῆς δρυὸς) οὐδὲν σημαίνει· ἡ λ. εἶναι ἡ αὐτή.

[4]) Περὶ τῆς λ. ταύτης βλ. Ν. Πολίτην ἐν Λαογραφ. 4, 601 κ. ἑ.

τὸν τύπον *φλετρὸ - φρετρὸ - φρέαρ*, περὶ οὗ βλ. Στυλ. Καψωμένον ἀνωτέρω σελ. 63.

λουχιρὸς (Χαλκιδικῇ) = πλήρης χλόης, οἷον «*λουχιρὸς* τόπους», ἐκ τοῦ *λοχερὸς* διὰ τὴν κώφωσιν τῶν ἀτόνων *ο* καὶ *ε*, ἀντὶ *χλοερός*.

9) Τοῦ **μ** ἅμα καὶ τοῦ **ν**.

«***νεμονηία***· mira forma cretica pro *νεομηνία*...., quam tuetur *Νεμονήιος* (τοῦ 3ου αἰ. πρὸ Χριστοῦ) ἀντὶ *Νεομήνιος*» [1]. Οὕτως ὁ Herwerden ἐν τῷ Lexicon Suppletorium ἐν λ. Ἐν δὲ τῇ Γραμματικῇ τοῦ Brugmann - Thumb σελ. 160 ἀναγινώσκεται «περιεργότατον εἶναι τὸ Κρητ. *νεμονηία* = νεομηνία, εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ὁποίου ἄλλη τις λέξις πιθανῶς συνήργησεν». Ἐν δὲ τῇ Γραμματικῇ Schwyzer 1, 268 πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ *νεμονηία* ὑποτίθενται οἱ τύποι **νεμομηνία *νεμοηνία*. Καθ' ἡμᾶς οὔτε λέξις τις ἐπέδρασεν εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ τερατώδους τούτου τύπου οὔτε διάμεσοι τύποι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῶσιν. Αἰτία εἶναι ἡ ἀπηνὴς ἀπόκλισις, ἥτις ἐνταῦθα, ἐπισκοτηθείσης τῆς συνειδήσεως τῶν συνθετικῶν τῆς λέξεως μερῶν *νέος* καὶ *μήνη*, ἐξεδηλώθη διὰ τῆς προληπτικῆς μεταθέσεως δύο συγχρόνως συμφώνων, τοῦ *μ* καὶ τοῦ *ν* (πρβ. ὅσα κατωτέρω, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς Ἀντιμεταθέσεως, λέγομεν περὶ τοῦ *δαυλαρά, ρουκουλάω κ. ἄ.*)

Τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα παραθέτει ὁ Γ. Χατζιδάκις ἐν τῇ Γραμματικῇ αὐτοῦ ὡς παραδείγματα μεταθέσεως ὅλης συλλαβῆς πάντως ἐκ παραδρομῆς ἢ μετεωρίας [2].

β') **Μετάθεσις τοῦ ἰ.**

ἀδηόνι (ἐνιαχοῦ) ἀντὶ *ἀηδόνι* = ἀηδών.

ἀλιάδα (ἡ, Σίφνῳ) = ἀγελάς, ἀντὶ *ἀιλάδα - ἀελάδα - ἀγελάδα*.

γάδιαρος καὶ *γαδιούρι* (ἐνιαχοῦ) ἀντὶ *γάιδαρος* καὶ *γαιδούρι* = ὁ ὄνος.

γούζιομαι (Κρήτῃ) = στενάζω, δεινολογοῦμαι, ἀντὶ *γουΐζομαι - γουΐζω*, ὃ ἐκ τοῦ *βουΐζω - βοΐζω* παρὰ τὸ *βοῶ*, καθὰ *ἀκονίζω* παρὰ τὸ *ἀκονῶ* [3].

---

[1]) Μαρτυρεῖται καὶ ἐκ Τεγέας *Νεμονεῖος* ὡς κύριον ὄνομα· δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ *Νεμονηῖος*. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι αἱ τοιαῦται μεταβολαί, συνήθεις οὖσαι εἰς τὴν λαλουμένην γλῶσσαν, δὲν ἦσαν σπάνιαι παρὰ τοῖς παλαιοῖς.

[2]) Βλ. Γ. Χατζιδ. Γραμματικῆς 1, 521. Εἶναι περίεργον ὅτι ὁ σοφώτατος καὶ ὀξύτατος οὗτος γλωσσολόγος παρέχει ἐνταῦθα κανόνα ἀνακόλουθον ἤτοι διδάσκει: «Ἄλλοτε μετατίθεται τὸ φωνῆεν καὶ τὸ σύμφωνον ὁμοῦ, ἤτοι ὅλη συλλαβή...», ἀκολουθοῦσι δὲ τὰ δύο ἀνωτέρω παραδείγματα καὶ ἐπὶ τούτοις ἄλλα, εἴκοσι τὸ ὅλον, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν κανόνα. Ἀντὶ *Νεμονήιος* εἶναι τετυπωμένον παρὰ Χατζιδάκι *Νεμεονήιος* πάντως κατὰ λάθος τυπογραφικόν, διότι ἐν οὐδενὶ λεξικῷ ἀναγινώσκεται ὁ τύπος οὗτος.

[3]) Παρὰ τὸ *βοή* ἐλέχθη καὶ *γοή*, ἐξ οὗ τὸ Κρητικὸν ἐπιφώνημα *ἐγόη* καὶ *ἐγούη*· ὅθεν ὁ τύπος *γουΐζω* δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ καὶ ὡς ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ἐπιφωνήματος τούτου προελθών.

δειοποιῶ (ἐνιαχοῦ) ἀντὶ *εἰδοποιῶ*.

δείωλο (Νισύρῳ) ἐπὶ ἀνθρώπου = ἰσχνός, ἄσχημος, ἀντὶ *εἴδωλο(ν)*.

διὲς (Θρᾴκῃ, Κωνσταντινουπόλει) ἀντὶ *ἰδὲς - ἰδὲ* (βλ. κατωτέρω).

Θιάκι (τὸ) ἀντὶ *Ἰθάκι - Ἰθάκη*.

πρώμιος (Μήλῳ) = ὁ πρὸ τῆς ὥρας, ὁ ἐγκαιρότερος, ἀντὶ *πρώιμος*.

πώειθηκε καὶ *πωειμένος* (πολλαχοῦ) ἀντὶ *εἰπώθηκε* = ἐλέχθη, *εἰπωμένος* = εἰρημένος (βλ. κατωτέρω).

Δι᾽ ὑποχωρητικῆς μεταθέσεως τοῦ *ι* ἐξηγήθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Γ. Χατζιδάκι ἡ νεωτέρα κατάληξις *-ένιος, πετρένιος, σιδερένιος, χωματένιος* κτλ. ἐκ τῶν *πετρέινος, σιδερέινος, χωματέινος*, τῆς καταλήξεως *-έινος* ἀποσπασθείσης ἀπὸ ὀνομάτων, ἐν οἷς τὸ *ε* ἀνῆκεν εἰς τὸ θέμα αὐτῶν, οἷον *πτελέα - πτελέ-ινος, κρανέα - κρανέ-ινος, μηλέα - μηλέ-ινος* κτλ. [1].

Καὶ ἐν τῇ συνεκφορᾷ ἐνίοτε, ὅταν τὸ ἀρκτικὸν *ι* μεταβάλλεται εἰς ἡμίφωνον ἕνεκα τοῦ ληκτικοῦ φωνήεντος τῆς προηγουμένης λέξεως, μετατίθεται ὑποχωρητικῶς, οἷον *νὰ ἰδοῦμε* > *νὰ διοῦμε, νὰ ἰδῆτε* > *νὰ διῆτε*· κατ᾽ ἀναλογίαν τούτων λέγεται καὶ *διὲ - διὲς* ἀντὶ *ἰδὲ - ἰδές, διέτε* ἀντὶ *ἰδέτε*. Ἐπίσης λέγεται: «τοῦ τό᾽χω *πωειμένο*» παρὰ τό· «τοῦ τό᾽χω *εἰπωμένο*» καὶ *πώειθηκε* παρὰ τὸ *εἰπώθηκε* [2].

γ') Τύποι τῆς αὐτῆς λέξεως ἐκ ποικίλων μεταθέσεων.

Ἐκ τῆς αὐτῆς λέξεως εἶναι δυναταὶ ποικίλαι μεταθέσεις, οἷον πλὴν τῆς προληπτικῆς καὶ ὑποχωρητική, πλὴν τῆς παρὰ φθόγγον καὶ ἄλλη παρὰ συλλαβὴν ἢ ὑπὲρ συλλαβήν. Ἀλλὰ καὶ περαιτέρω μεταθέσεις εἶναι δυναταί, ἤτοι εἰς τὸν ἤδη διὰ μεταθέσεως σχηματισθέντα τύπον ἄλλη μετάθεσις καὶ ἄλλη εἶναι δυνατή. Οἷον:

Διὰ μεταθέσεως τοῦ *ρ* ὁτὲ μὲν προληπτικῶς, ὁτὲ δὲ ὑποχωρητικῶς προέκυψαν ποικίλοι τύποι ἐκ τοῦ ρήματος ***ἀφακράζομαι.*** Τὸ ρῆμα τοῦτο εἶναι σύνθετον ἐκ τῆς προθέσεως *ἀπὸ* ὑπὸ τὸν τύπον *ἀφ-* καὶ τοῦ ρήματος *ἀκράζομαι* προελθόντος ἐκ τοῦ *ἀκροάζομαι* κατὰ σίγησιν τοῦ φθόγγου *ο* τῆς δευτέρας συλλαβῆς διὰ τὴν ἰσχυροτέραν φύσιν τοῦ ἐπιφερομένου *α* καὶ δὴ τονουμένου.

Ἐκ τοῦ *ἀφακράζομαι*, ἀναπτυχθέντος τοῦ λεγομένου ἀλόγου ἐνρίνου εἰς τὴν προπαραλήγουσαν, προῆλθεν ὁ τύπος *ἀ)φαγκράζομαι*, ἐξ οὗ κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ *ρ* προῆλθεν ὁ τύπος *ἀ)φραγκάζομαι*. Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ

---

[1]) Βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 2,117 κ. ἑ. Einl. 181. P. Kretschmer, Lesb. Dial. 125 κ. ἑ. K. Dieterich Sudl. Spor. 72 κ. ἑ.

[2]) Βλ. Γ. Χατζιδ., Γλωσσολ. Μελ. 1, 228. P. Kretschmer ἔνθ᾽ ἀν.

ἀρχικοῦ τύπου *ἀφακράζομαι* προῆλθε κατὰ τὸν νόμον τοῦ Kretschmer ὁ τύπος *ἀφκράζομαι*, ἐξ οὗ κατ᾽ ἀνάπτυξιν τοῦ συνοδίτου φθόγγου *ου* καὶ *ι* προῆλθον οἱ τύποι *ἀφουκράζομαι* καὶ *ἀφικράζομαι*. Ἀναπτυχθέντος δὲ καὶ εἰς τούτους τοῦ ἀλόγου ἐνρίνου προῆλθον οἱ τύποι *ἀφουγκράζομαι* καὶ *ἀφιγκράζομαι*. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ *ἀφουγκράζομαι* προέκυψαν κατὰ μετάθεσιν τοῦ *ρ* οἱ τύποι *ἀφρουγκάζομαι* καὶ *ἀρφουγκάζομαι*, ἐκ δὲ τοῦ *ἀφιγκράζομαι* ὁ τύπος *ἀφιγκριάζομαι*. Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ τύπου *ἀφουκράζομαι* προῆλθε κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *φ* καὶ *κρ* ὁ τύπος *ἀκρουφάζομαι* (Ἀθηνᾶς 25, 211) ἐκ δὲ τοῦ τύπου *ἀφιγκριάζομαι* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τοῦ *φ* καὶ τοῦ συμπλέγματος *γκρ* ὁ τύπος *ἀγκριφιάζομαι* (Σερίφῳ, Λακωνικῇ).

Καὶ ἐκ τοῦ ἀρχαίου τύπου *ἀκροῶμαι*, συντεθέντος μετὰ τῆς προθέσεως *ἀπὸ* ὑπὸ τὸν τύπον *ἀφ-*, προέκυψε τὸ ρῆμα *ἀφακροῦμαι – ἀφκροῦμαι*, ἐξ οὗ *ἀφουκροῦμαι* καὶ *ἀφικροῦμαι*. Ἐκ τούτων κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ *ρ* προῆλθον οἱ τύποι *ἀφρουκοῦμαι* (Κρήτῃ) καὶ *ἀφρικοῦμαι* (Καππαδοκίᾳ).

ἀκρουφάζομαι *ἀφρουγκάζομαι*
↑ ↑
ἀφουκράζομαι 〉 *ἀφουγκράζομαι*
↓
ἀρφουγκάζομαι

ἀφακράζομαι 〉 *ἀφκράζομαι*
↓
ἀ)φαγκράζομαι
↓
ἀ)φραγκάζομαι

ἀφικράζομαι 〉 *ἀφιγκράζομαι*
↓
ἀφιγκριάζομαι 〉 *ἀγκριφιάζομαι*

Ἐπίσης διὰ μεταθέσεως τοῦ *ρ* ὁτὲ μὲν προληπτικῶς, ὁτὲ δὲ ὑποχωρητικῶς, ἀλλὰ καὶ δι᾽ ἄλλων μεταβολῶν φωνητικῶν καὶ ἀναλογικῶν προέκυψαν ποικίλοι τύποι ἐκ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος *κάτοπτρον*[1]. Ὁ Κρητικὸς τύπος *καρφύχτης*, ὁ ἐν Μυκόνῳ ἀκουόμενος *κατρύφτης*, ὁ Λιβυσσιακὸς *καρφέτης*, ὁ Εὐβοϊκὸς *καθερέφτης*, ὁ Ποντιακὸς *καρφύτρα* πλὴν τῆς ἀρκτικῆς συλλαβῆς *κα-* οὐδεμίαν ἄλλην συλλαβὴν ἢ πλοκὴν φθόγγων ἔχουσι τὴν αὐτήν· διὸ μόλις παρέχουσι τὴν ὑπόνοιαν ὅτι εἶναι ἀδελφοὶ τύποι, παράγωγοι τοῦ αὐτοῦ πρωτοτύπου. Καὶ ὅμως ἡ λεπτομερὴς παρακολούθησις τῶν μεταβολῶν ἑκάστων οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν περὶ τῆς γενέσεως τῶν λέξεων τούτων.

Οὕτω, τὸ *κάτοπτρον* μαρτυρεῖται καὶ *κάτροπτον*[2] κατὰ προληπτικὴν μετά-

---

[1]) Περὶ τῶν τύπων τῆς λ. ταύτης βλέπε καὶ P. Kretschmer, der heutige Lesbische Dialekt σελ. 101 κ. ἑ. 158, καὶ Γ. Χατζιδάκι, Γενικῆς Γλωσσικῆς σελ. 75 κ. ἑ.

[2]) Βλ. Meisterhans - Schwyzer, Gramm. Attich. Inschr. σελ. 80 κ. ἑ. πρβ. καὶ Kretschmer ἔνθ᾽ ἀν. 102.

θεσιν τοῦ ρ ἤδη τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα καὶ *κάθοπτρον* τὸν 10ον μ. Χ. αἰῶνα[1], ἔνθα τὸ θ ἔχει ἀναλογικῶς καθὰ εἰς τὸ *καθόπτης* ἀντὶ *κατόπτης*. Ἐκ τῶν δύο τούτων τύπων, *κάτροπτον* καὶ *κάθοπτρον*, ὡς ἀρχικῶν, ἐσχηματίσθησαν δύο σειραὶ τύπων, ἡ μὲν μετὰ τοῦ *τ* τῆς δευτέρας συλλαβῆς ἀτρέπτου, ἡ δὲ τετραμμένου εἰς *θ*.

Καὶ δὴ ἐκ τοῦ *κάτροπτον* προέκυψε τὸ *κατρύφτης* ἀναλογοῦν πρὸς τὸ τῆς ἑτέρας σειρᾶς μεμαρτυρημένον *καθρύπτης*. Ἐκ τοῦ *κατρύφτης* τούτου προέκυψε τοῦτο μὲν τὸ *κατρέφτης* (πολλαχοῦ), τοῦτο δὲ τὸ *καρφύχτης* (Κρήτῃ). Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ *κατρέφτης* τὸ *καρφέτης* (Λιβυσσίῳ). Οἱ δύο τελευταῖοι τύποι, ὁ Κρητικὸς καὶ ὁ Λιβυσσιακὸς προέκυψαν δι' ἀνωμαλωτέρων μεταθέσεων καὶ ἀσυνήθων μεταβολῶν ὡς εἶναι ἡ ἐμφάνισις τοῦ *χ* ἐν τῷ τύπῳ *καρφύχτης*[2], καὶ ἡ ἀποβολὴ τοῦ *τ* ἐν τῷ τύπῳ *καρφέτης*[3].

Κατὰ δευτέραν ἐξελικτικὴν σειράν, ἐκ τοῦ *κάθοπτρον*, παρήχθη τὸ ὑποθετικὸν *κάθροπτον* δι' ὑποχωρητικῆς μεταθέσεως τοῦ *ρ*, καθὰ συνέβη εἰς τὸ μεμαρτυρημένον *κάτροπτον*· ἐκ τούτου δὲ τὸ *καθρύπτης*, τὸ ὁποῖον εὑρίσκομεν ἤδη παρ' Ἡσυχίῳ[4], καὶ καθ' ὑποχωρητικὴν μετάθεσιν τοῦ *ρ* *καθύρπτης*, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ ἐν τῷ ποιήματι *Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη*[5], τοῦ μεταπλασμοῦ τῆς καταλήξεως *-πτον* εἰς *-πτης* ὀφειλομένου εἰς ἄλλα ὀνόματα εἰς *-της* λήγοντα ὀργάνου δηλωτικά, οἷον *σύρτης, διαβήτης* κ. ἄ.[6] Καὶ ἐκ τοῦ τύπου τούτου, *καθρύ-*

---

[1]) Ἐν CGL 3, 22· βλ. Karl Dieterich, Untersuchungen zur Geschichte der Griechische Sprache 106, πρβ. καὶ 47 σημ. 1'.

[2]) Ὁ Karl Dieterich ἐν Südlichen Sporaden σελ. 64 λέγει περὶ τοῦ *καρφύχτης* (ὅπερ γράφει *καρφίχτης*) ὅτι προέκυψεν ἐκ τοῦ *καρφέτης* κατ' ἐπίδρασιν τοῦ *καρφί*. Δὲν νομίζομεν τοῦτο ὀρθόν.

[3]) Τὸ *καρφέτης* τοῦτο πιθανῶς προῆλθεν ἐκ τοῦ *καθρέφτης*〉 * *καρθέφτης* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *θ* καὶ *φ*: *καρφέθτης*, τοῦ *θ* πρὸ τοῦ *τ* φωνητικῶς ἀποβληθέντος. Τὸ δὲ *καρφύχτης* δυνάμεθα νὰ ἀναγάγωμεν εἰς τὸ * *καρφύρτης* ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Χατζιδάκι διδασκόμενα ἐν Ἀθηνᾶς 22 (1910) σελ. 205 κ. ἑ. περὶ τῶν ὀνομάτων *κονιορτὸς – κορνιαχτὸς* καὶ *χειραρτάριον – χειρόχτι*, ὅτι ταῦτα προῆλθον ἐκ τῶν ὑποθετικῶν τύπων *κορνιορτὸς* καὶ *χειρόρτιον*, ἐν οἷς «σειρὰ *ρ – ρτ* κατ' ἀναμοίωσιν τρέπεται εἰς τὴν σειρὰν *ρ – χτ*».

[4]) Βλ. Ἡσυχίου «6489 *ἔσοπτρον· κάτοπτρον καθρύπτην*», πρβ. καὶ Φ. Κουκουλὲν ἐν Ἀθηνᾶς 27 (1915) Ἀρχ. 85, ἔνθα ὑποστηρίζεται ὁ τύπος οὗτος. Καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Γερασίμου Βλάχου (1659) παραδίδεται: «*καθρύπτης*· speculum ...». Εἶναι περίεργον ὅτι ὁ τύπος οὗτος δὲν καταλέγεται οὔτε ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου οὔτε ἐν τῇ νεωτάτῃ (1925) ἐκδόσει τοῦ Λεξικοῦ Liddell – Scott.

[5]) Βλ. Σπυρίδωνος Λάμπρου, Romans Grecs, Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη στίχ. 308, 312, 313, 315, ἔνθα ἐκδίδεται *καθίρπτης*, διὰ τοῦ *ι* ἐν τῇ παραληγούσῃ ἀντὶ τοῦ *υ*, ὅπερ παρέχει ὁ κῶδιξ.

[6]) Βλ. Γ. Χατζιδ. Γενικῆς Γλωσσικῆς σελ. 75 κ. ἑ.

πτης, παρήχθη ὁ κοινότερος τύπος *καθρέπτης - καθρέφτης*[1], ἐξ οὗ ὁ ἰδιωματικώτερος τύπος *καθερέφτης*[2] κατ᾽ ἀνάπτυξιν τοῦ φωνήεντος *ε* μεταξὺ τῶν συμφώνων *θ* καὶ *ρ* εἴτε ὡς συνοδίτου φθόγγου εἴτε ἀναλογικῶς.

Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ *καθύρπτης - καθύρφτης* παρήχθη τὸ Ποντιακὸν *καθύρφτρä - καθύφτρä* (ἡ), ἐξ οὗ κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *θ* καὶ *φ* τὸ *καφύ(θ)τρä* (αὐτόθι).

Ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν τοῦ τύπου *καθρύπτης - καθύρπτης* καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ προερχομένων *κατρύφτης* καὶ *καρφύχτης* παρατηροῦμεν ὅτι οἱ δύο πρῶτοι, παραδιδόμενοι ὑπὸ χειρογράφων, γράφονται σταθερῶς ἐν τῇ παραληγούσῃ διὰ τοῦ *υ*. Ἂν δὲ λάβωμεν ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι ἐν παπύρῳ τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος ἀναγινώσκεται *ἔσυπτρον* ἀντὶ *ἔσοπτρον*, συνάγομεν ὅτι ἡ διὰ τοῦ *υ* γραφὴ τῶν τύπων *καθρύπτης* καὶ *καθύρπτης* δὲν εἶναι τυχαία, ἀλλ᾽ ὅτι ἔχει λόγον τινὰ ἱστορικόν. Δεχόμεθα δὲ τὴν γνώμην τοῦ συναδέλφου Στυλ. Καψωμένου, εἰς ὃν καὶ ὀφείλομεν τὴν εἴδησιν περὶ τοῦ τύπου *ἔσυπτρον*, ὅτι τὸ *υ* τοῦτο ἐδήλου φθόγγον τινὰ διάφορον τοῦ *ο*, κλειστότερον αὐτοῦ, μεταξὺ *ε* καὶ *ι*. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ τροπὴ αὐτοῦ, τοῦτο μὲν εἰς *ε* (*κατρέφτης, καθρέφτης*), τοῦτο δὲ εἰς *ἰ* (*κατρύφτης, καρφύχτης*)[3].

Ὅτι ἡ σταθερὰ παράδοσις τοῦ προκειμένου ὀνόματος διὰ τοῦ *υ* ἔχει λόγον ἰδιαιτέρας προφορᾶς τοῦ *ο*, μεταξὺ *ε* καὶ *ἰ*, πείθει καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν ἐπιγραφαῖς Βοιωτικαῖς ἐλήφθη τὸ σημεῖον ⊢ εἰς παράστασιν φθόγγου μεταξὺ τοῦ *ε* καὶ *ι* προφερομένου[4].

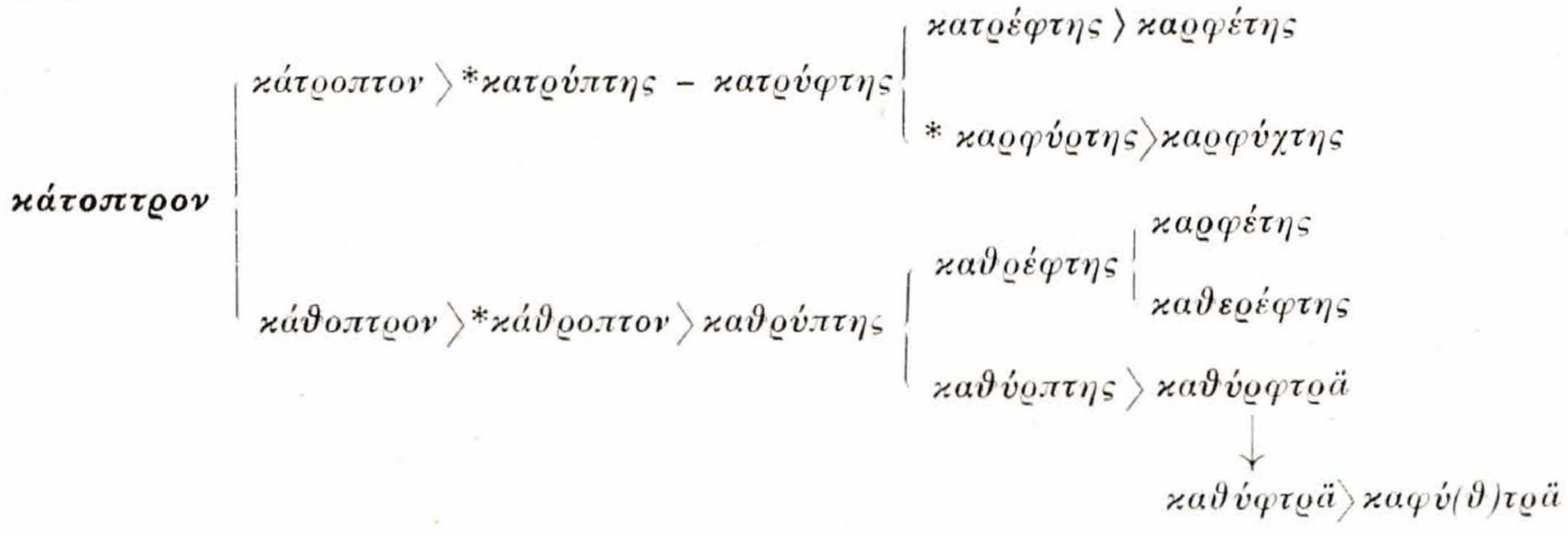

---

[1]) Ὁ τύπος *καθρέπτης* μαρτυρεῖται τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Μανουὴλ Μοσχοπούλου, ἤτοι τὸν 13ον αἰῶνα· βλ. Δουκάγγιον ἐν λ. *καθρεύτης*. Ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Meursius ἀναγινώσκεται «*καθρεύτης· καθύρπτης*».

[2]) Οὕτως ἐν Μέσῃ Εὐβοίᾳ (Αὐλωναρίῳ, Κονίστραις κ. ἀ.)

[3]) Ἡ κανονικὴ τοῦ *ο* ἐπὶ τὸ κλειστότερον τροπὴ γίνεται εἰς *ου*, ἀλλ᾽ ὅτι δύναται νὰ γίνῃ καὶ εἰς *ε* καὶ *ἰ* βλ. Kretschmer ἔνθ᾽ ἀν. 99 κ. ἑ.

[4]) Βλ. Γ. Χατζιδ. Γραμματικῆς 1, 39.

II. ΑΝΤΙΜΕΤΑΘΕΣΙΣ.

Α'. 'Αντιμετάθεσις[1] φθόγγων ὡς ἔχουσιν.

Ἡ ἀντιμετάθεσις τῶν φθόγγων ἀπὸ τῆς οἰκείας αὐτῶν θέσεως τελεῖται εἴτε παρὰ συλλαβήν, ἤτοι εἰς δύο ἐφεξῆς συλλαβάς: *ἀριθμὸς* 〉 *ἀμιθρός, πενιχρὸς* 〉 *περιχνός*, εἴτε, σπανίως, ὑπὲρ συλλαβήν, ἤτοι καθ' ὑπερπήδησιν συλλαβῆς: *μολίβι* 〉 *βολίμι, νούμερα* 〉 *ρούμενα*[2].

Πάντα τὰ σύμφωνα τῆς νεωτέρας γλώσσης, μὴ ἐξαιρουμένων μηδὲ τῶν *b, g, d, τσ* καὶ *ζ*, δύνανται νὰ μετατίθενται ἀμοιβαίως, ἄλλα μὲν συνηθέστερον, ἄλλα δὲ σπανιώτερον. Τὰ διπλᾶ *ξ* καὶ *ψ* ἐκλαμβάνονται, καθὰ καὶ ἐν τῇ ἁπλῇ μεταθέσει, ὡς σύνθετα *κ + σ* καὶ *π + σ*.

Συνηθεστέρα εἶναι ἡ ἀντιμετάθεσις, ὅταν κατὰ τὸ ἕτερον σκέλος ὑπάρχῃ ὑγρόν, *ρ* ἢ *λ*, ἔπειτα δὲ ἔνρινον, *μ* ἢ *ν*, καὶ τὸ *σ*.

Καὶ τὰ φωνήεντα πάντα, *α, ο, ε, ου* καὶ *ι* δύνανται νὰ μετατίθενται ἀμοιβαίως, ἀλλὰ σπανιώτατα. Μικρὰν ὑπεροχὴν εἰς τὴν εὐκολίαν τῆς ἀντιμεταθέσεως φαίνεται ἔχον τὸ *ι* μεθ' οἱουδήποτε ἄλλου.

'Απώτερος φθόγγος τῆς λέξεως, σύμφωνον ἢ φωνῆεν, προλαμβάνεται ἀντ' ἄλλου, ὁ δὲ οὕτως ἐξωθούμενος φθόγγος ὑποχωρεῖ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνου[3].

α') 'Αντιμετάθεσις συμφώνων.

a) Κατὰ πρόληψιν ἢ ὑποχώρησιν τοῦ ρ[4].

1) Τοῦ λ - ρ.

ἁρμυροκουρούνα (ἡ, Σηλυβρίᾳ Θρᾴκης) ἐκ τοῦ **ἁρμυροκουρούλα* κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *κουρούνα*. Καὶ τοῦτο ἀντὶ *ἁρμυροκουλλούρα* = ἀρτίσκος μετὰ πολλοῦ ἅλατος παρεσκευασμένος, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *λ* καὶ *ρ*.

---

[1]) Ἄλλως: *ἀμοιβαία μετάθεσις* ἢ *ἀντιμεταχώρησις*.

[2]) Ὡς ἀντιμετάθεσις ὑπὸ τοῦ Schwyzer (Gr. Gramm. σελ. 261) χαρακτηρίζεται καὶ ἡ παρὰ φθόγγον μετάθεσις, οἷον *στρατὸς* 〉 *σταρτός, κρόταφος* 〉 *κόρταφος* κτλ., διότι ὄντως τὸ πρᾶγμα οὕτως ἐμφανίζεται. Ἡμεῖς ὅμως κατετάξαμεν τὸ φαινόμενον τοῦτο εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς μεταθέσεως λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸν ἐπιφορώτερον πρὸς μετάθεσιν φθόγγον. Ὁσάκις δὲ τοῦτο δὲν ἦτο προφανές, ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὴν φύσιν τῆς μεταθέσεως ὡς προληπτικῆς ἀπαγγελίας καὶ κατετάξαμεν τὰ σχετικὰ παραδείγματα εἰς τὴν ὑποδιαίρεσιν τῆς προληπτικῆς μεταθέσεως.

[3]) Πρβ. Brugmann - Thumb, Gr. Gramm. σελ. 159 κ. ἑ.

[4]) Δηλ. ὅταν εἰς τὸ ἕτερον σκέλος τῆς ἀντιμεταθέσεως ὑπάρχῃ *ρ*, εἰς δὲ τὸ ἕτερον οἱονδήποτε ἄλλο σύμφωνον.

μαρακούλα καὶ *μερεκούλα* (ἡ, Μέση Εὐβοίᾳ) ἐκ τοῦ **μερικούλα* ἀντὶ *μελικούρα* (αὐτόθι) κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν αὐτῶν συμφώνων ὑπὲρ συλλαβήν. Ἀρχικὸς τύπος εἶναι τὸ *μελικήρα*[1], ὃ κατ᾽ Ἀριστοτέλην καὶ Ἀθήναιον σημαίνει ὕλην τινὰ συντελουμένην ὑπὸ τῶν πορφυρῶν κατὰ τὸ ἔαρ, ὁμοιάζουσαν δὲ πρὸς κηρήθραν· μετεπλάσθη δὲ τοῦτο εἰς *μελικούρα* κατὰ τὰ ἄλλα εἰς *–ούρα* ὀνόματα.

μαρόλυπος (Κρήτῃ) – *μαρρόλλυπος* = ὁ ρύπος, ἡ λιπαρὰ οὐσία, τῶν ἀποκεκαρμένων προβατείων μαλλῶν, ὁ ἄλλως *οἴσπη* λεγόμενος, ἀντὶ *μαλλόρρυπος*.

πηρωλύκι (τό, Κισάμῳ Κρήτης) = ὁ τόπος ὁπόθεν ὀρύσσεται πηλὸς ἀργιλώδης, ἀδιαπέραστος ὑπὸ τοῦ ὕδατος, πρὸς ἐπίστρωσιν στεγῶν καὶ δωμάτων, ἀντὶ *πηλωρύκι*. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγεται ἐν Κυθήροις *πηλωρύχι*. Ἀλλαχοῦ δὲ τῆς Κρήτης (Λατσίδα) *πηλώρουκας* λέγεται συνεκδοχικῶς αὐτὸ τὸ ὀρυσσόμενον χῶμα, ὃ νοεῖται ὡς μεγεθυντικὸς τύπος τοῦ **πηλωρούκι – πηλωρύκι* (Ρόδῳ). Ὅθεν ἀρχικὴ πρωτότυπος λέξις εἶναι *πηλωρύχιον*[2], ἤτοι ὀρυχεῖον πηλοῦ.

χάρβαλο (τό, κοινῶς) = πᾶν τὸ ἐξηρθρωμένον, τὸ κακῶς ἔχον, οἷον «τὸ σπίτι —, ἡ ἅμαξα ἔγινε *χάρβαλο*», ἀντὶ *χάραβλο* (Αἴνῳ) κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ *β*, καὶ τοῦτο ἀντὶ *χάλαβρο* (Καρπάθῳ, Κρήτῃ, Χίῳ κ. ἀ.) κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *λ* καὶ *ρ*, ἤτοι *χάλαβρο* > *χάραβλο* > *χάρβαλο*.

Δεχόμεθα κατ᾽ εἰκασίαν ὡς ἀρχικὸν τύπον τὸ *χάλαβρο*, καὶ τοῦτο ὡς παράγωγον τοῦ ἀμαρτύρου ἐπιθέτου *χαλαβρός*, ἐξ οὗ καὶ τὸ παρὰ Βλάχῳ καὶ Δουκαγγίῳ ἀπαντῶν «*χαλάβρα*· ruina, καταστροφὴ» κατὰ τὸ σχῆμα «βαρύτονον οὐσιαστικὸν — ὀξύτονον ἐπίθετον», περὶ οὗ βλ. Ἀθηνᾶς 49 (1939) 43 κ. ἑ.

Ἐπίθετον *χαλαβρὸς* παρὰ τὸ *χαλαρὸς* εἴκασεν ὁ Γ. Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ (2,434) παρ᾽ Ἀθηναίῳ (309 d) ἀντὶ τοῦ παραδιδομένου *χαλαδρός*. Ἀλλὰ βραδύτερον ἐν Ἀθηνᾶς 20 (1908) σ. 583 ἀπορρίπτων σιωπηρῶς τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην ἐδίδαξεν ὅτι τὸ ὄνομα *χάρβαλο* προέκυψεν ἐκ συμφύρσεως τοῦ ἐπιθέτου *χαλαρὸς* καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ *ἄρβηλος* (= κοπτικὸν ὄργανον τῶν σκυτοτόμων). Οὐδετέρα τῶν ἐτυμολογιῶν τούτων παρέχει καθ᾽ ἡμᾶς ἴχνος τι πιθανότητος. Ἀλλ᾽ ἐκ τῆς σημασίας τῆς λέξεως ἀναζητῶν τις τὸ ἔτυμον αὐτῆς ἄγεται εἰς τὸ ἐπίθετον *χα-*

---

[1]) Παρ᾽ Ἀριστοτέλει (Ζ. ἱ. 5,15) καὶ Ἀθηναίῳ (88 d) παραδίδεται ἡ λ. καὶ προπαροξυτόνως *μελίκηρα*· οὕτω δὲ καὶ προτιμᾶται ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν, ἴσως διότι καὶ παρ᾽ Ἡσυχίῳ παραδίδεται προπαροξυτόνως. Καθ᾽ ἡμᾶς ὀρθότερος εἶναι ὁ παροξύτονος τύπος, συναγόμενος οὐ μόνον ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἰδιωματικῶν τύπων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ σχήματος *μελίκηρος - μελικήρα*, περὶ οὗ βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 1, 226 καὶ Lobeck Paral. 346.

[2]) Ὁ τύπος *πηλωρύχιον* δεικνύει ὅτι οἱ παραδιδόμενοι ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων τύποι *χαλκωρύχιον* καὶ *χρυσωρύχιον*, οἱ ὁποῖοι ἀθετοῦνται, ὑπῆρξάν ποτε παρὰ τοὺς κανονικοὺς *χαλκωρυχεῖον* καὶ *χρυσωρυχεῖον*, περὶ ὧν βλ. Κ. Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς 2 (1890) 310 κ. ἑ. Πρβ. δὲ καὶ *λατόμιον – λατομεῖον*.

λαρός· πῶς ὅμως μετεπλάσθη ἡ κατάληξις αὐτοῦ; Ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἔχῃ ἡ ἐτυμολογικὴ ἀρχὴ τῆς λέξεως, πάντως ἡ σχέσις τῶν τριῶν τύπων αὐτῆς εἶναι ἡ ἀνωτέρω διατυπωθεῖσα εἴτε ἀπὸ τοῦ πρώτου πρὸς τὸν τρίτον εἴτε ἀπὸ τοῦ τρίτου πρὸς τὸν πρῶτον [1].

2) Τοῦ ρ-λ.

καλάουρας (Καρπάθῳ) — * *καλάβουρας* = εἶδος κοχλίου μεγάλου, ἀντὶ *καράβουλας* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *ρ* καὶ *λ* ὑπὲρ συλλαβήν. Ἐν Πάρῳ ὁ αὐτὸς κοχλίας λέγεται *καράβολος* [2].

ληγκρὶ (τό, Θράκῃ, Τριπόλει κ. ἀ.) ἀντὶ * *ρηγκλὶ – ρηγλὶ* ὑποκοριστικοῦ τοῦ *ρήγκλα – ρήγλα* (πολλαχοῦ) < Λατ. regula. Σημαίνει δὲ τὴν σκυτάλην, δηλ. λεπτὴν καὶ εὐθεῖαν ῥάβδον, δι' ἧς ἰσοπεδοῦσι τὴν ἐπιφάνειαν ἐν δοχείῳ μετρουμένου καρποῦ, περὶ οὗ βλ. κατωτέρω ὑπὸ λῆμμα *γληρί*. Ἐνταῦθα λέγεται μεταφορικῶς ἐπὶ λεπτοῦ καὶ ἰσχνοῦ καὶ λιποσάρκου, οἷον «λιγνὸς σὰν *ληγκρί*», «*ληγκρὶ* ἔγινε ἀπὸ τὴν ἀρρώστια». Ἐκ τούτου *λήγκρις* = ἰσχνός, ἀδύνατος, καὶ *ληγκριάζω* = ἀπισχναίνομαι, ἀδυνατίζω, καθὰ *λίγνον* (= ραβδίον) > *λιγνὸς* = (ἰσχνός, ἀδύνατος) > *λιγνεύω* (= ἀδυνατίζω).

λορόι (τό, πολλαχοῦ) ἀντὶ *ρολόι – ρολόγι – ὡρολόγιον*.

λουγαρίδα (ἡ, Θράκῃ) = φαλάγγιον τοῦ εἴδους τῶν ἀραχνῶν ἀντὶ * *ρουγαλίδα* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ρ* καὶ *λ* ὑπὲρ συλλαβήν. Καὶ τοῦτο ἀνακτέον εἰς τὸ ἀμάρτυρον *ρωγαλίς*, ὅπερ ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ μεμαρτυρημένον *ῥῶξ* ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, ὡς τὸ *φυσαλὶς* πρὸς τὸ *φῦσα* καὶ τὸ νεώτερον *φουσκαλίδα* πρὸς τὸ *φούσκα – φύσκα* [3].

μυλόρωτος (παρὰ Δουκαγγίῳ σελ. 376) ἀντὶ *μυρόλωτος*, ὃ φέρεται παρὰ

---

[1]) Ἡ παλαιοτέρα μνεία τῆς λ. εἶναι παρὰ Προδρόμῳ (4,258 Hesseling - Pernot): «κάππα μου, πάλιν κάππα μου, *παλαιοχαρβαλωμένη*».

[2]) Ἡ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου *κάραβος* ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος, ἥτις ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Thumb εἶναι καθ' ἡμᾶς ἀπίθανος· διότι δηλοῦσιν ὅλως διάφορα πράγματα, ὁ μὲν *κάραβος* εἶδος ἀστακοῦ, ὁ δὲ *καράβολος* εἶδος κοχλίου καὶ δὴ χερσαίου· ἀλλὰ πρὸς τούτοις εἶναι ἀνεξήγητος ἡ ἐπέκτασις τῆς λ. *κάραβος* εἰς *καράβολος*. Πιθανὴν νομίζομεν τὴν ἀπὸ τοῦ Ἐνετικοῦ caraquiol παραγωγήν, ἣν προτείνει ὁ G. Meyer ἐν Neugrz. Stud. 4,32.

[3]) Πρβ. πρὸς τούτοις: *σῦκον – συκαλίς, μοιχὸς – μοιχαλίς, χρυσὸς – χρυσαλὶς* ἢ *χρυσαλλίς, τρώξ – τρωξαλὶς* ἢ *τρωξαλλίς*. Ταῦτα παραδίδονται καὶ δι' ἁπλοῦ καὶ διὰ διττοῦ λ. Βλ. Ἡρωδιαν. (Lentz) 1, 91, 15 κ. ἑ. Καὶ τὸ *θρυαλλὶς* (= ἐλλύχνιον) ἀπὸ τοῦ *θρύον* (= εἶδος βοτάνης) πιθανῶς ὁμοίως ἔχει. Ὁ Γ. Χατζιδ. ἐν Γραμματ. 2,413 καταλέγει τὸ *χρυσαλλὶς* καὶ *θρυαλλὶς* μετ' ἄλλων εἰς *-υλλίς*, ἅτινα θεωρεῖ ὡς ἐκτεταμένα τῶν εἰς *-ύλλιον* ὑποκοριστικῶν· ὅθεν πιθανῶς κατὰ παραδρομὴν κατελέχθησαν τὰ δύο ταῦτα εἰς *-αλλίς*, ἅτινα ἄλλως δὲν στοιχοῦσιν πρὸς ὑποκοριστικὰ λήγοντα εἰς *-άλλιον*.

παλαιοῖς λεξικογράφοις καὶ ὁρίζεται «... τὸ γλυκυκάλαμον, [ἡ] βοτάνη εὐωδεστάτη...», ἄλλως *λωτός*· βλ. Θησαυρὸν ἐν λλ.

σουλαύρι (Κάτω Ἰταλίᾳ) ἀντὶ *σουραύλι* = ποιμενικὸς αὐλός. Καὶ ρῆμα *σουλαυράω* (αὐτόθι) ἀντὶ *σουραυλάω* = παίζω τὸ σουραύλι. Λέγεται δὲ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ *σ'λιαύρ'* (Ἴμβρῳ) — * σουλιαύρι ἀντὶ *σουριαύλι* (Θήρᾳ) κατὰ τὴν αὐτὴν ἀντιμετάθεσιν. Ἐν Πόντῳ δὲ λέγεται *συλαύρ'*, ὅπερ παραβλητέον πρὸς τὸ παρὰ Δουκαγγίῳ: «*σιλιαύρα*, tibia, αὐλός, *σιλιαυριστής*, tibicen, αὐλητής». Παρὰ τοὺς τύπους τούτους λέγεται καὶ *σουβριάλι* (Μυκόνῳ) ἀντὶ *σουριάβλι* – *σουριαύλι* (Θήρᾳ) κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ φθόγγου *β*.

Οἱ τύποι οὗτοι ἀνάγονται εἰς δύο ἀρχικοὺς τύπους *συραύλιον* καὶ * *συριαύλιον*, σχηματισθέντας ἀμφοτέρους ἐκ τῶν συνωνύμων *σῦριγξ* καὶ *αὐλός*. Ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀνωτέρω τύπων ἔχει ὡς ἑξῆς:

συραύλι > *σουραύλι* > *σουλαύρι*

* ***συριαύλι*** > *συλιαύρι* > *συλιαύρα*

↓

σουριαύλι > *σουβριάλι*

↓

σουλιαύρι

Καὶ τὸ μὲν *συραύλιον* ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ αὐλοῦ δὲν εὑρίσκεται παλαιότερον, ἀπαντᾷ ὅμως παρὰ Δουκαγγίῳ (σελ. 1490) τὸ ἑξῆς: «*συραύλιον*. Glossae M SS... «κύπελλον, ποτήριον μετὰ συραυλίου, κισσίμιον». Ἐν πρώτοις ἐκληπτέον τὸ *κισσίμιον* ἀντὶ τοῦ *κισσύβιον*, ὅπερ σημαίνει ξύλινον κύπελλον (πρβ. τὸ τοῦ Θεοκρίτου: «κισσύβιον γλυφάνοιο ποτόσδον»), ἔπειτα δὲ φαίνεται ὅτι τὸ κύπελλον τοῦτο εἶχε κρουνόν, ὅστις ὁμοιάζει πρὸς τὸ στόμιον σύριγγος, ὅθεν ὠνομάσθη καὶ οὗτος *συραύλιον*.

Τὸ δὲ *συριαύλιον* εἶναι ὅλως ἀμάρτυρον, ὑποτίθεται ὅμως ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ ἰδιωματικοῦ *συριαύλι*, πιθανώτατα δὲ ἐσχηματίσθη ἐκ συμφύρσεως τῶν συνωνύμων *σῦριγξ* καὶ *αὐλός*. Θὰ ἀνέμενέ τις βεβαίως *συριγγαύλιον*, ἀλλ', ὡς γνωστόν, πολλάκις ἐν τῇ συνθέσει λαμβάνεται καὶ μικρότερον μέρος τοῦ θέματος πρὸς σχηματισμὸν τοῦ συνθέτου· οὕτω παρὰ τὸ *συριγγοέμβολος* ἐλέχθη καὶ *συριγγέμβολος* καὶ *συρέμβολος* (ὑπόγειος ὀχετός)· ὅθεν τεχνολογικῶς δὲν ἀποκλείεται ἡ ὕπαρξις τῆς λέξεως *συριαύλιον*.

Χαλαράμπης (Πάρῳ) ἀντὶ *Χαραλάμπης* κύρ. ὄν.

χελόραη (Ρόδῳ) ἀντὶ *χερόλαη* (αὐτόθι) — * *χερόλαβη* = ἡ ἐχέτλη τοῦ ἀρότρου. Καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ παρὰ Δουκαγγίῳ: «*χειρολάβη*, manubrium». Ὁ ἀναβι-

βασμὸς τοῦ τόνου ὀφείλεται πάντως εἰς ἀναλογικήν τινα ἐπίδρασιν· ἀλλαχοῦ (Πελοπον. κ. ἀ.) *χερολάδη*.

3) Τοῦ **μ-ρ.**

ἀρκοδεράμιδον (Κύπρῳ)· κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Κυπριακοῦ ἰδιώματος ἀνάγεται εἰς τὸ **ἀγριοχεράμιδον* – *ἀγριοχιράμιδον* ἀντὶ *ἀγριοχιμάριδον* = *ἄγριο χιμαρίδι*, ἀγριοκάτσικο, κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *μ* καὶ *ρ*. Ὁμοίως ἔχει καὶ τὸ σύστοιχον, ἐπίσης Κυπριακόν, *ἀρκοδέραμον* < *ἀγριοχέραμον* < *ἀγριοχίραμον* < *ἀγριοχίμαρον* = *ἀγρία χίμαιρα*, ἀγριοκάτσικο, καὶ τὸ ἐκ τούτου περιεκτικὸν *ἀρκοδεραμιῶνας* < *ἀγριοχεραμιῶνας* < *ἀγριοχιραμιῶνας* < *ἀγριοχιμαρεῶνας* = ὁ τόπος ὅπου ζῶσι πολλὰ ἀγριοχίμαρα [1].

χείρραμου (Κάτω Ἰταλίᾳ) ἀντὶ *χείμαρρου* (αὐτόθι) – χείμαρρος [2]

4) Τοῦ **ρ-μ.**

ἀμαραθιὰ (ἡ, Νισύρῳ) = ὁρμαθός, οἷον «μιὰ *ἀμαραθιὰ* σῦκα», ἀντὶ *ἀραμαθιὰ* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *ρ* καὶ *μ*. Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ *ἀρμαθιὰ* (*ὁρμαθὸς*) ἀναπτυχθέντος τοῦ φωνήεντος *α* μεταξὺ τῶν συμφώνων *ρ* καὶ *μ*.

ἀμιθρὸς (Πόντῳ) ἀντὶ *ἀριθμός*. Ἡλ. ἤδη παρ᾽ Ἡσυχίῳ. Ὁμοίως *ἀμιθρέω* ἀντὶ *ἀριθμέω* (αὐτόθι καὶ παρὰ Καλλιμάχῳ, Ἡρώνδᾳ κ. ἄ.).

5) Τοῦ **ν-ρ.**

ἀρόυνας (ὁ, Σύμῃ) ἐκ τοῦ **ὀρόγυνος* ἀντὶ *ὀνόγυρος* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *ν* καὶ *ρ* ὑπὲρ συλλαβὴν = εἶδος φυτοῦ ποώδους, ὅπερ τριβόμενον ἢ ὁπωσδήποτε κινηθὲν ἀπόζει, ἄλλως *ἀνάγυρος* (Anagyris foetita)· πρβ. ἀρχαίαν παροιμίαν: «μὴ κίνει τὸν ἀνάγυρον». Ὁμοίως *ἀγριοροϋνιὰ* (Ρόδῳ) ἀντὶ *ἀγριονο(γ)υριὰ* = τὸ αὐτὸ φυτόν.

γρωνίζω (πολλαχοῦ) ἀντὶ *γνωρίζω*. Ὁμοίως *γρώνιμος* (Κρήτῃ) ἀντὶ *γνώριμος*: «*γρώνιμός* σου εἶμαι, μόνο ξάνοιξε νὰ μὲ *γρωνίσῃς*» (αὐτόθι). Ἔτι δὲ *ἀνεγρώνιστος* (πολλαχοῦ) ἀντὶ *ἀνεγνώριστος*, καὶ *ἀνεγρώνιμος* (Μακεδ.) ἀντὶ *ἀνεγνώριμος*.

ὄρεινο (Ἀνάφῃ) ἀντὶ *ὄνειρο(ν)*.

περιχνὸς (Κῷ, Λέρῳ) = πένης, ἐπαίτης, ἀντὶ *πενιχρός*. Καὶ περαιτέρω κατὰ

---

[1]) Περὶ πάντων τούτων βλ. Ἀφιέρωμα εἰς Χατζιδάκιν σελ. 119 κ. ἑ. Ἀλλοίαν γνώμην περὶ τοῦ πράγματος εἶπεν ὁ καθηγητὴς Στίλπων Κυριακίδης ἐν Λαογραφίας 8 (1925) σ. 571 κ.ἑ.

[2]) Βλ. G. Rohlfs, Scavi Linguistici nella Magna Grecia σελ. 31, ἀριθ. 92, καὶ Etym. Wört. ἀριθ. 2423.

τροπὴν τοῦ συμπλέγματος *χν* εἰς *φν*: *περιφνὸς*[1] (Ρόδῳ) = ὁ μὴ εὔπορος, πτωχός.

ρούμελα (τά, Χίῳ) – *ρούμενα* = τὸ λογικόν, ἡ μνήμη, ἀντὶ *νούμερα*, ὃ ἐκ τοῦ Λατ. numerus, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ν* καὶ *ρ* ὑπὲρ συλλαβήν. Ὑπὸ τὸν τύπον *ρούμενα* (Μυκόνῳ) δηλοῦται ἡ δύναμις, ἀλλαχοῦ *ἥπατα*, οἷον «δὲν ἔχω *ρούμενα* νὰ σηκώσω τὸ σταμνί».

Ρούφνης (Σύμῃ) κύρ. ὄν., ἀντὶ *Νούφρις* = *Ὀνούφριος*.

6) Τοῦ ρ – ν.

ἀναβούρα (ἡ, Λιβυσσίῳ) ἀντὶ **ἀρραβοῦνα* = *ἀρραβῶνα* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ρ* καὶ *ν* ὑπὲρ συλλαβήν.

βαρβανόχηρα (ἡ, Λέσβῳ) = γερανός, ἀντὶ *βαρβαρόχηνα* καθ' ὁμοίαν καὶ τὸ προηγούμενον ὄνομα ἀντιμετάθεσιν[2].

παπανούρα (ἡ, Ἰθάκῃ) ἀντὶ *παπαρούνα* (μήκων ἡ ροιάς) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ρ* καὶ *ν* παρὰ συλλαβήν.

σμύναιρα (ἡ, Κρήτῃ) καὶ *σμύναιρη* (Σύμῃ) ἀντὶ *σμύραινα* – *μύραινα*[3].

7) Τοῦ δ – ρ.

βερούδι (Σίφνῳ) ἀντὶ *βεδούρι* = ξύλινον δοχεῖον, ἐν ᾧ ἰδίᾳ ἀμέλγουσι τὸ γάλα, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *δ* καὶ *ρ*.

γάραος (Χίῳ) – **γάραδος* ἀντὶ *γάδαρος* = ὄνος.

γαρούδιν (Κύπρῳ) ἀντὶ *γαδούριν* = ὄνος.

---

[1]) Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ἀποδεικνύεται δυνατὴ ἡ τροπὴ τοῦ *χν* εἰς *φν*, ἀμφισβητηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶς 29 (1917) Ἀρχ. σελ. 3 κ. ἑ., καὶ οὕτω δὲν διαστέλλεται αὕτη ἀπὸ τῆς παρὰ τοῖς Ἑλληνοφώνοις τῆς Κάτω Ἰταλίας ἀναμφισβητήτου τροπῆς ταύτης, οἷον λέγεται ἐνταῦθα *δείφνω* ἐκ τοῦ *δείχνω*. Καὶ τῶν ἰδιωματικῶν τύπων τοῦ *ἀριθμῶ* ἡ ἐξέλιξις οὐδὲν κωλύει νὰ παρασταθῇ ὁμοίως: *ἀριθμῶ* ⟩ *ἀριχνῶ*, ⟩ *ἀριφνῶ*, καὶ τοῦ ἀτμὸς ⟩ ἀθνὸς ⟩ ἀχνὸς ⟩ ἀφνός, καὶ τοῦ *ἀτμίζω* ⟩ *ἀθνίζω* (ἤδη παρὰ Προδρόμῳ) ⟩ *ἀχνίζω* ⟩ *ἀφνίζω* (Πόντῳ). Ἀπὸ δὲ τοῦ *στάθμη* – *σταθμίζω* παρήχθησαν οἱ τύποι *στάφνη* – *σταφνίζω* ἄνευ διαμέσων τύπων *στάχνη* – *σταχνίζω*, ὅλως ἀμαρτύρων. Μὴ συμφωνοῦντες πρὸς ταῦτα φαίνονται οἱ τύποι *ρίχνω* καὶ *ρίφνω*, ὧν ὁ *ρίφνω* ὑποτίθεται πρότερος διὰ τὸν ἐτυμολογικὸν πλησιασμὸν πρὸς τὸ *ρίπτω* – *ἔρριψα*· ἀλλὰ πιθανῶς ὁ τύπος *ρίχνω* ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ἀορίστου *ἔρριξα* ἀνεξαρτήτως τοῦ *ρίφνω*. Πολλοὶ δὲ εἶναι οἱ εἰς -*ξα* νεόπλαστοι ἀόριστοι, οἷον παρὰ τὸν *ἔρρεψα* ⟩ *ἔρρευσα* – *ρέω* ἐσχηματίσθη καὶ *ἔρρεξα* (Μέσῃ Εὐβοίᾳ). Πρβ. Γ. Χατζιδ. ἔνθ' ἀν. καὶ ΜΝΕ 1,291. Ἀναμφισβήτητος εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ *φν* εἰς *χν* ἐν Ρόδῳ, οἷον *δάφνη* ⟩ *δάχνη* καὶ *δαφνὸς* ⟩ *δαχνός*. Ἐκ πάντων τούτων δύναταί τις νὰ συναγάγῃ ὅτι ἦτο δυνατὴ ἡ τροπὴ κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους.

[2]) Οὕτως ὁ Kretschmer ἐν Lesb. Dial. σελ. 210.

[3]) Βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 2,301.

νεράδος (ἐκ δημοτ. ᾄσματος ἐν Ἀθηνᾶς 20, 553): «πιάνει παππᾶδες δώδεκα *νεράδους* δεκαπέντε», ἀντὶ *νεδάρος – νοδάρος – νοτάριος*.

ποράδιν (Κύπρῳ) ἀντὶ *ποδάριν* = πούς.

ροδάκινον ἀντὶ *δοράκινον*, λατ. duracinum.

ροδώνω (Κρήτῃ κ. ἀ.) ἐπὶ τῆς διὰ πηλοῦ ἀργιλώδους στεγάσεως τῶν δωμάτων καὶ οἰκιῶν, καὶ οὐσ. *ρόδωμα* (αὐτόθι), ἀντὶ *δορώνω – δόρωμα*, ὡς ὀρθῶς ὁ Ξανθουδίδης ἐδίδαξεν ἐν Ἀθηνᾶς 28 (1916) Ἀρχ. 130 κ. ἑ. ἀναγαγὼν εἰς τὸ ἐκ τῶν παπύρων μαρτυρούμενον ρῆμα *δορῶ (-όω)* ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας [1].

Ρωδοθέα (Κρήτῃ)· κύριον ὄνομα γυναικός, ἀντὶ *Δωροθέα*.

ρώδου (τό, Ἀδριανουπ. Θρᾴκης) – *ρῶδο* ἀντὶ *δῶρο(ν)* καὶ *ρουδίζου* (αὐτόθι) ἀντὶ *δωρίζω – δωρῶ*, ἀρχ. *δωροῦμαι*.

8) Τοῦ ρ – δ.

ἀγουδούρα (ἡ, Σικύνῳ) ἀντὶ *ἀγουρούδα*, ὃ ἐκ τοῦ *ἀγουρίδα* = ἄωρος σταφυλὴ ἢ ἄλλος καρπός, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ρ* καὶ *δ*.

ἀφοδάρα (ἡ, Σύμῃ) ἀντὶ *ἀ)φοράδα* = φορβάς.

δαβρὶ (Πάρῳ κ. ἀ.) ἀντὶ *ραβδί*. Καὶ *δάβρους* (Λιβυσσίῳ) ἀντὶ *ράβδος*.

δοράφινον (τό, Πόντῳ) ἀντὶ *ροδάφινον* (αὐτόθι). Καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ *ροδάφνον* (αὐτόθι) παρὰ τὸ *ροδάφνη*, ὃ καθ' ἁπλολογίαν ἐκ τοῦ κοινοῦ *ροδοδάφνη* ὡς ἄλλως καλεῖται ἡ πικροδάφνη, *νήριον τὸ κοινόν*.

Καὶ τὸ ὄνομα *δουραφόνα*, ὅπερ μαρτυρεῖται ἐξ Ἄνδρου, ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 17ου αἰῶνος, ὡς τοπωνύμιον [2], πιθανῶς προέρχεται ἐκ τοῦ *ροδοδαφνῶνα – ροδαφνῶνα*.

θυδίρα (ἡ, Σίφνῳ κ. ἀ.) ἀντὶ *θυρίδα* = μικρὰ κόγχη τῶν χωρικῶν οἰκιῶν.

---

[1]) Βλ. Herwerden Lex. Gr. Suppl. ἐν λ. Ὁ Ξανθουδίδης ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 131 σημ. 2, παρατηρεῖ: «Αἱ ἀρχαῖαι λέξεις *δορεῖν – δόρωσις* ἔλαβον τὴν γένεσιν ἐξ ἐποχῆς καθ' ἣν θὰ μετεχειρίζοντο *δορὰς* πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀρχεγόνων καλυβῶν». Ἀμφιβάλλομεν, ἂν ὑπῆρξέ ποτε ἐποχὴ καθ' ἣν αἱ καλύβαι ἐκαλύπτοντο διὰ δερμάτων. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἔχῃ τοῦτο, ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι τὸ *δορόω* ἔχει τὴν ἔννοιαν ταύτην μεταφορικῶς καθὰ τὸ κοινὸν *πετσώνω*· οἷον λέγομεν σήμερον «μὲ τὴ θάλασσα τὸ χῶμα *πετσώνει*», ὅταν ἡ ὁδὸς καταβρέχεται διὰ θαλασσίου ὕδατος, ἤτοι τὸ χῶμα συμπηγνύεται καὶ τὸ ἔδαφος καθίσταται στυφρόν, συνεστώς. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιδιώκεται διὰ τοῦ ἀργιλώδους πηλοῦ ἐπὶ τῶν στεγῶν. Πρβ. καὶ Φ. Κουκουλὲν ἐν Ἐπετηρ. Βυζαντ. Σπουδῶν 12 (1936) σελ. 97, ὅστις δέχεται τὴν γνώμην τοῦ Ξανθουδίδου.

[2]) Βλ. Ἀθηνᾶς 36 (1924) σελ. 173.

9) Τοῦ ρ-β.

βρίθια (τά, Ρόδῳ) – *βιρίθια* = ἐρέβινθος, ἀντὶ *ριβίθια* (αὐτόθι) – *ρεβίθια* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ρ* καὶ *β*.

10) Τοῦ ρ-γ.

ἀξινογύρι (Χίῳ) = εἶδος σκαπάνης, ἀντὶ *ἀξινορύγι*[1] (αὐτόθι) κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *ρ* καὶ *γ*. Ὁμοίως *ἀξινογυρᾶς* ἀντὶ *ἀξινορυγᾶς* = ὁ δι᾽ ἀξινορυγίου ἐργαζόμενος (αὐτόθι).

φτεοῦρες (οἱ, Θήρᾳ) – *φτεγοῦρες* ἀντὶ *φτεροῦγες* = πτέρυγες.

11) Τοῦ ρ-γγ.

λάγγουρας (Ἰκάρῳ) ἀντὶ *λάρουγγας* – *λάρυγγας* = λάρυγξ, κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ρ* καὶ *γγ*.

12) Τοῦ ρ-γλ.

γληρὶ (τό, Λακωνικῇ) χαρακτηριστικὸν τοῦ μέχρι ρίζης κεκαρμένου, οἱονεὶ ἐξυρημένου καὶ λείου, οἷον «*γληρὶ* ἔκαμε τὸ κεφάλι του», «τὰ πρόβατα ἔφαγαν τὸ σπαρτὸ καὶ τό ᾽καμαν *γληρί*». Καὶ τὰ καρύδια λέγονται *γληρειά*, ὅταν ἔχῃ ἀφαιρεθῇ τὸ σαρκῶδες περικάρπιον, ἀντὶ *ρηγλὶ*[2] κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *ρ* καὶ *γλ*.

Τὸ *ρηγλὶ* τοῦτο εἶναι αὐτό, ὅπερ εἴδομεν ἀνωτέρω ὑπὸ τὸ λῆμμα *ληγκρί*. Εἶναι ὑποκοριστικὸς τύπος τοῦ *ρήγλα*[3] καὶ σημαίνει τὴν σκυτάλην ἢ ἀπομάκτραν, δι᾽ ἧς ἰσοπεδοῦσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μετρουμένου καρποῦ (ἐκ τῶν σιτωδῶν ἢ τῶν ὀσπρίων), ὅπως οὗτος καταστῇ ἰσοχειλὴς πρὸς τὸ μέτρον, ὁποῖον εἶναι τὸ *ξάγι* (exegium) κτλ. Ἡ λ. εὑρίσκεται παρὰ Σομαβέρᾳ: «*ριγλί* ramula, verga» καὶ «*ρίγλα* rasiera, legno da rafar la misura del grano» καὶ *ριγλίζω* = rasar la misura del grano con la rasiera. Δυσκολίαν παρέχει πῶς τὸ οὐσιαστικὸν *ρηγλὶ* λαμβάνεται ἐπιθετικῶς: *ρηγλὶ* – *γληρὶ* = τὸ ρηγλισμένον, τὸ περιῃρημένον, τὸ κεκαρμένον. Ὑποθέτομεν ὅτι, ὅπως ἐκ τοῦ *μελάνι* ἐλέχθη τὸ *με-*

---

[1]) *ἀξινορύγιον* σύνθετον παρατακτικόν: *ἀξίνη* + *ὀρύγιον*.

[2]) Πρβ. Στεφ. Ξανθουδίδου, Κρητικὰ Συμβόλαια (1912) σελ. 349. Τὸ ἐνταῦθα ἀναφερόμενον *ρήγλι* (βαρυτόνως) λέγεται ὡς προσδιορισμὸς τοῦ μέτρου καὶ σημαίνει τὸν ἐν αὐτῷ καρπὸν ἰσοχειλῆ κατ᾽ ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *κουμουλάρι*, ἤτοι τὸ ἐπίμεστον ἢ ὑπερχειλὲς καὶ πρὸς τὸ *λειψό*, ἤτοι τὸ ἐπιχειλές, τὸ ἐλλιπές. Σημειωτέον δ᾽ ὅτι ἤδη ὁ G. Meyer (Neugr. St. 3,56) τοὺς τύπους *ρήγλα*, *ρηγλί*, *ληγρί*, *ληγκρὶ* ἀνήγαγεν εἰς τὸ Λατ. regula.

[3]) Ἐνιαχοῦ σημαίνει καὶ τὸν κανόνα δι᾽ οὗ χαράσσωμεν εὐθείας.

λανὶς = μελανωμένος, ἐκ τοῦ *ἀσήμι* τὸ *ἀσημὶς* = ἀσημωμένος κττ., οὕτως ἐκ τοῦ *ρηγλὶ* ἐλέχθη *ρηγλὶς – γληρὶς* = ὁ ρηγλισμένος.

13) Τοῦ σ – ρ.

σκάρασσου (τό, Κάτω Ἰταλίᾳ) = ὁ κάνθαρος, ἀντὶ *σκάσσαρου* (αὐτόθι)[1] κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *σ* καὶ *ρ*.

14) Τοῦ ρ – θ.

ἀμαθαριὰ (Μυκόνῳ) = ὁρμαθός, ἀντὶ *ἀμαραθιὰ* περὶ οὗ βλ. ἀνωτέρω σελ. . . . . κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *ρ* καὶ *θ*· ἤτοι: *ἀρμαθιὰ - ἀραμαθιὰ* > *ἀμαραθιὰ* > *ἀμαθαριά*.

15) Τοῦ χ – ρ.

ρεχαμὴ (Μυκόνῳ) – * *ραχαμὴ* ἀντὶ *χαραμὴ* (ἐνιαχοῦ) = διασφάξ, ραγάς, οἷον ἐπὶ σανίδος, πλακὸς κττ, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *χ* καὶ *ρ*. Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ *χαραγμή*, ὃ ἀναγινώσκεται ἐν Γλωσσαρίοις. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐν Ἴμβρῳ λέγεται *ραχασμάδα* ἀντὶ *χαρασμάδα – χαραμάδα–χαραγμάδα* καθ' ὁμοίαν ἀντιμετάθεσιν.

16) Τοῦ σ – θρ.

θράσο (τό)· ἰδίᾳ ἐπὶ ἐδωδίμων, τὸ μὴ ἡδύ, τὸ ἄνοστον, ἐκ τοῦ ἀμαρτύρου ἐπιθέτου *θρασὸς*[2] ἀντὶ *σαθρὸς* κατ' ἀντιμετάθεσιν τοῦ φθόγγου *σ* καὶ τοῦ συμπλέγματος *θρ*. Τὸ οὐσ. *θράσο* λεγόμενον ὡς κατηγορούμενον κατήντησε ἐπίθετον: *θράσος – θράσα – θράσο*, ἐπὶ γενικωτέρας ἐννοίας: «*θράσος ἄνθρωπος*» ὁ ἀηδὴς τὴν συμπεριφοράν, τοὺς τρόπους κττ.

17) Τοῦ σ – ρφ > φρ.

φρύσαλο καὶ *φρύσουλο* (Κρήτῃ κ. ἀ.) = φρύγανον καὶ καθόλου ξηρὸν καὶ λεπτὸν ἀπόρριμμα, οἷον ἐπὶ τῶν σιτωδῶν κττ., ἀντὶ * *σύρφαλο(ν)* καὶ * *σύρφουλο(ν)*[3], κατ' ἀντιμετάθεσιν τοῦ *σ* καὶ τοῦ συμπλέγματος *ρφ* ἀνατασσομένου εἰς *φρ*.

Ἐκ τοῦ τύπου * *σύρφουλο(ν)* κατὰ τὴν συνήθη τροπὴν τοῦ *ίρ* εἰς *ερ* προέ-

---

[1]) Βλ. Rohlfs, Etym. Wört. ἀριθμ. 885.

[2]) Κατὰ τὸν κανόνα «βαρύτονον οὐσιαστικὸν – ὀξύτονον ἐπίθετον». Περὶ τῆς λέξεως βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶς 22 (1910) σελ. 258.

[3]) Ὅτι ὁ τύπος οὗτος ὑπῆρξέ ποτε δηλοῦται ἐκ τοῦ τύπου *τσύρφουλο*, ἀκουομένου ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς αὐτῆς καὶ ἀνωτέρω σημασίας.

κυψεν ὁ τύπος * *σέρφουλο*· ἀπὸ τούτου δὲ ὁ τύπος * *φρέσουλο*, καθὰ ἐκ τοῦ τύπου * *σύρφαλο(ν)* ὁ τύπος *φρύσαλο*· διὰ νέας δὲ ἀντιμεταθέσεως τῶν συμφώνων *ρ* καὶ *λ* ὁ τύπος *φλέσουρο* (Αἰτωλίᾳ).

Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐν Σκύρῳ λέγεται *φρούσ(υ)λο*. Ὁ τύπος οὗτος προῆλθεν ἐκ τοῦ τύπου *φρύσουλο* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *υ* καὶ *ου*.

Προῆλθον δὲ οἱ ὑποτιθέμενοι τύποι *σύρφαλο(ν)* καὶ *σύρφουλο(ν)* ἐκ τοῦ ὑπὸ μόνου τοῦ Ἡσυχίου μαρτυρουμένου: «*σύρφη· φρύγανον*» [1].

Σχηματικῶς ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀνωτέρω τύπων ἔχει οὕτω:

σύρφη | * *σύρφαλο(ν)* > *φρύσαλο*
| * *σύρφουλο(ν)* > *φρύσουλο* > *φρούσ(υ)λο*
↓
* *σέρφουλο* > * *φρέσουλο* > *φλέσουρο*.

18) Τοῦ **κ – πρ.**

προκόλακκος (Λατσίδα Κρήτης) = λάκκος παντὸς εἴδους ἀπορριμμάτων καὶ κυρίως ἀποχωρημάτων, ἀντὶ *κοπρόλακκος* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *κ* καὶ *πρ*.

19) Τοῦ **χ – ντρ.**

ἀσκόντριχα (ἡ, Λέσβῳ) – *ἀσκόντρεχα* = εἶδος ὄφεως, ἀντὶ *ἀσκόχεντρα* – *ἀσκόχιντρα* κατ' ἀντιμετάθεσιν τοῦ φθόγγου *χ* καὶ τοῦ συμπλέγματος *ντρ* [2].

b) **Κατὰ πρόληψιν ἢ ὑποχώρησιν τοῦ λ.** [3]

20) Τοῦ **λ – β.**

κόβλα – * *κόβυλα* (τά, Καππαδοκίᾳ) ἀντὶ *κόλυβα* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *λ* καὶ *β*.

21) Τοῦ **γ – λ.**

ζιβλουγιάτ'ς (ὁ, Σαμοθράκῃ) ἀντὶ *ζιβγιουλάτ'ς* = ὁ τρέφων ἀροτῆρας βοῦς

---

[1]) Τὸ ὄνομα *σύρφη*, ἐσώθη ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ ὑπὸ τὸν τύπον *τσέρφα* (Ρόδῳ) δι' οὗ σημαίνεται καθόλου φρύγανον λεπτόν· ἔτι δὲ ἐσώθη ὑπὸ τὸν τύπον *σέρπη* ἐν Κρήτῃ πρὸς δήλωσιν τῶν ἀπορριμμάτων τοῦ σίτου μετὰ τὸ ἁλώνισμα. Πρβ. πρὸς τούτοις καὶ τὸ παράγωγον *συρφετὸς* = «ἄχυρα ἢ φρύγανα ἢ ἄλλα τινά». Ὡς πρὸς δὲ τὴν διττὴν κατάληξιν, *-αλο* καὶ *-ουλο* πρβ. *ψίχαλο* καὶ *ψίχουλο* ἐκ τοῦ *ψίχα - ψίξ*, *θρύβαλο* καὶ *θρύβουλο* ἐκ τοῦ ρήμ. *θρύβω*.

[2]) Οὕτως ὁ Kretschmer ἐν Lesb. Dial. σελ. 210.

[3]) Δηλ. ὅταν εἰς τὸ ἕτερον σκέλος τῆς ἀντιμεταθέσεως ὑπάρχῃ *λ*, εἰς δὲ τὸ ἕτερον οἱονδήποτε ἄλλο σύμφωνον πλὴν τοῦ *ρ*.

γεωργός, κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *γ* καὶ *λ*. Ὁ τύπος *ζιβγιουλάτ᾽ς – ζευγιολάτης* εἶναι σύμφυρτος ἐκ τῶν τύπων *ζευγολάτης* (κοινῶς) καὶ *ζευγηλάτης* (Πόντῳ κ. ἀ.). Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ οὐρανικότης τοῦ *γι*.

λαάριια (τά, Ἀπυράνθῳ Νάξου) – *λαγάριια* = τὰ ἔγγαλα βοσκήματα, ἀντὶ *γαλάριια* (κοινῶς).

μάλουγου (τό, Μακεδονίᾳ) – *μάλουγο* ἀντὶ *μάγουλο* = παρειά.

22) Τοῦ **λ – γ.**

ἄgουλου (τό, Κάτω Ἰταλίᾳ) – *ἄγουλο – ἄγολο* ἀντὶ *ἄλογο*.

ἀύλιστος (Ἀπυράνθῳ Νάξου) – *ἀγύλιστος*, οἷον «*ἀύλιστος χορὸς*» σταθερός, ἀκμάζων, ἀντὶ *ἀλύγιστος* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *λ* καὶ *γ*.

23) Τοῦ **λ – γγ.**

γγαρύλας (ὁ, Θάσῳ) μεγεθυντικὸς τύπος τοῦ **γγαρύλι* ἀντὶ *λαρύγγι* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *λ* καὶ *γγ* ὑπὲρ συλλαβήν.

24) Τοῦ **δ – λ.**

ἀμύγλαδου (τό, Σαμοθράκῃ) ἀντὶ *ἀμύγδαλο* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *δ* καὶ *λ*. Ὁμοίως *ἀμυγλαδέλλ᾽* (αὐτόθι) ἀντὶ *ἀμυγδαλέλλι*.

ἀσπίλ᾽δας (ὁ, Ἴμβρῳ) – *ἀσπίλιδας* ἀντὶ *ἀσπίδιλας – ἀσπίδελας* (διὰ τὴν κώφωσιν τοῦ ε τῆς παραληγούσης) καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ **ἀσπέδελος* = *ἀσφόδελος*. Ὁμοίως ἔχει τὸ Κατωιταλικὸν *σπέλεντρο* καὶ *σφέλεντρου* ἀντὶ *σπέδελο* καὶ *σφέδελο* (βλ. G. Rohlfs, Scavi Linguistici nella Magna Grecia σ. 17 ἀριθ. 36). [1]

λειδινὸ (τό, Μέσῃ Εὐβοίᾳ) ἀντὶ *δειλινὸ* = ἡ δείλη, καθ᾽ ὁμοίαν ἀντιμετάθεσιν.

μελούδι (τό, ἐνιαχοῦ) ἀντὶ *μεδούλλι* = ἡ ἐντὸς τῶν ὀστῶν λιπώδης οὐσία, ἐκ τοῦ Λατινικοῦ medulla.

25) Τοῦ **λ – δ.**

διβλίζω καὶ *διβλάω* (Μέσῃ Εὐβοίᾳ) = λυγίζω, κάμπτομαι, ἀντὶ **λιβδίζω*, ὃ ἐκ τοῦ *λαβδίζω* [2], κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *λ* καὶ *δ*.

Διχαλόνησα (τά, Βορείῳ Εὐβοίᾳ)· νησῖδες καὶ ὕφαλοι παρὰ τὴν Αἰδη-

---

[1]) Ἐκ τούτων καὶ τῶν ἀλλαχοῦ ἀκουομένων *σπερδούκλι* καὶ *ἀσφεντουλιά*, ἀποδεικνύεται ὅτι ὑπῆρξαν παλαιότερον ἐν εὐρυτάτῃ χρήσει οἱ τύποι *ἀσπέδελος* καὶ *ἀσφέδελος*. Ὡς πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐνρίνου ἐν τῇ συλλαβῇ – δε – ⟩ ντ πρβ. *σκόλυμος* ⟩ **σκόλυβος* ⟩ *σκολύμπρι*.

[2]) Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ρήματος τούτου βλ. Ἀθηνᾶς 45 (1933) 354 κ. ἑ.

ψόν, ἀντὶ *Λιχαδόνησα* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *λ* καὶ *δ* ὑπὲρ συλλαβήν. Τὸ δὲ *Λιχαδόνησα* προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου *Λιχάδες νῆσοι*.

26) Τοῦ **λ – ζ.**

ζελμονῶ – *ζηλμονῶ* (Καππαδοκία) ἀντὶ *ληζμονῶ – λησμονῶ* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *λ* καὶ *ζ*.

27) Τοῦ **κ – λ.**

ἀθραλάκη (Ρόδῳ) ἀντὶ *ἀθρακάλη* (αὐτόθι) = ἡ θερμὴ σποδιά, ἡ μετὰ ψηγμάτων ἀνημμένων ἀνθράκων σποδός, κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *κ* καὶ *λ*. Τοῦτο δὲ τὸ *ἀθρακάλη* πιθανῶς κατὰ σύμφυρσιν τοῦ *ἀθρακιὰ* καὶ *αἰθάλη* (= θερμοσποδιά, παρὰ τὴν λιγνύν).

28) Τοῦ **λ – κ.**

κουλουμαδάκια (τά, Σμύρνη) ἀντὶ *λουκουμαδάκια* ὑποκορ. τοῦ *λουκουμᾶς* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *λ* καὶ *κ*.

29) Τοῦ **μ – λ.**

καλημαύκι (τὸ) = ὁ πῖλος τῶν ἱερέων, ἀντὶ *καμηλαύκι – καμελαύκι* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *μ* καὶ *λ*. Περὶ τῆς λ. βλ. Ἄνθ. Παπαδόπουλον ἐν Ἐπετηρ. Βυζ. Σπουδῶν 5 (1928) 293 κ. ἑ.

κούλουμα (τά, πολλαχοῦ) ἀντὶ *κούμουλα* (Κρήτη, Μυκόνῳ), ὃ ἐκ τοῦ Λατινικοῦ cumulus. Σημαίνει δὲ ἡ λέξις τὴν λαϊκὴν ἑορτὴν τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ πέρας τῆς ἑορταστικῆς περιόδου τῶν ἀπόκρεων [1].

30) Τοῦ **λ – μπ.**

μπελίδα (ἡ, Θράκη) ἀντὶ *λεμπίδα* (πολλαχοῦ) κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγ-

---

[1]) Τὴν ἀρχὴν τῆς λ. *κούλουμα*, τῆς δηλούσης τὸν συμποσιακὸν ἑορτασμὸν τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας, ὑπεδήλωσεν ὁ Κ. Σάθας ἐν τῷ *Ἱστορικῷ Δοκιμίῳ*, σελ. πε᾽ γράψας: «Ἀλλὰ καὶ τὰ συμπόσια συγχωνευθέντα εἰς τὰς Ἀπόκρεως ἀποτελοῦσι τὴν ἀπόδοσιν τῆς Βακχικῆς ἑορτῆς· ἐνῷ δὲ ἤλλαξαν τὸ ὄνομα, ἐπὶ τὸ λατινικώτερον καλούμενα *Κούλουμα* (cumulus· προσθήκη, ἀπόδοσις), οὐδὲν ἧττον ἡ πομπὴ μένει ἔτι ἡ αὐτὴ κτλ». Τὴν ἀπὸ τῆς Λατινικῆς λέξεως cumulus ἐπὶ τῆς ἀναγραφομένης σημασίας παραγωγὴν ἐθεώρησεν ὁ Σάθας τόσον προφανῆ, ὥστε δὲν ἔκαμε μακρότερον λόγον. Καὶ ὄντως τὸ ῥῆμα cumulo σημαίνει ἐκτελῶ τὴν τελευταίαν πρᾶξιν, τὴν ἐπιστέφουσαν τὸ ὅλον, cumulus δὲ ὡς οὐσ. σημαίνει τὸν ἐπίλογον, καὶ εἶναι, ὡς εἰκός, ἐπίλογος καὶ τέρμα τῶν βακχικῶν ἑορτῶν τῶν Ἀπόκρεων, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν τὴν Πέμπτην τῆς κρεοφάγου καὶ λήγουν τὴν Καθαρὰν Δευτέραν.

γων *λ* καὶ *μπ*. Τὸ *λεμπίδα* κατ' ἀνάπτυξιν ἀλόγου ἐνρίνου ἐν τῇ παραληγούσῃ.

31) Τοῦ **ν - λ.**

ἀλαχνὸς (Λακωνικῇ) = ὁ μὴ εἰς βάθος, ὁ ρηχός, ἀντὶ *ἀναχλός*, ὃ ἐκ τοῦ *ἀναχνὸς* (πρβ. *ἀχνὸς* καὶ *ἀχλός*[1]), κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ν* καὶ *λ*.

ἀλιβάν'σα (ἡ, Σαμοθράκῃ) – * *ἀλεβάνουσα* = πηγὴ ἧς τὸ ὕδωρ ἐκρέει ἐκ τοῦ ἐδάφους κάτωθεν, οἱονεὶ ἀφανῶς, ἀντὶ *ἀνεβάλλουσα* – *ἀναβάλλουσα* (Σκύρῳ κ. ἀ.) ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ν* καὶ *λ* ὑπὲρ συλλαβήν.

ἀλιμουνάτ'ς (Λήμνῳ) – *ἀλεμονάτης* ἀντὶ *ἀνεμολάτης* = τὸ πτηνὸν Falco cenchris, εἶδος ἱέρακος[2], κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ν* καὶ *λ* ὑπὲρ συλλαβήν.

κάλονα (ἡ, Ἀμφίσσῃ) ἀντὶ *κάν(ν)ολα*, ὃ ἐκ τοῦ Ἐνετικοῦ cannola = αὐλὸς μετὰ στρόφιγγος, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ν* καὶ *λ*.

φαιλόνι (κοιν.) ἀντὶ *φαινόλιον* – *φαινόλης* (μεσαιων.) = ἄμφιον ἱερατικόν, ἐκ τοῦ Λατιν. pænula. Ἡ τροπὴ τοῦ *π* εἰς *φ* κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *φαίνω*[3].

32) Τοῦ **λ - ν.**

δεντρονίβαλο (Χίῳ) ἀντὶ *δεντρολίβανο* = τὸ θαμνῶδες φυτὸν Rosmarinus officinalis, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *λ* καὶ *ν* ὑπὲρ συλλαβήν.

μένουλα (ἡ, ἐνιαχοῦ) = εἶδος ἰχθύος μεγέθους τρίγλης, ἐκ τῶν εὐτελεστέρων, ἀντὶ *μέλουνα*, ὃ ἐκ τοῦ *μέλαινα* ὡς καλεῖται ὁ ἰχθὺς οὗτος ἐν Σκύρῳ. Γράφουσί τινες καὶ *μαίνουλα* > *μαίλουνα* ἐκ τοῦ *μαινίς*, ὅθεν καὶ τὸ ἐπιστημ. ὄνομα mæna vulgaris.

Ὁ μὲν τύπος *μένουλα* νοεῖται κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *λ* καὶ *ν*, ὁ δὲ τύπος *μαίλουνα* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ν* καὶ *λ*.

νεγλὸς (ἐπίθ. Πόντῳ) = λεπτοφυής, λιπόσαρκος, ἀντὶ *λεγνός*, ὅστις εἶναι ἕτερος τύπος τοῦ *λιγνός*[4].

νιπαλάβατος (Χίῳ) ἀντὶ *λιπανάβατος* (Μέσῃ Εὐβοίᾳ) = ἐπὶ τοῦ ἄρτου, ὁ ἀτελῆ ὑποστὰς τὴν ζύμωσιν, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *λ* καὶ *ν* ὑπὲρ συλλαβήν.

---

[1]) Ἐκ τοῦ τύπου *ἀναχνὸς* θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προκύψουν ἀμφότεροι οἱ μετὰ τοῦ *λ* τύποι *ἀλαχνὸς* καὶ *ἀναχλὸς* κατ' ἀνομοίωσιν.

[2]) Βλ. Χελντράϊχ, Faune de Grèce σελ. 32. Ἡ προσηγορία *ἀνεμολάτης* ἔλαβεν ὑπόστασιν καθ' ἣν ἀντίληψιν καὶ ἡ *ἀνεμογάμης*, ὡς λέγεται ἀλλαχοῦ τὸ πτηνὸν τοῦτο, δηλ. ὁ οἱονεὶ *ἐλαύνων*, *βινῶν* ἐν μετεωρισμῷ, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς πτήσεως αὐτοῦ.

[3]) Βλ. M. Triantafyllidis, Lehnwörter σελ. 31 καὶ 66.

[4]) Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς λ. βλ. Ἀθηνᾶς 49 (1939) σελ. 19-21.

νύχλος καὶ *νυχλοστάτης* (ὁ, Ἀνάφῃ) ἀντὶ *λύχνος* καὶ *λυχνοστάτης*.

33) Τοῦ **σ – λ.**

βαλσικὸ (Καππαδοκίᾳ) – **βαλισικὸ* ἀντὶ *βασιλικὸ* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *σ* καὶ *λ*.

34) Τοῦ **λ – χ.**

ποδοχαλὴ (Μάνῃ) ἀντὶ *ποδολαχὴ* (αὐτόθι) = ὁ ἐκ τοῦ βαδίσματος προκαλούμενος ψόφος, οἷον «ἀπὸ τὴν *ποδοχαλή* του τὸν ἐκατάλαβα» κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *λ* καὶ *χ*, καὶ «ἀκούω τὴν *ποδολαχή* του».

Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐν Ἀπυράνθῳ τῆς Νάξου λέγεται *ποδόλαχος* καὶ *ποδόχαλος*, ἐν Βουρβούροις δὲ τῆς Κυνουρίας λέγεται οὐδετέρως ὁ κατ' ἀντιμετάθεσιν τύπος *ποδόχαλο* (τό).

Ἐκ τῶν τύπων τούτων ὁ παλαιότερος εἶναι καθ' ἡμᾶς ὁ *ποδολαχή*, ὅστις προῆλθεν ἐκ τοῦ *ποδολασά*, ὡς λέγεται ἀλλαχοῦ (Εὐβοίᾳ, Σάμῳ) τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον: Ἐκ τοῦ πληθ. *ποδολασές*, ἐν ᾧ τὸ *σ* ἀπαγγέλλεται οὐρανικῶς πως ἕνεκα τοῦ ἀκολουθοῦντος *ε*, ἦτο δυνατὸν τὸ *σ* τοῦτο νὰ τραπῇ εἰς *χ*, καθὰ ἐκ τοῦ *πατοῦσες* προῆλθεν ὁ τύπος *πατοῦχες* καὶ ἐκ τούτου ὁ ἐνεστὼς *πατούχα* ἐν Κρήτῃ ἀντὶ *πατοῦσα*· ὅθεν ἐλέχθη τὸ πρῶτον *ποδολαχές*, ἐκ τούτου δὲ ὁ ἑνικὸς *ποδολαχὴ* κατὰ τὸ *ἀπαντοχὲς – ἀπαντοχὴ* κτλ.

Τὸ δὲ *ποδολασὰ* προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀμαρτύρου *ποδηλασία* (– *ποδηλάτης*), ὅπερ ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ *κωπηλασία* (– *κωπηλάτης*). Καὶ δὲν παρεδόθη μὲν τοῦτο, ἀλλ' ἡ προφορικὴ παράδοσις ἀποδεικνύει ὅτι ἐλέχθη ποτὲ καὶ δὴ λίαν εὐρέως. Πρβ. *δρομολάτης*, *στρατολάτης*, καὶ τὸ ἀφηρημένον *λασιά*.

Ὁ δ' ἕτερος τύπος *ποδόλαχος* εἶναι μεγεθυντικὸς τύπος τοῦ *ποδολαχή*, καθὰ *κέφαλος – κεφαλή*, *ἔλατος – ἐλάτη* κτλ [1].

35) Τοῦ **ντ – λ.**

ἀλλάνταβος (Αἰτωλίᾳ, Φθιώτιδι) ἀντὶ *ἀντάλλαβος* (Θεσσαλίᾳ) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *ντ* καὶ *λ*. Σημαίνει δὲ ἡ λ. τὸν ἄτακτον, τὸν ἀκατάστατον, τὸν ἀσύστατον κτλ. Παρήχθη δὲ ἐκ τοῦ *ἄνταλλος*, ὅπερ μετεπλάσθη εἰς *ἀντάλλαβος*, καθὰ καὶ ἄλλαι πολλαὶ λέξεις κακίας δηλωτικαί, οἷον *κουτσὸς–κούτσαβος* (Σισανίῳ Μακεδονίας), *λερὸς – λέραβος* (αὐτόθι), *σγουρὸς – σγούραβος* (αὐτόθι), *μύξης - μύξαβος* (Κοζάνῃ), *βρούχας – βρούχαβος* (= ἀνόητος, Ἠπείρῳ) κ.ἀ.

---

[1]) Βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 2, 59 κ.ἑ.

Ἡ κατάληξις *-αβος* φαίνεται ὅτι εἶναι Σλαυικῆς καταγωγῆς.

Τὸ δὲ ἐπίθετον *ἄνταλλος* μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Σουΐδα ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ *ἀντάλλαγος* = ὁ ἀντηλλαγμένος, ὁ ἀντ' ἄλλου ληφθεὶς ἢ δοθείς. Ἐνταῦθα ὅμως σημαίνει τὸν οἱονεὶ ἐξεστηκότα, καθὰ τὸ ὁμοίως ἐσχηματισμένον *ἔξαλλος*, καὶ ἀκολούθως τὸν ἀκατάστατον κτλ. ὑφ' ἣν σημασίαν παραδίδεται τὸ *ἄνταφλος* (Πελοπον. κ. ἀ., βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ.), ὅπερ παρήχθη ἐκ τοῦ *ἄνταλλος*· διὰ δὲ τὸν μεταπλασμὸν τῆς καταλήξεως *-λος* εἰς *-φλος* πρβ. τὸ *καρίτζαφλος* ἐκ τοῦ *καρίτζαλος* (περὶ τούτου βλ. κατωτέρω).

λεντίνι (τό, Πυλίᾳ)· χαρακτηριστικὸν τοῦ εὐθυτενοῦς, τοῦ εὐσταλοῦς ἀνθρώποι, ἀντὶ *ντελίνι*, ὅπερ ἀλλαχοῦ (Μέσῃ Εὐβοίᾳ) λέγεται ἐπὶ ὑψηλοῦ καὶ λεπτοῦ.

Ἡ ἀρχικὴ σημασία τῆς λέξεως εἶναι εἶδος μακροῦ πλοίου τῶν παλαιοτέρων, κατὰ τὸν Passow (Popul. Carm. ἐν λ.) «(vascello) *de linea*, navis longa» Γαλλιστὶ vaisseau de ligne.

36) Τοῦ **λ – φτ.**

ξεφταλαγιάζομαι (Μέσῃ Εὐβοίᾳ) = καταλαμβάνομαι ὑπὸ αἰφνιδίου φόβου, αἰφνιδιάζομαι, κοινῶς *σκιάζομαι*, ἀντὶ *ξελαφτγιάζομαι* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *λ* καὶ *φτ*, ἀναπτυχθέντος μεταξὺ τοῦ *λ* καὶ *γ* τοῦ συνοδίτου φθόγγου *α* : *ξελαφτγιάζομαι* > *ξεφταλγιάζομαι* > *ξεφταλαγιάζομαι*. Τὸ *ξελαφτγιάζομαι* δὲ τοῦτο ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ *ἀλαφιάζομαι* καὶ ἐπιτακτικῶς *ξελαφιάζομαι* καὶ κατὰ σύμφυρσιν πρὸς τὸ συνώνυμον *ἀφτιάζομαι*, *ξελαφτιάζομαι* – *ξελαφτγιάζομαι*, τοῦ *γ* ἀναπτυχθέντος ἐκ τῆς συνιζήσεως τοῦ *–τια*.

c) **Κατὰ πρόληψιν ἢ ὑποχώρησιν τοῦ μ**[1].

37) Τοῦ **μ – β.**

βολίμι (πολλαχοῦ) ἀντὶ τοῦ κοινοῦ *μολίβι* = μόλυβδος[2], κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *μ* καὶ *β* ὑπὲρ συλλαβήν. Ἡ μεταβολὴ αὕτη ἤδη ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων (πρβ. *βόλιμος* ἐν ἐπιγραφῇ Ἐπιδαύρου).

βομόρος (Αἰγιαλείᾳ) ἀντὶ *μοβόρος – αἱμοβόρος* = σκληρός, ἀπάνθρωπος.

---

[1]) Δηλ. ὅταν εἰς τὸ ἕτερον σκέλος τῆς ἀντιμεταθέσεως ὑπάρχῃ *μ*, εἰς δὲ τὸ ἕτερον ἄλλο σύμφωνον πλὴν τοῦ *ρ* καὶ *λ*.

[2]) Εἶναι παραδεδομένα *μόλιβος* καὶ *μόλυβδος* ἐξ ἴσου ἀρχαῖα (παρ' Ὁμήρῳ *μόλιβος* καὶ *μολύβδαινα*). Πρόκειται περὶ ξένης λέξεως, ἥτις παρελήφθη ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων Ἑλλήνων ὑπὸ δύο τύπους (βλ. Γ. Χατζιδ. Γραμματ. 1,417). Ὁ δὲ νεώτερος τύπος *μολίβι* πιθανώτε-

38) Τοῦ **μ – γ.**

γαμαρίζω (Κρήτη, Τραπεζοῦντι κ. ἀ.) ἀντὶ *μαγαρίζω* = ρυπαίνω κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *μ* καὶ *γ*.

39) Τοῦ **κ – μ.**

μούκουλο (τό, Πελοπον.) = τὸ ὑπὸ τὴν σιαγόνα κατὰ τὸν τράχηλον θησαυριζόμενον λίπος καὶ δίκην κίστεως κρεμάμενον, ἀρχ. *λωγάνιον* ἢ *λαμυρίς*, ἀντὶ *κούμουλο*. Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ Λατ. cumulus = σωρός, θησαύρισμα.

μπούκλουβα (τά, Κορώνη) = τὸ ἑορταστικὸν συμπόσιον τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας, ἐκ τοῦ *μπούκουλα* – *μούκουλα* ἀντὶ *κούμουλα*[1]. Τὸ δὲ ἐν τῇ παραληγούσῃ *λ* κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν ἐκ τῆς λ. : *μπούκουλα* > * *μπούκλουα* > *μπούκλουβα*, κατ' ἀνάπτυξιν τοῦ *β* μεταξὺ τῶν φθόγγων *ου* καὶ *α* ὡς συνδετικοῦ φθόγγου· πρβ. *ᾠὸν* > *ᾠβόν*, *οὖα* > *οὖβα*.

τριμυκίζω (Στρόπωνες Εὐβ.) = ταράττω, στενοχωρῶ, καὶ *τριμυκίζομαι* (αὐτόθι) = ταράττομαι, ἀντὶ *τρικυμίζω* – *ομαι* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *κ* καὶ *μ*[2].

40) **κι – μ.**

δουματσιάζω (Μεγίστη) – * *δουμακιάζω* ἀντὶ *δουκιαμάζω* (Λιβυσσίῳ) = δοκιμάζω, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *κι* καὶ *μ*.

41) Τοῦ **ν – μ.**

ἀντικλήνι (Κρήτη) = τὸ εἰσέχον τοῦ γόνατος, ἡ ἰγνύα, ἐκ τοῦ * *ἀντικνήνι*(*ον*), τοῦ *κν* τραπέντος εἰς *κλ* κατ' ἀνομοίωσιν, καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ * *ἀντικμήνιον*[3] ἀντὶ *ἀντικνήμιον* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ν* καὶ *μ*. Ὁμοίως *ἀντίκληνο* (Νάξῳ) < * *ἀντίκνηνο* < * *ἀντίκμηνο* < *ἀντίκνημο*[4].

ρον ἀνάγεται εἰς τὸν ἀρχαῖον τύπον *μόλιβος*, διότι ὁ σπανίως παραδιδόμενος τύπος *μόλυβος* ἀμφισβητεῖται. Κατὰ ταῦτα νομίζομεν ὅτι ὁ Χατζιδάκις οὐχὶ μετὰ πιθανότητος γράφει (ΜΝΕ 1,91) τοὺς νεωτέρους τύπους *βολίμι* ἀλλὰ *μολύβι*.

[1]) Πβ. ἀνωτέρω σελ. 125 ἄρθρον *κούλουμα*.

[2]) Παράγεται ἐκ τοῦ *τρικυμία* ἐν μεταφορικῇ χρήσει, καθὰ τὸ συνώνυμον *ζάλη*. Ἀμφότερα τὰ ὀνόματα ταῦτα, κυριολεκτούμενα ἐπὶ τῆς ἐκ τῆς θαλάσσης ταραχῆς, ἐλέχθησαν γενικῶς ἐπὶ πάσης ταραχῆς.

[3]) Διὰ τὴν τροπὴν τοῦ *κμη* εἰς *κνη* πρβ. *ἀκμάζω* > *ἀκνάζω*, *ἄκμαστος* > *ἄκναστος*.

[4]) Ἄλλως ἑρμηνεύει τὸ πρᾶγμα ὁ Γ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶς 36 (1924) σελ. 185 κ. ἑ.

42) Τοῦ **μ – ν.**

ἀπολειμάροι (οἱ, Κρήτῃ) ἐκ τοῦ * *ἀπονειμάροι* ἀντὶ *ἀπομεινάροι* (αὐτόθι) [1] = οἱ ὑπολειπόμενοι, οἱ ζῶντες, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *μ* καὶ *ν*. Ὁ τύπος *ἀπονειμάροι* δὲν μαρτυρεῖται· δυνατὸν νὰ ἐλησμονήθη, δυνατὸν δὲ καὶ οὐδέποτε νὰ ὑπῆρξεν ἐν τῇ χρήσει, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ συνειδήσει.

43) Τοῦ **φ – μ.**

προσάμορφος (Πάρῳ)· οἷον «ὁ καιρὸς εἶναι *προσάμορφος*» = ἐπικίνδυνος, παρέχων ἀφορμὴν πρὸς κρυολογήματα, ἀντὶ *προσάφορμος* (Θήρᾳ κ. ἀ.)., κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *φ* καὶ *μ*.

44) Τοῦ **στ – μ.**

μουστούχα (ἡ, Λατσίδα Κρήτης) ἀντὶ *στουμούχα*, ὅπερ ἐπίσης λέγεται ὡς μεγεθυντικὸς τύπος τοῦ *στουμούχι* = τὸ φίμωτρον τῶν ὑποζυγίων, ἵνα προφυλάσσωνται ἀπὸ τοῦ οἴστρου ἐνοχλοῦντος αὐτὰ εἰς τοὺς ρώθωνας, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *στ* καὶ *μ*.

45) Τοῦ **σκ – μπ, κ – μπ.**

ἀνεμπουκώνω (Κρήτῃ) ἀντὶ *ἀνεκουμπώνω* – * *ἀνακομβώνω* ἐπὶ ἐνδυμάτων, ἀνασύρω, πτύσσω πρὸς ἄνω, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *κ* καὶ *μπ*. Ἐπίσης *ἀναμπουσκώνω - ομαι* (Μέσῃ Εὐβοίᾳ) ἀντὶ *ἀνασκουμπώνω - ομαι* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *σκ* καὶ *μπ*.

46) Τοῦ **γκ – μπ.**

bágανου (τό, Κάτω Ἰταλίᾳ) ἀντὶ **gábanou* = γάβανον, ξύλινον δοχεῖον, πεπλατυσμένον, μετὰ καλύμματος στεγανῶς προσαρμοζομένου, χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν ἀγροτῶν πρὸς μεταφορὰν φαγητοῦ [2], κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων ***g*** καὶ ***b***.

d) **Κατὰ πρόληψιν ἢ ὑποχώρησιν τοῦ ν.**

47) Τοῦ **γ – ν.**

ἄναγους (ὁ, Μακεδονίᾳ) – *ἄναγος* ἀντὶ *ἄγανος* – *ἀγανὸς* = χαλαρός, μὴ σφιγκτός, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *γ* καὶ *ν*.

---

[1]) Βλ. τὴν λ. ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ.

[2]) Τὸ δοχεῖον τοῦτο λέγεται αὐτόθι καὶ *gάβανου* κατ' ἀνάπτυξιν ἀλόγου ἐνρίνου· ἐξ οὗ τὸ *gábanou* κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ *β* πρὸς τὸ *g* κατὰ πνεῦμα· ἤτοι τὸ πνευματῶδες *β* ἐτράπη εἰς τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ ἀκαριαῖον *b*. Βλ. Rohlfs, Etymol. Wört. ἀριθμ. 399.

48) Τοῦ δ – ν.

νῖδα (ἡ, Ἀπυράνθῳ Νάξ.) = ῥάκος, ξέφτυσμα, οἷον «ἤσκισε τὸ παννὶ καὶ τὸ ἤκαμε *νῖδες - νῖδες*», ἀντὶ *δῖνα* (Ρόδῳ) ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *δ* καὶ *ν*. Παρὰ τὸ *δῖνα* λέγεται (ἐνιαχοῦ) καὶ *γῖνα* ἀντὶ *ἶνα* ἐκ τοῦ ἀρχ. *ἴς* γεν. *ἰνός*.

συγκούνουος (Ἰκάρῳ) - * συγκούνουδος, ἐπὶ τῶν βοσκημάτων καὶ τῶν ποιμνίων, οἷον «θὰ πάρωμε τὸ κοπά(δ)ι *συγκούνου(δ)ο*» οἱονεὶ μὲ τὰ *κουδούνια* μαζί, ἀντὶ *συγκούδουνο*.

49) Τοῦ ν – δ.

ἀλωίνα (ἡ, Ἰκαρίᾳ) – * *ἀλωδίνα* ἀντὶ *ἀλωνίδα* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *ν* καὶ *δ*. Τὸ δὲ *ἀλωνίδα* ἐκ τοῦ *ἀνωνίδα* – *ὄνωνις* καὶ *ὀνωνὶς* = εἶδος ποώδους φυτοῦ ἀκανθώδους[1].

δεινίζω (Ἀρτάκῃ) ἀντὶ *ἀνειδίζω* - *ὀνειδίζω*.

Δικόνημος (κύρ. ὄν. Κρήτῃ) ἀντὶ *Νικόδημος*, κατ' ἀντιμετάθεσιν τοῦ συμφ. *ν* καὶ *δ* ὑπὲρ συλλαβήν.

δονὸς (ὁ, Πόντῳ) ἀντὶ *νοδὸς* (αὐτόθι) = σειρά, οἷον «τ' ἐμὸν ὁ *δονὸς*» σειρά μου εἶναι, καὶ «*νοδὸς ἔν'*» σειρὰ εἶναι. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς λ. *ὁδός*, ἥτις τὸ πρῶτον μετεβλήθη εἰς *νοδὸς* ἐκ τῆς ἐνάρθρου συνεκφορᾶς: *τὴν ὁδὸν* > *τὴ νοδὸν* – *ἡ νοδός*, πρβ. *τὸν ὦμον* > *τὸ νῶμον* – *ὁ νῶμος*. Ἔπειτα δὲ κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ν* καὶ *δ* προέκυψεν ὁ τύπος *δονός*.

50) Τοῦ ν – σ.

«***τίσουν*** χερνούδια σὲ κερνοῦν καὶ μένα δὲ θυμᾶσαι;
τίσουν ἀχείλια σὲ φελοῦν καὶ τὰ δικά μου τρέμουν;
τίσουν ματούδια σὲ θουροῦν καὶ τὰ δεκά μ' δακρύζουν;».

(Παρὰ Passow Popul. Carm. DCXLV 12 - 24 σελ. 477), ἀντὶ *τίνους* – *τίνος*, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *ν* καὶ *σ*. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ γνώρισμα τῆς πτώσεως δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ συγκρατήσῃ τὴν πρὸς ἀπόκλισιν τάσιν τοῦ λέγοντος.

51) Τοῦ φ – ν.

ἀποναφεύγομαι (Σύμῃ) = ὑπερηφανεύομαι, ἐπαίρομαι, ἀντὶ *ἀποφανεύομαι*[2] κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *φ* καὶ *ν*. Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ ἁμαρτύρου *ἐπιφα-*

---

[1]) Βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν ΜΝΕ 2,219 καὶ Ἱστορικὸν Λεξικὸν ἐν λ. *ἀνωνίδα*.

[2]) Βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. 7,65.

νεύομαι [1] = ἐμφανίζομαι *ἐπιφανής*, κάμνω τὸν σπουδαῖον, καθὰ *ἀνδρειεύομαι* = κάμνω τὸν ἀνδρεῖον, *παλληκαρεύομαι* = κάμνω τὸ παλληκάρι κ. ἄ.

52) Τοῦ **χ - ν.**

ἀνιχία (ἡ, Κάτω Ἰταλίᾳ) ἀντὶ *ἀχινία* = ἐχῖνος ὁ θαλάσσιος, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *χ* καὶ *ν*.

ἀρνιχεύω (Πόντῳ) = ἀρχίζω, ἀντὶ *ἀρχινεύω* (βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ.).

53) Τοῦ **δ - ντ.**

ντόδια (τά, Λατσίδα Κρήτης) ἀντὶ *δόντια* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *δ* καὶ *ντ*.

54) Τοῦ **γν - φ.**

Phagnalon graecum ἐπιστημονικὴ ὀνομασία φρυγανώδους φυτοῦ, τὸ ὁποῖον ἰδιωματικῶς καλεῖται *ἀντιστρόφι* ἢ *ἀσπροθύμαρο* [2]. Οἱ ὁρίσαντες τὸ φυτὸν οὕτως εἶχον ὑπ' ὄψιν Ἑλληνικὴν προσηγορίαν *φάγναλον* ἀντὶ τῆς ἀρχαίας *γνάφαλον* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *γν* καὶ *φ*.

e) **Κατὰ πρόληψιν ἢ ὑποχώρησιν τοῦ σ καὶ τσ.**

55) Τοῦ **β - σ.**

ἄσ'βους (ἡ, Σκοπέλῳ) – *ἄσυβος* ἀντὶ *ἄβυσσος* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *β* καὶ *σ*.

56) Τοῦ **θ - σ.**

λ'σόθωρες (ὁ, Σκύρῳ) – *λισόθωρος* ἀντὶ *λιθόσωρος* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *θ* καὶ *σ*. [3]

57) Τοῦ **σ - φ.**

φέσκλο (τό, Ἴμβρῳ) = τὸ λαχανευόμενον *σεῦτλον*, ἀντὶ *σέφκλο – σεῦκλο* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *σ* καὶ *φ*. Τὸ παλαιὸν ὄνομα εἶναι *τεῦτλον* καὶ *σεῦτλον*, ἐξ οὗ κατὰ τροπὴν τοῦ *τλ* εἰς *κλ* παρήχθη ὁ τύπος *σεῦκλον* [4].

φίσουνας (ὁ, Ἀθηνᾶς 29, 223) = ἄνεμος μετὰ βροχῆς, λαῖλαψ, ἀντὶ *σίφουνας – σίφων* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *σ* καὶ *φ*.

---

[1]) Ἡ παρετυμολογία τῆς *ἐπὶ* προθέσεως ἐν τοῖς συνθέτοις δὲν εἶναι ἀπίθανος· πρβ. καὶ Ι. Βογιατζίδην ἐν Λεξικογρ. Ἀρχείου 5 (1918) 168.

[2]) Βλ. Χελδράϊχ - Μηλιαράκη. *Τὰ δημώδη ὀνόματα τῶν φυτῶν* (1910) σελ. 47· πρβ. καὶ Π. Γενναδίου Λεξικ. Φυτολογ. (1914) σελ. 227.

[3]) Βλ. Κ. Κόντου, Τεσσαρακ. (1909) σελ. 253.

[4]) Περὶ τῆς τροπῆς ταύτης Βλ. G. Meyer, Neugriech. Stud. 3, 9.

58) Τοῦ **ντ – σ.**

-όσαντε (κατάλ. γ' πληθ. προσώπ. παρατ. παθ. φωνῆς, Καλάμαις, Πάτραις, Πύργῳ κ. ἀ. τῆς Πελοπν.), ἀντὶ *-όντασε* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *ντ* καὶ *σ*, οἷον *γενόσαντε* ἀντὶ *γενόντασε – γενόντασαν, τρωγόσαντε* ἀντὶ *τρωγόντασε – τρωγόντασαν* κτλ.[1]

59) Τοῦ **στ – θ.**

δῆστο (τό, Πάρῳ) – **θῆστο* = τὸ συνέχον τοὺς μαστοὺς ἔνδυμα τῶν γυναικῶν, ἀντὶ *στῆθο(ς)* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *στ* καὶ *θ*. Ἡ τροπὴ τοῦ *θ* εἰς *δ* δι' ἀμελεστέραν προφοράν· πρβ. *κηρδικόσυκα* ἀντὶ *κηρτικόσυκα – κρητικόσυκα.*

60) Τοῦ **χ – σ.**

στίχτης (ὁ, Ἑπτανήσῳ) ἀντὶ *χτίστης – κτίστης* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *χ* καὶ *σ*.

61) Τοῦ **κ – τσ.**

τσουκάν' (τό, Στρόπωνες Εὐβ.) – *τσοκάνι* ἀντὶ *κοτσάνι* (λ. τουρκική) = ὁ μίσχος, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *κ* καὶ *τσ*.

62) Τοῦ **τσ – κ.**

κουτσνίδα (ἡ, Ἴμβρῳ) ἀντὶ *τσουκνίδα* = κνίδη καὶ ρῆμα *κουτσνιδώνω* ἀντὶ *τσουκνιδώνω* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *τσ* καὶ *κ*.

κουτσουρράφα (ἡ, παρὰ τοῖς Ἑλληνοφώνοις τῆς Κάτω Ἰταλίας) ἐκ τοῦ **κατσουρράφα* ἀντὶ *τσακουρράφα – σακορράφα* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *τσ* καὶ *κ*. Ἡ τροπὴ τῆς συλλαβῆς *κα* εἰς *κου* ἴσως ὀφείλεται εἰς παρετυμολογίαν ἀπὸ τοῦ *κουτσός*[2].

63) Τοῦ **κν – τσ.**

τσίκνα (ἡ, κοινῶς) = ὀσμὴ καιομένου λίπους ἢ ὀπτωμένου κρέατος, ἀντὶ **κνίτσα*, ὃ ἐκ τοῦ ἀρχ. *κνῖσα*[3], κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμπλεγμάτων *κν* καὶ *τσ*.

---

[1]) Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ κατάληξις *-σαν* τοῦ ἐνσίγμου ἀορίστου προσετέθη εἰς τὸ τρίτον πληθ. πρόσωπ. τοῦ παρατατικοῦ χάριν ἀδροτέρας δηλώσεως τοῦ προσώπου. Οὕτω ἐκ τοῦ *ἐγένοντο – ἐ]γένονταν* προῆλθεν ὁ τύπος *ἐ]γενόντασαν*, ὅπως ἐκ τοῦ *ἐλάμβανον* ὁ τύπος *ἐλαμβάνοσαν*. Ὁ δὲ τύπος *γενόντασαν* μετεπλάσθη εἰς *γενόντασε* κατ' ἀφομοίωσιν τῆς καταλήξεως πρὸς τὰ λοιπὰ πρόσωπα, λήγοντα εἰς *-ε (γενόμανε – γενόσανε – γενότανε, γενόμαστε – γενόσαστε – **γενόντασε**)*. Περὶ τῆς ἐπιδόσεως τῆς καταλήξεως *-σαν* βλ. Ἀθηνᾶς 46 (1935) σελ. 174. κ. ἑ.

[2]) Βλ. Rohlfs, Etymol. Wört. ἀριθμ. 1901.

[3]) Βλ. Ἀθηνᾶς 45 (1933) σελ. 361 κ.ἑ. Πρῶτος ἀνήγαγε τὸν νεώτερον τύπον εἰς τὸν ἀρχαῖον *κνῖσα* ὁ Foy, Lautsyst. 82.

f) **Κατὰ πρόληψιν ἢ ὑποχώρησιν οἱουδήποτε ἄλλου[1] συμφώνου.**

64) Τοῦ **γ - β.**

βούα (ἡ, Ρόδῳ) = ὁ ὑφαντικὸς ἱστός, ἐκ τοῦ *βούγα* ἀντὶ *γούβα* (πολλαχοῦ) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *γ* καὶ *β*[2].

65) Τοῦ **β - γι.**

χουχουγιάβα (ἡ, Καλαμπάκα) = ἡ γλαύξ, ἀντὶ *χουχουβάγια - κουκουβάγια* (πολλαχοῦ) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *β* καὶ *γι*.

66) Τοῦ **ζ - β.**

Ἀνάβαρζα (τὰ) καὶ *Ἀνάβαρζος* (ἡ, πόλις τῆς Κιλικίας) ἀντὶ *Ἀνάζαρβα* (ἤδη παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ) καὶ *Ἀνάζαρβος* (ἐπιγραφαῖς νομισμάτων), κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *ζ* καὶ *β*. Ὁ τύπος *Ἀνάβαρζος* ἀναγινώσκεται ἐν μολυβδοβούλλῳ τοῦ 11ου αἰῶνος[3].

67) Τοῦ **δ - γ.**

ἀκαθουγήδιφτους (ὁ, Ἴμβρῳ) - * *ἀκαθογήδευτος* ἀντὶ *ἀκαθοδήγευτος* = ἀνάγωγος, κακομαθημένος, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *δ* καὶ *γ*.

Τὸ πρωτότυπον ρῆμα τοῦ ἐπιθέτου τούτου *καθουδ'γεύου* λέγεται ἄνευ ἀντιμεταθέσεως διὰ τὴν σίγησιν τοῦ ἀτόνου *η*. Ἀλλ' ἐν τῷ ἀορίστῳ, ὅπου ἡ συλλαβὴ *-δη-* τονίζεται, ἡ ἀντιμετάθεσις τελεῖται: «δὲν *καθουγήδιψα* καλὰ τοὺ πιδί». Καὶ τὸ παράγωγον *καθουγήδα* (ἡ) = συμβουλή, ἀντὶ **κουθουδήγα*.

Ἐγηδήτρια (ἡ, Κιμώλῳ) προσηγορία τῆς Παναγίας, ἀντὶ *Ἐδηγήτρια - Ὁδηγήτρια*[4].

68) Τοῦ **τ - κ.**

ἀπόκοτο (τό, ἐνιαχοῦ) ἀντὶ *ἀπότοκο* (πολλαχοῦ) = τὸ καταλειπόμενον εἰς τὴν φωλεὰν τῶν ὀρνίθων ᾠόν, ἵνα προσελκύῃ αὐτὰς πρὸς περαιτέρω τόκους, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *τ* καὶ *κ*.

Τὸ *ἀπότοκο* τοῦτο, ὃ λέγεται καὶ *ἀπότοκος* (ὁ, Λέρῳ κ. ἀ.) προῆλθεν ἐκ τοῦ παλαιοῦ ἐπιθέτου *ἐπίτοκος* = ὁ ἐπὶ τόκῳ. Ἤτοι καθὰ ἐλέχθη *ἐπίτοκον* δά-

---

[1]) Δηλ. πλὴν τῶν συμφ. *λ, μ, ν, ρ, σ, τσ*.

[2]) Περὶ τῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς τῆς λ. βλ. κατωτέρω περὶ τοῦ *κύβη - γύπη*.

[3]) Βλ. Κ. Κωνσταντόπουλον ἐν Ἐπετηρ. Βυζ. Σπουδῶν 15 (1939) 96.

[4]) Βλ. Ἀθηνᾶς 35 (1923) σελ. 106.

νεισμα τὸ ἐπὶ τόκοις δανειζόμενον, οὕτω πιθανῶς ἐλέχθη καὶ *ἐπίτοκον φὸν* = τὸ ἐπὶ τόκοις φόν, οὗτινος ἐλλείποντος ἀπὸ τῆς φωλεᾶς, δὲν προσέρχονται αἱ ὄρνιθες πρὸς περαιτέρω φοτοκίαν, ἀλλ' ἀναζητοῦσιν ἄλλον τόπον.

Ἐκ τοῦ τύπου *ἐπίτοκον* – **ἀπίτοκο* προῆλθεν ὁ τύπος *ἀπότικο* (Κῷ) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *ι* καὶ *ο* (βλ. καὶ κατωτέρω σελ. 138).

λοφκοτάρυ (τό, Κερασοῦντι) = λεπτοκάρυον, κοιν. φοιντούκι, ἀντὶ **λοφτοκάρυ* – *λεφτοκάρυ*.

69) Τοῦ **κ – τ.**

ἀρτικὰ (ἐπίρρ. Μαριουπόλει) – *ἀρτεκὰ* ἀντὶ *ἀρκετὰ* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *κ* καὶ *τ*.

γυναιτίκι (τό, Ζακύνθῳ, Θήρᾳ, Ἰθάκῃ, Κεφαλλ. κ. ἀ.) = ἡ γυναικωνῖτις τοῦ ναοῦ, ἀντὶ *γυναικίτι* (Θήρᾳ, Κεφαλλ.) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *κ* καὶ *τ*. Τοῦτο δὲ προῆλθεν ἐκ τοῦ *γυναικίτης* (ὁ, μεσαιων. καὶ Κρήτῃ, Κύπρῳ), δηλοῦντος τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Ἡ δὲ μεταβολὴ τοῦ γένους ὀφείλεται εἰς τὸ συνώνυμον *γυναικεῖο(ν)*, ὅπερ ἤδη μεσαιων. καὶ νῦν πολλαχοῦ.

70) Τοῦ **γγ – β.**

ρεβογγότανο (Μυκόνῳ) ἀντὶ *ρεγγοβότανο* (Σύμῃ, Τήνῳ) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *γγ* καὶ *β*. Σημαίνει δὲ ἡ λέξις τὴν βοτάνην Helminthochorton, τῆς ὁποίας τὸ ἀφέψημα ἐνδείκνυται κατὰ τῆς ἑλμινθιάσεως.

Ὁ ἀρχικὸς τύπος τῆς λ. εἶναι *ἑρμιγγοβότανο*, ὅστις διαφαίνεται εἰς τὸν τύπον *μερμιγγοβότανο* (Κων/πόλει κ. ἀ.) σχηματισθέντα κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *μέρμηγκας – μύρμηξ*. Ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ τύπου κατὰ προληπτικὴν μετάθεσιν τοῦ *ρ* προῆλθεν ὁ τύπος **ρεμιγγοβότανο*, ἐξ οὗ κατὰ τροπὴν τοῦ *μ* εἰς *β* ὁ τύπος *ρεβιγγοβότανο* (Κρήτῃ καὶ ἐνιαχοῦ τῶν Κυκλάδων). Ἐκ τούτου πάλιν καθ' ἁπλολογίαν ὁ ἀνωτέρω τύπος *ρεγγοβότανο*.

Πρῶτον συνθετικὸν τῆς λ. εἶναι τὸ *ἑρμίγγιον*, ὅπερ παραδίδεται ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου· τοῦτο δὲ ἀνάγεται εἰς τὸ **ἑλμίγγιον* ἀπὸ τοῦ *ἕλμιγξ-ιγγος*, ὅπερ ἀπαντᾷ παρ' Ἱπποκράτει παρὰ τὸ *ἕλμινς -ινθος*. Ὅθεν ἡ ἐτυμολογικὴ σειρὰ τῆς λέξεως ἔχει ὡς ἑξῆς:

ἑρμιγγοβότανο 〉 **ρεμιγγοβότανο* 〉 *ρεβιγγοβότανο* 〉 *ρεγγοβότανο* 〉 *ρεβογγότανο*.

71) Τοῦ **γ – τζ.**

καλατζάουρας (Ρόδῳ) – *καλατζάγουρας* = καλικάτζαρος, ἀντὶ **καλαγάτζουρας* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *γ* καὶ *τζ*. Ὁ τύπος *καλαγάτζουρας* εἶναι

ὑποθετικός, ἀλλ' ἔχων τις ὑπ' ὄψιν τὸ πλῆθος καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ ὀνόματος *καλικάτζαρος* [1] διὰ παρετυμολογίας καὶ φωνητικὰς μεταβολάς, δὲν θὰ θεωρήσῃ τοῦτον ἀπίθανον· οὐδὲ φαίνεται ἐτυμολογία τις αὐτοῦ ἄλλοθεν πιθανωτέρα.

72) Τοῦ **π - κ.**

ἀσκάλ'πας (ὁ, Σαμοθράκῃ) – * *ἀσκάλαπας* ἀντὶ *ἀσπάλακας* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφώνων *π* καὶ *κ* ὑπὲρ συλλαβήν.

κραπαλλίδα (ἡ, Κάτω Ἰταλίᾳ) ἀντὶ *πρακαλλίδα – πρικαλλίδα* (⟨*πικραλλίδα*) [2].

καψιμάδι (τό, Μέσῃ Εὐβοίᾳ κ. ἀ.) = ὁ διπυρίτης ἄρτος, ἀντὶ *παξιμάδι* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φθόγγων *π* καὶ *κ*, οἵτινες φαίνονται, ἂν παραστήσωμεν διαλελυμένως τὰ διπλᾶ σύμφωνα *ψ* καὶ *ξ*: *καπσιμάδι – πακσιμάδι* [3]. Διὰ τὴν διάλυσιν τῶν διπλῶν πρβ. *ἀπιστιὰ* ἀντὶ *ἀψιθιά* [4].

73) Τοῦ **τ - π.**

ἀντίπυτός *μου, – σου* κτλ. (Κρήτῃ) = ἀντὶ ἐμοῦ, –σοῦ κτλ. ἐπιρρηματικῶς, ἀντὶ *ἀντίτυπός μου* κτλ., κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *τ* καὶ *π* [5].

καπετάνος (πολλαχ.) ἀντὶ *κατεπάνος*. Τὸ *κατεπάνος* ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον τὸν 11ον αἰ. παρὰ Θεοφυλάκτῳ, ἀρχιεπισκόπῳ Βουλγαρίας, ἐσχηματίσθη δὲ ἐκ τοῦ ἐπιρρ. *κατεπάνω*, ὃ κατὰ τὸν μεσαίωνα χρησιμοποιούμενον μετὰ τοῦ ἄρθρου ἔλαβε σημασίαν οὐσιαστικοῦ, οἷον «ὑπὸ τοῦ *κατεπάνω* τῶν βασιλικῶν», δηλ. ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν βασιλικῶν [6]. Ἔπειτα δὲ προσηρμόσθη πρὸς τὰ δευτερόκλιτα ὀνόματα καὶ οὕτω προσέλαβε τὴν κατάληξιν *-ς*: *κατεπάνως – κατεπάνος* [7].

Οἱ κατόπιν τύποι *καπετάνιος, καπιτάνιος* καὶ *καπιτάνος* προῆλθον ἐκ δανει-

---

[1]) Βλ. Ν. Πολίτου, Παραδ. σελ. 1242, Φ. Κουκουλὲν ἐν Λαογρ. 7 (1923) 315 κ. ἑ. Στ. Δεινάκιν ἐν Λαογρ. 8 (1925) 488 κ. ἑ.

[2]) Βλ. Rohlfs, Scavi Linguistici nella Magna Grecia σελ. 16, ἀριθμ. 29 καὶ Etymol. Wört. ἀριθμ. 1698.

[3]) Ὁ Γ. Χατζιδ. ἐν ΜΝΕ 1,329 λέγει ὅτι ὁ τύπος *καψιμάδι* προῆλθε μᾶλλον ἐκ παρετυμολογίας, δηλονότι πρὸς τὸ *καίω – ἔκαψα*. Ἤδη ἀπὸ τοῦ Γαληνοῦ 14, 554, 13 (περὶ εὐπορίστων) μαρτυρεῖται ὁ τύπος *παξαμάδιον*.

[4]) Πρβ. πρὸς τούτοις τὰ ἀρχ. *ψαλὶς – ψαλὶς – σπαλίς, ξένος – κσένος – σκένος* κ. ἄ., περὶ ὧν βλ. Γ. Χατζιδ., Γραμματ. 1,520 κ. ἑ., Brugmann – Thumb, Gr. Grammat. 158, Schwyzer, Gr. Grammat. 266, καὶ τὰ Κρητικὰ *πουσουνίζω* ἀντὶ *ψουνίζω* = ὀψωνῶ, *πουσούνια* ἀντὶ *ψούνια* = *ὀψώνια*, *ἀνιτερὶ* ἀντὶ *ἀντερὶ* = ποδῆρες ἔνδυμα τῶν ἱερέων, Ἀθηνᾶς 38 (1926) 157.

[5]) Βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. *ἀντίτυπος*.

[6]) Βλ. St. Psaltes, Grammat. Chron. σελ. 336.

[7]) Ὁμοίως ἐκ τῆς φρ. *τὸν ἀγαπῶ* ἐσχηματίσθη ἡ ὀνομαστικὴ *ὁ ἀγαπῶς – ἀγαπός*· βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. *ἀγαπῶς*.

σμοῦ καὶ συμφύρσεως πρὸς τὸ Ἰταλικὸν *καπιτάνος* καὶ τὸ Ἐνετικὸν *καπιτάνιος*, ὅπερ προῆλθεν ἐκ τοῦ Λατινικοῦ capitaneus [1].

74) Τοῦ **π – τ**.

'τιπήδειος (Μεγάροις) ἀντὶ *ἐ)πιτήδειος* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *π* καὶ *τ*.

75) Τοῦ **φ – τ**.

Προτήφη 'λία (τοῦ, Πελοπν.), τοπωνύμιον, ἀντὶ *τοῦ Προφήτη 'λία – Προφήτη 'Ηλία* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *φ* καὶ *τ*.

76) Τοῦ **φ – χ**.

χούφτα (ἡ) ἀντὶ *φούχτα* = ἡ δράξ, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *φ* καὶ *χ* [2].

β') 'Αντιμετάθεσις φωνηέντων.

1) **ι – ου**.

οὔδελο (Μεσσηνίᾳ) ἐκ τοῦ * *οὔδειλο* ἀντὶ *εἴδουλο* καὶ *εἴδωλο*, ὃ λέγεται εὐτελιστικῶς ἐπὶ ἰσχνοῦ καὶ ἀσχήμου ἀνθρώπου, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φων. *ι* καὶ *ου*.

σούφ'νας (Λήμνῳ) – *σούφινας* = θύελλα, ἀντὶ *σίφουνας*, ἀρχ. *σίφων*, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *ι* καὶ *ου*. Ὁμοίως τὸ ρῆμα ***σ'φινίζου*** (Θεσσαλίᾳ) *σουφινίζω* ἀντὶ *σιφουνίζω* (πολλαχοῦ) = στεγνώνω.

Ὁ Γ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶς 24 (1912) 24 διδάσκει ὅτι ἐκ τοῦ *σιφουνίζου* προῆλθε τὸ * *σιφινίζου – σ'φινίζου* κατὰ τροπὴν τοῦ *ου* εἰς *ι*. Ἀλλ' οὕτω δεχόμεθα δύο ἑρμηνείας, μίαν διὰ τὸ *σούφ'νας* καὶ ἄλλην διὰ τὸ *σ'φινίζου*, ὅπερ οὐχὶ ὀρθόν.

2) Τοῦ **ου – ι**.

βέρουχο (Αὐλωναρίῳ) = ὁ σκελετὸς τῆς σταφυλῆς μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ραγῶν, ἐκ τοῦ * *βύρουχο* κατὰ τὴν πανελλήνιον τροπὴν τοῦ *ιρ* εἰς *ερ*, ἀντὶ *βούρυχο* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *ου* καὶ *ι*. Τὸ *βούρυχο* τοῦτο ἀνακτέον εἰς τὸ *βόρυχος*, περὶ οὗ καὶ κατωτέρω γίνεται λόγος.

δριτσούλα (ἡ, Μάνῃ) ἀντὶ *δρουτσίλα – δρωτσίλα* [3].

---

[1]) Ὁ Γ. Χατζιδ. ἐν ΜΝΕ 2, 343 διδάσκει ὅτι οἱ νεώτεροι Ἑλλην. τύποι προῆλθον ἐκ συμφύρσεως τοῦ *κατεπάνω* καὶ τοῦ Ἰταλ. capitano.

[2]) Τὸ *φούχτα* ἐκ τοῦ *πύκτη* διὰ πολλῶν μεταβολῶν: * *πύχτη* ⟩ *πούχτη* ⟩ *πούχτα* ⟩ *φούχτα*, τὸ *π* ἐτράπη εἰς *φ* κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἑπομένης συλλαβῆς.

[3]) Ὁ σχηματισμὸς τῆς λέξεως δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένος. Ὁ Kretschmer (Lesb. Dial. 148)

πωινούτης (ὁ, Λεμεσῷ) = τὸ κάτω μέρος τοῦ κημοῦ (τῆς καπιστράνας) τοῦ συνέχοντος τὸ στόμα τῶν ὑποζυγίων ἀντὶ *πωουνίτης* ⟨ *πωγουνίτης* ⟨ *πωγωνίτης*.

Διὰ τῆς ἀντιμεταθέσεως τῶν φθόγγων τούτων, *ου* καὶ *ι*, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ μετὰ πιθανότητος ἡ λ. ***ἀραλούα*** (ἡ, Καρπάθῳ) = εἶδος ἀράχνης, ἥτις λέγεται καὶ *ρουὰ* ἢ *ροῦα*. Ὅτι εἰς τοὺς δύο τελευταίους τύπους ὑπόκειται τὸ ἀρχαῖον ὄνομα *ῥῶξ* ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημασίαν, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἀλλὰ καὶ τὸ *ἀραλούα* καθ᾽ ἡμᾶς ἀνάγεται εἰς τὸ (ἀν. σ. 116) ὑποτεθὲν *ρουγαλίδα* καὶ κατὰ τὸ Καρπάθιον ἰδίωμα **ρουαλία*. Ἐκ τούτου κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *ου* καὶ *ι* ὑπὲρ συλλαβὴν προέκυψεν ὁ τύπος *ριαλούα – ἀραλούα*. Τὸ προθετικὸν *α* οὐδόλως βεβαίως ξενίζει, ἡ δὲ ἔκθλιψις τοῦ *ι* πρὸ τοῦ *α* εἶναι πιθανωτάτη.

3) Τοῦ **ι – α.**

ἀλυχτάω (πολλαχ.) ἀντὶ **ὑλαχτάω* ἀρχ. *ὑλακτῶ* κατ᾽ ἀντιμετ. τῶν φων. *ι* καὶ *α*.

4) Τοῦ **ο – ι.**

εἴνορο (τό, ἐνιαχοῦ) ἀντὶ *ὄνειρο* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *ο* καὶ *ι*.
᾽πηθοκεύω (Καλαβρύτοις) ἀντὶ *᾽ποθηκεύω – ἀποθηκεύω*.

5) Τοῦ **ι – ο.**

ἀπότικο (Κῷ) = τὸ ἐπίτοκον ᾠὸν (βλ. ἀν. σ. 134), ἀντὶ **ἀπίτοκο – ἐπίτοκον*.

6) Τοῦ **ε – ο.**

ἀλόχτερας (ὁ, πολλαχοῦ) ἀντὶ *ἀλέχτορας* ἀρχ. *ἀλέκτωρ* κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *ε* καὶ *ο*. Ὁ Γ. Χατζιδ. ἐν ΜΝΕ 2,403 διδάσκει ὅτι τὸ *ο* τῆς δευτέρας συλλαβῆς ὀφείλεται εἰς παρετυμολογίαν ἐκ τοῦ *ἄλλος· ἀλλὰ* τότε, πῶς ἔχει τὸ *ε* τῆς παραληγούσης ἀντὶ τοῦ *ο*;

7) Τοῦ **ε – α.**

ἄβγε· προστ. ἀορ. τοῦ ρ. *βγαίνω* (Τήλῳ) ἀντὶ *ἔβγα*, οἷον ἐν ᾄσματι: «*ἄβγε*, Μαρούδι, νὰ σὲ δῶ καὶ νὰ μισσέψω θέλω», κατ᾽ ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *ε* καὶ *α*, τοῦ ἰσχυροῦ τόνου τῆς προστακτικῆς οὐδόλως κωλύσαντος ταύτην.

–μαστε· κατάληξις τοῦ α′ πληθ. προσώπου τοῦ ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ τῆς παθ. φωνῆς, ἀντὶ *-μεστα*, οἷον *λεγόμαστε – ἐλεγόμαστε* ἀντὶ *λεγόμεστα – ἐλε-*

ἀνάγει εἰς τὸ **δρωτίλα – ἱδρωτίλα*. Καὶ ὅτι μὲν ὑπόκειται τὸ θέμα *ἱδρω-* εἶναι πιθανώτατον, διότι τὸ ἐξάνθημα τοῦτο λέγεται παρὰ τοῖς παλαιοῖς *ἱδρῶα* ἢ *ἵδρωα* (τά), ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐμφανὲς πῶς ἔχει τὸ λῆγον μέρος τῆς λέξεως.

γόμεστα. Ἡ κατάληξις αὕτη ἀνάγεται ὡς εἰκὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν *-μεθα,* ἥτις ἐν παπύροις τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων εἶχε μεταπλασθῆ εἰς *-μεσθα,* τοῦ σ μεταδοθέντος ἀναλογικῶς ἐκ τῆς καταλήξεως τοῦ δευτέρου προσώπου *-έσθε,* ὡς ἤδη παρετήρησεν ὁ συνάδελφος Στυλ. Καψωμένος [1]. Ἡ οὕτω μεταπλασθεῖσα κατάληξις *-μεσθα* > *-μεστα* λέγεται πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἰδιωματικώτερον, οἷον *λεγόμεστα, γραφόμεστα, γενόμεστα.* Ἐκ τοῦ τύπου τούτου κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων ε καὶ α προῆλθεν ὁ κοινότερος *λεγόμαστε* κτλ. Ὁ κατ' ἀντιμετάθεσιν σχηματισμὸς παρὰ τὸν πρωτότυπον ἀκούεται σήμερον ἐν Κύπρῳ· ἀλλαχοῦ τῆς νήσου λέγεται *γραφούμεσταν,* ἀλλαχοῦ δὲ *γραφούμαστεν* [2].

πατελίδα (ἡ, Θήρᾳ, Χίῳ) = τὸ μονόθυρον ὄστρεον, τὸ ἐπὶ τῶν βράχων προσκολλώμενον, ἀντὶ *πεταλίδα* (κοινῶς) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων ε καὶ α.

8) Τοῦ **α - ε.**

σφελακιὰ (ἡ) καὶ *ἀνεσφελακιὰ* (Ρόδῳ) - **ἀνασφελακιὰ* = δριμὺς πόνος, ἀντὶ *σφακελιὰ* καὶ *ἀνασφακελιά·* καὶ ρ. *ἀνεσφελακῶ* (αὐτόθι) - **ἀνασφελακῶ* προξενῶ δριμεῖς πόνους, ἀντὶ *ἀνασφακελῶ.* Δῆλον ὅτι οἱ ἰδιωματικοὶ τύποι προέκυψαν κατὰ διπλῆν ἀντιμετάθεσιν, τοῦτο μὲν τῶν συμφ. κ καὶ λ, τοῦτο δὲ τῶν φων. α καὶ ε.

Ἂν ὄντως διὰ τύπου διαμέσου προέκυψεν ὁ ἐν χρήσει τύπος, διττὴ εἶναι ἡ δυνατὴ ἐξέλιξις: ἢ *σφακελιὰ* > **σφαλεκιὰ* > *σφελακιὰ* ἢ *σφακελιὰ* > *σφεκαλιὰ* > *σφελακιά·* ἤτοι διὰ μὲν τῆς προτέρας σειρᾶς προηγεῖται ἡ μετάθεσις τῶν συμφώνων κ καὶ λ, διὰ δὲ τῆς δευτέρας προηγεῖται ἡ μετάθεσις τῶν φωνηέντων α καὶ ε. Καὶ εἶναι μὲν πιθανὸν ὁ ἕτερος τῶν ὑποτιθεμένων τύπων ἢ καὶ ἀμφότεροι νὰ λέγωνται ἢ νὰ ἐλέχθησάν που τῆς Ρόδου· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀναγκαία ἡ ὕπαρξις τοῦ διαμέσου τύπου διὰ νὰ προκύψῃ ὁ τρίτος. Ἦτο δυνατὸν νὰ προκύψῃ οὗτος δι' ἀμέσου ἀντιμεταθέσεως καὶ τῶν συμφώνων καὶ τῶν φωνηέντων, οἱονεὶ τοῦ διαμέσου τύπου λαμβάνοντος ὑπόστασιν ἐν τῇ συνειδήσει.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν σημασίαν τῆς λ. ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι διασῴζεται ἡ ἀρχ. σημασία τοῦ σφαδάζειν, τοῦ ὀδυνᾶσθαι· ὁ Ἡσύχιος παραδίδει: «*σφακελίζει*... ὀδυνᾶται, σπᾷ... *σφακελισμὸς* γὰρ καὶ *σφάκελος* ἡ ἄμετρος... ὀδύνη».

9) Τοῦ **ο - α, ι - α.**

φινακολιὰ (ἡ, Σίφνῳ) = σάρωθρον, ἀντὶ *φινοκαλιὰ* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν

---

[1]) Βλ. Stylianos G. Kapsomenakis, Voruntersuchungen zu einer Grammatik der Papyri der nachchristlichen Zeit, σελ. 47, σημ. 1.

[2]) Βλ. Σίμ. Μενάρδ. ἐν Ἀθηνᾶς 37 (1925) 48.

φωνηέντων *ο* καὶ *α*. Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ *φινακολιὰ* κατὰ δευτέραν ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *ι* καὶ *α* προέκυψεν ὁ τύπος *φανικολιὰ* (αὐτόθι). Τὸ *φινοκαλιὰ* δὲ προέκυψεν ἐκ τοῦ *φιλοκαλία* διὰ τροπῆς τοῦ *λ* τῆς δευτέρας συλλαβῆς εἰς *ν* κατ' ἀνομοίωσιν. Πῶς δὲ τὸ ὄνομα *φιλοκαλία* κατέστη εἰς τὴν σημασίαν τοῦ *κάλλυντρον* (=σάρωθρον) ἔδειξεν ὁ Γ. Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ 1, 105 κ. ἑ. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐξελικτικὴ σειρὰ ἔχει οὕτως: *φιλοκαλία* > *φινοκαλιὰ* > *φινακολιὰ* > *φανικολιά*. Ἐκ τοῦ *φινακολιὰ* παρήχθη τὸ ὑποκοριστικὸν *φινακολίδι* (αὐτόθι).

10) Τοῦ **α - ο.**

ἁρμάζω (Ἰκάρῳ, Καρπάθῳ, Κάσῳ, Κύπρῳ) ἐκ τοῦ *ὁρμάζω* (μεσαιων.) = μνηστεύω, ἀρραβωνίζω, ἀντὶ *ἁρμόζω* = μνηστεύω, δίδω εἰς γάμον (ἀρχαίοις), κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *α* καὶ *ο*. Ὁμοίως *ἁρμαστὸς* (ἔνθ' ἀνωτέρω) ἐκ τοῦ *ὁρμαστὸς* = μνηστήρ, *ἁρμαστὴ* ἐκ τοῦ *ὁρμαστὴ* = μνηστή, *ἅρμαστρα* ἐκ τοῦ *ὅρμαστρα* = τὰ δῶρα τῆς μνηστείας, sponsalia. Ἡ πρώτη μνεία τῆς ἀντιμεταθέσεως ἐν παπύρῳ ὑπὸ τὸν τύπον *συνορμάσῃ* [1].

χωνιάτικα (τά, Πυλίᾳ) ἀντὶ *χανιώτικα* = ἡ δαπάνη τῆς παραμονῆς εἰς τὸ *χάνι*, εἰς τὸ πανδοχεῖον [2].

---

[1]) Ὁ Γ. Χατζιδάκις ἐν Ἀθηνᾶς 6 (1894) σελ. 141 κ. ἑ. καὶ Γλωσσ. Μελέτ. 1 (1901) 613 κ.ἑ. διδάσκει δι' εἰδικοῦ ἄρθρου ὅτι τὸ ἰδιωματικὸν *ἁρμάζω* ἀνάγεται εἰς τὸ *ὁρμάζω*, ἄσχετον ὅλως πρὸς τὸ ἀρχαῖον *ἁρμόζω*, σχηματισθὲν δὲ ἐκ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος *ὅρμος*. Ἀλλὰ μετ' εὐλαβείας δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι τὸ ἀρχαῖον ρ. *ἁρμόζω*, ἤδη ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων σημαίνει *μνηστεύω*. Ἐκ τῶν πολλῶν παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα καταλέγονται ἐν τῷ Θησαυρῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μνημονεύομεν ἕν μόνον, ἐκ τοῦ Εὐριπ. Ἠλέκτρ. 24: «Εἶχεν ἐν δόμοις Αἴγισθος οὐδ' *ἥρμοζε νυμφίῳ* τινί». Καὶ ὁ Πολιδεύκης δὲ διδάσκει: «Ὁ πενθερὸς ἐγγυᾷ, *ἁρμόζει*». Ὑπὸ τὴν σημασίαν ταύτην ἀπαντᾷ τὸ ρῆμα ἀλώβητον καὶ ἐν μεταγενεστέροις συγγράμμασι καὶ ἐν παπύροις τοῦ 2ου αἰ. μετὰ Χριστόν. Ἐν μεσαιωνικοῖς δὲ ἀπαντᾷ ἀμφοτέρως, *ἁρμόζω* καὶ *ὁρμάζω*, *ἁρμοστὸς* καὶ *ὁρμαστός*, *ἁρμοστὴ* καὶ *ὁρμαστή*, *ἅρμοστρα* καὶ *ὅρμαστρα*, ἐν τοῖς ἐσχάτοις δὲ χρόνοις καὶ *ἁρμάζω*, *ἁρμαστός*, *ἁρμαστή*, *ἅρμαστρα* (βλ. Δουκάγγιον ἐν λ. *ὁρμάζειν*). Οὕτω ἀποδεικνύεται δι' ἀδιακόπου γραπτῆς παραδόσεως ὅτι τὸ ρῆμα *ἁρμόζω* - *ὁρμάζω* - *ἁρμάζω* μετὰ τῶν παραγώγων αὐτοῦ διετηρήθη ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ *μνηστεύειν*, *ἐγγυᾶν* ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον ἰδιωματικῶς λαλουμένης γλώσσης. Εἶναι περίεργον ὅτι ἐν τῇ Γραμματικῇ τοῦ Brugmann - Thumb (1913) σελ. 160, σημ. 1 παρατηρεῖται «Über angebliches *συνορμάσῃ* = *συναρμόσῃ* s. Hatzidakis, Ἀθηνᾶ 6, 141 ff.». Εἶναι ἐπίσης περίεργον ὅτι καὶ ὁ G. Schulze ὀρθῶς ὑπεραμυνόμενος τῆς ἐκ τοῦ ἀρχ. *ἁρμόζω* παραγωγῆς τοῦ *ὁρμάζω* ἐν KZ 43, 187 κ. ἑ. σημ. 7 οὐδαμῶς ἀπέβλεψεν εἰς τὴν παρ' ἀρχαίοις χρῆσιν τοῦ ρήματος, ἐξ ἧς περιφανέστατα συνάγεται ἡ σημασία τοῦ μνηστεύειν. Ὀρθῶς ὁ Rohlfs, Etym. Wört. ἀρ. 217 τοὺς Κατωιταλ. τύπους *ἁρμάτζω*, *ἑρμάτζομαι*, *ἁρμασία*, *ἁρμαστὴ* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ μνηστεύειν ὑπάγει ὑπὸ λῆμμα *ἁρμόζω*.

[2]) Ἐξ ᾄσματος: «Θανάσι, *τὰ χωνιάτικα* δὲν τά 'χεις πλερωμένα | τὶς πέντ' ὀκάδες τὴν ταγή, τὶς ἔξε τὸ κριθάρι».

Καθὰ (ἀν. σ. 114) εἴπομεν, ἡ μετάθεσις εἶναι συχνοτέρα εἰς ζεύγη ἔχοντα τὸν φθόγγον *ι*. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ φθόγγος οὗτος εἶναι ἐπιφορώτερος πρὸς τὴν μετάθεσιν ἀπὸ τῆς οἰκείας θέσεως, διότι καὶ ἐν τῇ ἁπλῇ μεταθέσει φθόγγων μόνον οὗτος ἐκ τῶν φωνηέντων μετατίθεται. Καὶ παρ' ἀρχαίοις δὲ ἐκ τῶν ὀλίγων θησαυρισθέντων παραδειγμάτων ἡ ἀντιμετάθεσις φωνηέντων τελεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς *υ – ι* ἢ *ι – υ*, οἷον *Μυτιλήνη* 〉 *Μιτυλήνη*, *πυτία* 〉 *πιτύα*, *ἐνδιδύσκομαι* 〉 *ἐνδυδίσκομαι*, *λιγυρὸς* (ἐκ τοῦ *λιγὺς*) 〉 *λυγιρός*, *στυππίον* 〉 *στιππύον* (ἐν παπύροις[1] κ. ἄ.)· ἔτι δὲ *βαπτίζω* 〉 *βιπτάζω*, *τάγηνον* καὶ *τήγανον*[2]. Βλ. Γ. Χατζιδ. Γραμματ. 1, 529, Brugmann — Thumb, 1, 160 Schwyzer 1, 268.

γ') Διττὴ ἐπάλληλος μετάθεσις συμφώνων.

δαυλαριὰ (ἡ, Χίῳ) = τὸ διαμέρισμα τῆς μάνδρας, ὅπου περικλείονται ἐρίφια καὶ ἀρνία, ἀντὶ *λαυδαριὰ* (αὐτόθι) κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *λ* καὶ *δ*. Καὶ τοῦτο ἀντὶ *λαυραδιὰ* (αὐτόθι)[3] κατ' ἀντιμετάθεσιν τοῦ συμφ. *ρ* καὶ *δ*. Ὅθεν *λαυραδιὰ* 〉 *λαυδαριὰ* 〉 *δαυλαριά*.

ρουκουλάω (πολλαχ. τῆς Πελοπν.) = κυλίομαι εἰς ἔδαφος κατωφερές, ἀντὶ *κουλλουράω*, ὃ ἐκ τοῦ *κουλλούρα*[4], δι' οὗ σημαίνεται πᾶν τὸ κυκλοτερὲς καὶ ἄρα κυλιόμενον, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *κ* καὶ *λ* τῶν δύο ἐφεξῆς συλλαβῶν πρὸς τὸ τῆς ἀκολούθου συλλαβῆς *ρ*· ἤτοι προληφθέντος τοῦ συμφ. *ρ* εἰς τὴν ἀρκτικὴν συλλαβήν, τὸ οὕτως ἀπωσθὲν σύμφ. *κ* ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἑπομένην συλλαβὴν ἀντὶ τοῦ συμφ. *λ*, ἀπωσθέντος καὶ τούτου εἰς τὴν λήγουσαν ἀντὶ τοῦ προληφθέντος *ρ*.

Τὸ *ρουκουλάω* τοῦτο ἔχει πρὸς τὸ *κουλλουράω* ὡς τὸ *δαυλαριὰ* πρὸς τὸ *λαυραδιά*· ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν μαρτυρεῖται διάμεσος τύπος, ὅστις θὰ ἦτο *κουρουλάω*, ἵνα οὕτως ἔχωμεν δύο ἀντιμεταθέσεις *κουλλουράω* 〉 *κουρουλάω* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *λ* καὶ *ρ*, καὶ *κουρουλάω* 〉 *ρουκουλάω* κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. *κ* καὶ *ρ*.

κραφαλὸς (Πεντατεύχῳ, ἔκδ. Hesseling, 1, XVIII) ἀντὶ *φαλακρὸς* κατ' ἀντι-

---

[1]) Βλ. Liddell-Scott, Ἑλλην. Λεξ. (τῆς νέας ἐκδόσεως ἐν λ.).

[2]) Παρὰ Δουκαγγίῳ ἀναγινώσκεται: «*τηγανάριον*· avis species...», ὅπερ ἐν τῷ Θησαυρῷ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης διορθοῦται εἰς *ταγηνάριον* ἄνευ ἀνάγκης· διότι ὁ παραδιδόμενος τύπος ἦτο δυνατὸν νὰ προκύψῃ κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν φωνηέντων *α* καὶ *ι*.

[3]) Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀνάγεται ἐτυμολογικῶς εἰς τὸ *λαύρα*, ὅπερ παρὰ τὰς ἄλλας σημασίας ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου (1083,37) ἐξηγεῖται «στενή τις περιοχή».

[4]) Τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὸ ἀρχ. *κολλύρα* ἢ εἰς τὸ ὑποκορ. *κολλύριον* 〉 *κουλλούρι* ὡς μεγεθυντ. αὐτοῦ.

μετάθεσιν τῶν συμφώνων τῶν δύο ἐφεξῆς συλλαβῶν *φ* καὶ *λ* πρὸς τὸ σύμπλεγμα τῆς ἀκολούθου συλλαβῆς *κρ*· ἤτοι προληφθέντος τοῦ συμπλέγματος *κρ* εἰς τὴν ἀρκτικὴν συλλαβήν, τὸ οὕτως ἀπωσθὲν σύμφ. *φ* ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἑπομένην συλλαβὴν ἀντὶ τοῦ συμφ. *λ*, ἀπωσθέντος καὶ τούτου εἰς τὴν λήγουσαν ἀντὶ τοῦ προληφθέντος συμπλέγματος *κρ*.

Καὶ ἐν τούτῳ ἡ μετάθεσις ἐγένετο ὁμοίως πρὸς τὴν τοῦ *ρουκουλάω* 〉 *κουλλουράω*, ἤτοι ἄνευ διαμέσου τύπου, ὅστις ἀνεμένετο *φακραλός*.

Ἤδη ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν διὰ διττῆς ἐπαλλήλου ἀντιμεταθέσεως δημιουργίαν νέων τύπων, δυνάμεθα νὰ πραγματευθῶμεν μίαν τῶν ἀμφιβολωτάτων παρ' Ἡσυχίῳ γλωσσῶν, τὴν ἑξῆς: «***κάνδαρος***· ἄνθραξ».

Ἀποπείρας πρὸς δάμασιν αὐτῆς βλέπει τις παρ' Albertus καὶ παρὰ Schmidt. Τὸ λῆμμα *κάνδαρος* οὐδαμόθεν ἄλλοθεν μαρτυρεῖται, ἀλλ' οὐδὲ συνδέεται πρὸς σύστοιχόν τινα λέξιν. Ἐν τῇ νεωτάτῃ ἐκδόσει τοῦ Ἑλλην. Λεξ. Liddell-Scott παραβάλλεται πρὸς τὸ Ρωμαϊκὸν candeo, ὅπερ ἐπὶ ἀνθράκων σημαίνει διάπυρός εἰμι, ἵνα οὕτως ἡ λ. σημαίνῃ ἄνθραξ ἀνημμένος κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ὑπόστασιν, κατὰ τὴν προελληνικὴν δηλονότι ἐποχήν. Καὶ παρὰ Boisacq[1] ἀνάγεται εἰς τὸ σανσκριτικὸν cand, scand - «luire», ὁπόθεν καὶ τὸ Λατιν. candeo.

Ἀλλὰ ταῦτα σφόδρα ἐπισφαλῆ. Ἡμεῖς ἀποδεχόμεθα μᾶλλον τὴν γνώμην τοῦ Schmidt[2] λέγοντος: Glossa mihi Macedonica videtur. Ὥστε ὡς τοιαύτην πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν αὐτήν. Κατὰ τὴν Μακεδονικὴν διάλεκτον ἡ λέξις * *ἄνδρακος* δύναται νὰ εἶναι ἀντὶ τῆς ἐν τῇ καθόλου Ἑλληνικῇ *ἄνθρακος*, γνωστοῦ ὄντος ὅτι οἱ Μακεδόνες ἀντὶ τῶν δασέων ἀπαγγέλλουσι τὰ ἀντίστοιχα μέσα.

Ἂν ἤδη λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς μεταθέσεις τῶν συμφώνων εἰς τὰ τρία προηγούμενα ὀνόματα, *κουλλουράω* 〉 *ρουκουλάω*, *φαλακρὸς* 〉 *κραφαλὸς* καὶ *λαυραδιὰ* 〉 *δαυλαριά*, καθ' ἃς τὸ σύμφωνον τῆς ληγούσης μετετέθη εἰς τὴν ἀρκτικὴν συλλαβήν, τὰ δὲ ἄλλα ὑπεχώρησαν κατωτέρω, δυνάμεθα καὶ ἐνταῦθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ *κ* τῆς ληγούσης μετατεθὲν εἰς τὴν ἀρκτικὴν συλλαβὴν προεκάλεσεν ὑποχώρησιν καὶ μετάταξιν τῶν ἑπομένων συμφώνων *δ* καὶ *ρ* ὡς φορέων τῶν δύο ἐφεξῆς συλλαβῶν: *ἄνδρακος* 〉 *κάνδαρος*.

Ἐννοοῦμεν καλῶς ὅτι ἡ προτεινομένη ἐξήγησις τῆς γλώσσης δὲν πειθαναγκάζει· ἀλλ' ὅμως ἡ ὑπαγωγὴ αὐτῆς εἰς ὁμοίαν ἐξήγησιν ἄλλων λέξεων, περὶ τῆς ὁποίας ἀμφιβολία δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, καθιστᾷ αὐτὴν πιθανήν.

(Ἕπεται συνέχεια) **ΒΑΣ. ΦΑΒΗΣ**

---

[1]) Dictionnaire Étym. de la langue Grecque ἐν λ. [2]) Ἐν τῇ ἐκδ. τοῦ Ἡσυχίου ἐν λ.